

❧ RELECTIO REGVLAE,
Possessor malæ fidei. de regulis iuris,
lib.6. Autore. D. Couarruias Toletano, Au-
ditore in Granatenſi Præto-
rio Regio.

AD MAGNIFICENTISSIMUM AC
Iuris vtriusque Conſultiſſimum. D. Martinum à
Velaſco, Caroli Caſaris Hiſpaniarum
Regis, in eius ſummo Senatu
Conſiliarium.

D.^{ns} Ramon Solís

SALMANTICÆ,
Excudebat Andreas à Portonariis.
M. D. LIII.

REFLECTIO REGVLAE

Posterior malis fidel. de regulis iuris

lib. d. Auctore D. Constanino Tolentino, Au-

ditore in Granatensi Petro-

rio Regio.

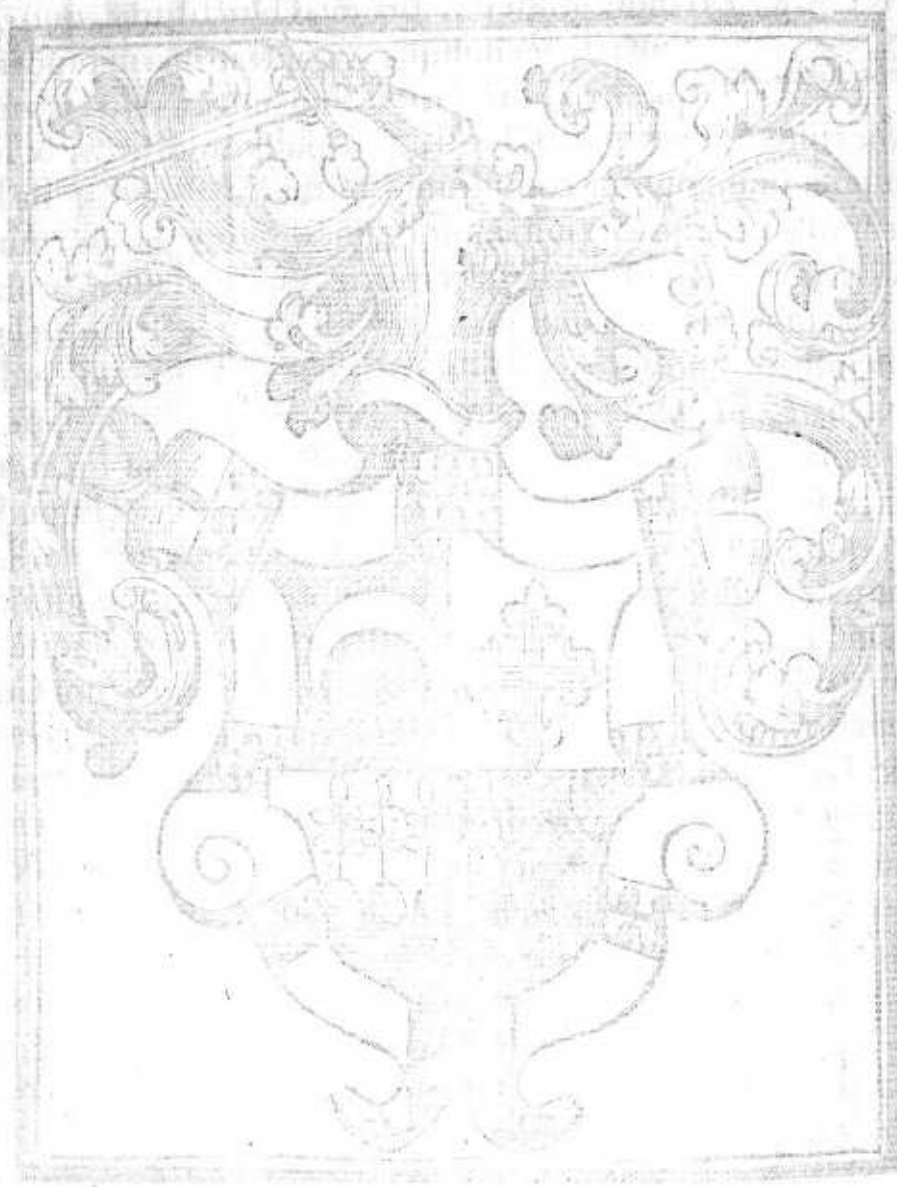
AD MAGNIFICENTISSIMAM AC

ILLUSTRISSIMAM UNIVERSITATEM

VELLEGIUM CATHOLICUM GRANATENSEM

REGENTIBUS UNIVERSITATIS

CONSILIARIIS

✠ Licentiatus Christophorus Gutierrez

de Moya, Vicarius Generalis Salmanticensis,

Doctori Didaco Couarruias à Ley-

ua, in Granatenſi Prætorio

Conſiliario Regio

Digniſſimo

S.

V V M omnia Conciliorum Decreta reipublicæ Christianæ plurimum conducant, illud tamen vnum, inter cætera summo Conſilio videtur mihi conſtitutum, Couarruias Doctiſſime, quo cautum eſt, nè cuiuſquam ſcripta in lucem prodeant, quæ non priùs fuerint Iudicum calculis approbata. Sic enim & communi Chriſtianæ reipublicæ vtilitati, & ſcriptorum nomini optimè conſultum arbitror. Etenim neq; illa hæreticorum, aut ſcriptitantium multitudine opprimetur, quò minùs erudiſſimorū hominum ſcriptis fruatur, & ad veram ac firmam doctrinam aſpiret: neq; quiſquam erit tam impudicus, qui vel gloriæ approbaſſimorum hominum detrachere, vel ſcripta illa audeat impugnare, quæ ſciat publica autoritate approbata. Ea quippe eſt aliquorum noſtri temporis peruerſitas, vt inter ſemen Euangelicum zizania diſſeminare non dubitet: ea ruſus aliorum impudentia vt quò peritior quiſquam eſt, quo literis clarior, quoq; pluribus virtutis & eruditionis ornamētis illuſtrior, eo magis illius gloriā audeant denigrare, ac ſi acceſſurum ſibi foret quicquid iniquè ab aliis detractum volunt. quorū audaciam meritò ſanè ſacrum Concilium videtur cohibuiſſe. Cùm igitur iuxta huius Concilij Decretum ad nos allata ſint eximiæ tuæ eruditionis teſtimonia, quæ in communem omniū vtilitatem velles literis mandari: cognoui non ſolùm publicam autoritatem tibi præſidio futuram aduerſus detractorum linguas, verùm etiam multò firmius munimentum tuis operibus ineſſe, quod ora quantumvis impudentiſſimorum hominum poſſit obturare. Idq; nimirum eſt, eximia quædam, & ſingularis doctrina orthodoxæ fidei nimium conſona, quam, ſi quiſpiam alius inter Iuriſconſultos, cum eloquentia ita coniunxiſti, vt vnico typovtriuſq; imaginem accuratiſſimè expreſſeris. Neq; enim meo

iudicio illa hoc solo nomine commendantur, quòd nihil in eis desideretur, quod ad perfectam Iuris cognitionem spectet, sed verborum elegantia, orationis etiam ornatus, atq; splendor collaudantur. Quare libentissimè cuicunq; typographorum copiam fecimus cudendi hæc tua scripta quæ præterquàm quòd solo auctoris nomine probatissimis quibusq; erunt iucundissima, scio tum vtriusque Iuris peritia, tum vtriusq; linguæ eruditione, fore apud vniuersos satis commendata. Nec possum mihi non gratulari quòd nescio quam aspirante fortuna ad id dignitatis euectus sis, vt quæ me teste quondam Salmanticæ profitebaris, & quæ omnibus sunt probatissima, meo potissimùm calculo debeant cõfirmari: verùm longè magis toti Hispaniæ gratulor quòd te nacta sit Iuris peritorum facundissimum, qui eam politiori literatura possis illustrare. Cura igitur vt talem te reipublicæ literariæ patronum exhibeas,

qualem iam pridem omnes con-

ceperamus. Vale.

Salmanticæ.

 Ad Magnificentissimum ac Iuris vtriusque Consultissimum. D. Martinum à Velasco, Caroli Cæsaris, Hispaniarum Regis, in eius summo Senatu Confiliarium, Didaci Couarruias à Leyua Toletani, Regii Granatensis Curie Auditoris in Commētarios Regulæ, Possessor. Præfatio.

ATEOR SANE, VIR MVLTIS NOMI-
 nibus Ornatissime, nihil mihi fœlicius in hac scribendi alea con-
 tingere potuisse, quàm quòd te grauiſſimorum & deniq; eruditissi-
 morum autorum censorem acerrimum, meorum tandem studio-
 rum, quæ hæctenus publica fecerim, vindicem habuissem. Liceret
 enim mihi hoc à te beneficium impetrare, pro tuo insigni candore,
 quo à primis adolescentiæ annis ità tibi omnes iuris Vtriusque professores deuinxisti,
 vt nemo sibiipsi placere valeat, qui non sit tuam egregiam expertus eruditionem. Ipse
 verò singulari quodam iure id obtinere vtique, quòd domus illa toto percelebris orbe,
 illustre sanctissimi Saluatoris collegium te alumnū habuerit, & me, indignum quan-
 tus, annis decem in idem sodalitiū, ac literarium suscepit contubernium. Quam equi-
 dem nactus occasionem cum Pincia iter Tridentum ipse parares, minimè erubui, tuum
 toto tunc orbe celebratissimum iudiciū, etsi intempestiuè, fœliciter tamen interpella-
 re, quo Epitomen, quam in Quartum Decretalium edere constitueram, vel probares, vel
 refelleres: aut me ipsum eorum admoneres, quæ forent eo in opusculo castiganda. Hanc
 verò summè à me optatam operam scio equidem haud recusares, nisi te, de summa rerum
 agere conatus Carolus Cæsar, Hispaniarum Rex Inuictissimus, ad Tridentinam Syno-
 dum ire iussisset. Apud quam adeo prudenti solertiq; animo, Cæsaris, imò totius Chri-
 stianæ reipub. negotia peragere aggressus es, vt planè testatissimum feceris, maximam
 de te, ac de tua indole omnes meritò expectationem semper habuisse. Ea verò synodo,
 & publicæ vtilitati te deditissimum haberet, Regio supremoque Prætorio conscriptum
 ex Italia in Hispaniam iure optimo tibi patriam dilectissimam, redire iussit. Hunc au-
 tem fœlicissimum tuis omnibus redditum, ità ipse animo gratissimum habui, vt mihi
 amici omnes hac de causa gratulari minimè cessauerint, illud alacri iudicio cogitantes,
 te meorum omnium operum patronum, censoremque, à me quidem optatissimum, futu-
 rum. Id equidem vt statim agere constituas, breues hosce Commentarios in Regulā, Pos-
 sessor. tuo nomini primū à me dicatos suscipias obsecro. Hos etenim cum olim Salman-
 ticæ titulum de Regulis iuris, interpretarer, edere decreueram: quo in tractatu de Præ-
 scriptionibus quæstiones quasdam, iuxta propriam sententiam definire, non sanè ab

aliorum. Autorum iudicio admodum distinctam, sed breviori, ni fallor, compendio à
iuris naturalis, divini, & humani legibus deductam. Nec me fallit post tot doctissimo
rum virorum hoc in tractatu diligentissimas Lucubrationes, fore quidem ut hæc quæ
modo à nobis eduntur, inanes existimentur: quippe quæ rem à multis iamdiu toties exa-
minatam, repetant iterum. Ipse tamen eo animo Relectionem istam in ordinem rede-
gi, ut quædam facilius possent intelligi, quæ tot rationum & autorum conspectu omni-
bus quidem obuia, ægerrimè tandem percipiebantur: aliquot autem, quæ meo iudicio
non satis ad iuris normam ab aliis tradita fuere, nostram opinionem & secundum eam
veram interpretationem assequerentur. Denique tuum nactus hac in parte, sicut & in
omnibus, patrocinium, minime potui continere, quin & opus istud publicum ac priva-
tum aliorum iudicium experiretur. Scio enim satis tuo nomine munitum ac tutum esse
ab his calumniis, quæ solent plurimum sinceris ac candidis autoribus nocere. Quod si
intellexero tibi etiamnum hoc placere, æquissimam mei laboris & industria
mercedem ex eo consequutum esse opinabor. Vale Iuris

Prudentiæ Clarissimum Columen: è Granata,

Calendis Octobris. Anno

M. D. LIII.

Regiæ leges quæ præcipuè in hoc opere declarantur.

Regia.l.6.tit.29.par.3.fo.29.col.1.& inde.
Regia.l.vlti.tit.13.lib.3. Ordinat. fol.29.col.4.num.4.& fol.34.col.1. verfi. fecundo.
Regia.l.41. Tauri. fol.3.col.1. verfi. testes.
Reg. l.3. & 4. tit.13. lib.3. Ordin. fol.73.col.4. nu.1.
Regia.l.63. Tauri. fol.74.col.4. num.2.
Regia lex Caroli. V. de mercedib⁹ famulorum. fol.75.col.2. verfi. ad idem.
Reg. l.1. tit.13. lib.3. Ordinat. fol.80.col.1. nume.7.
Regia.l.65. Tauri. fol.86.col.1. num.8.

Loca Iuris Ciuilis in hac Relectione peculiariter explicata.

L.2. C. de feruit. & aqua. fol.12.col.2. num.8.
§. Quorum. Institut. de interditiis. fol.17.col.4.
L. vlt. C. de sacro. eccle. fol.27.col.1. verfi. primū.
L. Cū de in rē verfo. ff. de vfur. fol.35. col.3. nu.2.
L. nihil. C. de vfuea. pro herede. fo.41.col.3. nu.3.
L. Si vir. ff. de vfuca. pro donat. fol.56.co.2. nu.10.
L. nunquam. in prin. ff. de vfuca. fo.56.co.3. & 4.
L. nec vsum fructuarium. C. de vfufuct. fol. 63. col.1. nume.2.
L. & generaliter. ff. de noxalib. fol. 66.co.1. nu.8.
L. nam hoc natura. ff. de condiēt. indebit. fol.87. col.2. in fin. cum fequent.
L. fi duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiuran. fol. 89.col.3. nume.4.

Loca Iuris Canonici aut declarata nouiter aut emendata.

C. ficut. 16. q.3. fol.20.col.1.
C. quicunq; 16. q.3. fol.21.col.1. num.2.
C. si virgo. 34. q.2. fol.50.col.3. num.4.
C. cura. de iure patronat. fol.66.col.4. num.1.
C. nobis. de iure patronat. fol.68.col.3. & fequē.
C. cū longē. 63. diftin. fo.69.col.2. verfi. olim. & col.4. nume.6.
C.1. de præfcriptionib. fol.80.col.3. num.8.
C. placuit vt quicunq; epifcopi. 16. q.3. fol. 80. col.3. num.8.
* Sunt præterea loca Doctorum aut explicata aut notata diligentius, quæ in propriis elementis initialibus nominum, inuenies.

Index rerum quæ in hac relectione tractantur, maximè insignium.

A

Actio & exceptio, sunt relatiua. fol.2.col.1. numero.4.
Actiones & contractus bonæ fidel. vnde ita appellati: fo.43.col.3. & fol.44.col.4. num.4.
Actiones personales, quomodo iure Regio præfcribantur: fol. 73.col.4. nume.1. & fequen.
Actiones personales an poffint præfcribi cū mala fide: fol.75.col.4. num.4.
Actiones temporales qualiter perpetuētur: fo. 85.col.2. nume.6.
Actiones redhibitoria & quanto minoris, an tempore legibus definito, excludātur, etiam iure Canonico: fol.78.col.3. num.5.
Actiones personales quo tempore contra ecclefiam præfcribantur. fol.23.col.3.
Actus corporeus an fit ad acquirendam poffeffionem, neceffarius? fol.8. col.3. verfi. tertio.
Adquifitio poffeffionis quid fit? fo.8.col.1. nu.1.
Admonitio Rom. Pontificis, quando interrumpat præfcriptionem? fol.85.col.1.
Aequitas & rigor quomodo diftinguantur: folio. 43.col.4. num.3.
Animi mutatio nunquā præfuitur: fol.35. col.3. num.1. & fol.16.col.3. num.3.
Annua præftatio vni formis, an longo tempore inducat tituli & caufæ præfumptionem? fol. 35. colum.3. num.1.
Annua præftatio ratione redditus per triginta annos facta, reddit⁹ ad quifitionē præfcriptione affert: fol.36.col.1. num.3.
Annua præftatio tēporis immemorialis, etiā fine caufæ allegatione inducit annui redditus ad quifitionem: fol.36.col.2. num.4.
Annua præftatio à Vafallis domino facta, non inducit ius exigendi: fol. eod. col.3. nu.5.
Aquilus Iurifconf. primus formulam de dolo malo protulit: fol.47. col.3. verfi. his deniq;
Afinina detentio: fol.8. colum.4.

B

Bartoli fententia in l. feruitutes. 2. ff. de feruitut⁹ fol.6.col.2. vel.8.
Bartoli doctrina in l. fed fi lege. §. fcire. ff. de petitione hæredit. fol.53.col.1. num.6.
Bartoli locus in l. naturaliter. nume.1. ff. de vfucap. fol.60.col.2.

Bona fides signum omne & dolum excludit: fol. 43. col. 1. num. 1.
 Bona fides interdum quod æquum bonumq; est, significat: fol. 43. col. 3. num. 2.
 Bonæ fidei contractus, unde ita appellati: fol. 44. col. 4. num. 4.
 Bonæ fidei contractus, an iure Canonico à stricti iuris contractibus distinguatur? fol. 46. col. 3. num. 5.
 Bonæ fidei contractus cur sint ipso iure nulli, si dolo de causam contractui, nō ita stricti iuris? fol. 46. col. 3. num. 6.
 Bonæ fidei possessor quis dicatur? fol. 49. col. 2. numero. 1.
 Bona fides & mala an habeant medium? fol. 49. col. 3. num. 2.
 Bona fides ad factum pertinet: fo. 53. co. 2. vers. 1.
 Bona fides absq; titulo dari potest: fol. 57. col. 2. numero. 1.
 Bona fides in dubio presumit, etsi nō sit titulus, nisi cōtrariū probet: fo. 57. col. 4. nu. 2. cū seq.
 Bona fides quo tempore sit necessaria ad præscriptionem: fol. 83. col. 1. num. 3.

C

Captus ab hostibus, quando vsucipiat ea quæ antè possidebat: fol. 19. col. 2. vers. hinc planè.
 Caroli. V. lex de mercedibus famulorum: folio 75. col. 2. vers. ad idem.
 Centenaria præscriptio necessaria est cōtra Romanam ecclesiam: fol. 23. col. 4. nu. 6.
 Centenaria præscriptio an sit necessaria in iis rebus, quæ Principis, vt Principis, sunt? fol. 26. col. 4. num. 9.
 Centenariæ præscriptionis & immemorialis differentia: fol. 31. col. 1. num. 6.
 Centenaria præscriptio quomodo probetur? fol. 31. col. 4. num. 8.
 Centenaria præscriptio an probetur, probata immemoriali, fol. 33. co. 2. num. 9.
 Centenaria præscriptio non requirit titulum. fol. 41. col. 2. vers. quartò.
 Citatio quando interrumpat præscriptionem: fol. 84. col. 4. vers. Quarta.
 Civilis possessio quid? fol. 9. col. 3. num. 4.
 Civilissima possessio: fol. 8. col. 3. & fol. 19. col. 1.
 Civilis interruptio præscriptionis, quibus modis accidat. fol. 84. col. 1. num. 4.
 Clerici an possint prohiberi statuto laicorum, à pascuis communibus? fol. 40. col. 3.
 Collegialis ecclesiæ autor vel dotator nō habet ius præsentandi rectorem vel platū: fo. 68. co. 3.
 Concilium Toletanū duodecimum: fol. 69. col.

4. vers. cū longè.
 Confessio pristinæ possessionis an inducat præsentis præsumptionem? fol. 16. col. 1. num. 2.
 Consuetudo an requirat scientiam Principis? fol. 14. col. 4.
 Consuetudo iurisdictionē dare pōt. fo. 28. co. 3.
 Consuetudo & præscriptio differunt: ibidem.
 Conscientia quid? fol. 43. col. 2.
 Contestatio litis apud iudicem non competentem, non interrumpit præscriptionem: folio 84. col. 2. vers. secunda.
 Contractus & actiones bonæ fidei, unde ita appellati? & quā differant à stricti iuris? fol. 43. col. 3. & fol. 44. col. 4. & deinceps.
 Cōtractus bonæ fidei an distinguant à stricti iuris contractibus, iure Canonico? fo. 46. co. 3. nu. 5.
 Contractus bonæ fidei quare sint ipso iure nulli dolo dante causam cōtractui, non item stricti iuris? fol. 46. col. 3. nu. 6.
 Cōtractus dolo initus apud veteres efficax erat nisi in bonæ fidei iudiciis: fol. 47. col. 3. vers. his deniq;.
 Contractus bonæ fidei an distinguantur à contractibus stricti iuris, in materia doli dantis causam, in foro conscientie? fol. 49. col. 1.
 Contrariorum quomodo sit eadem disciplina? fol. 49. col. 4. & quomodo in eis argumenta ducantur? fol. 50. col. 4. vers. verum.
 Culpa quomodo in iure accipiatur? fol. 53. col. 3.
 Custodia rei aliud est à detentione: fol. 9. col. 1.

D

Datiuane sit an natiua actio, quæ præscriptione per restitutionem extincta, veteri domino cōpetit. fol. 93. col. 1. nu. 4. & quid id referat?
 Declinatio iurisdictionis an sit p̄prie exceptio? fol. 3. col. 2. vers. quintò.
 Decretum iudicis non defendit præscribentem cum mala fide: fol. 66. col. 2.
 Defensio qua differat ab exceptione? fol. 2. col. 3. & 4. num. 4.
 Definitio per effectus an aliquando sit admitenda? fol. 4. col. 4. nu. 1. & fol. 5. col. 1.
 Definitio præscriptionis ex Canonistarū, vulgariq; significatione: fol. 6. col. 3. num. 4.
 Denuntiatio Euāgelica non est admittenda contra eū qui præscripsit: fol. 97. col. 1. vers. tertio.
 Detentio Alinina quæ? fol. 8. col. 4.
 Differentia emancipationis & patriæ potestatis in quibus sublata sit hodie? fol. 41. col. 4.
 Dini locus vitiosissimus, emēdatus: fo. 83. col. 1. numero. 3.
 Dolo dans causam contractui bonæ fidei, cur cum

- eum nullū faciat ipso iure? fol. 46. col. 3. nu. 6.
 Dolus dans causam contractui an tollat consensum? fol. 48. col. 2. & 3.
 Domini quo tēpore adquirant contra Vafallos ea quæ iure communi non debentur. fol. 37. columna. 1. versic. tandem.
 Domini non possunt cogere Vafallos ire ad sua molendina. fo. 38. colu. 4. num. 7.
 Domini qualiter adquirere possint ius cogendi subditos, vt ad sua tantū molendina accedant. fol. 37. colu. 2. num. 6.
 Dominium adq̄situm p̄scriptiōe, sitne vtile, an directum. fo. 88. col. 1. nu. 2. & sequentib.
 Dominium vtile adq̄sitū p̄scriptiōe, quos effectus habeat. fol. 91. col. 2. num. 6.
 Dominium vtile adq̄situm per p̄scriptiōē, an tolli possit per principem sine causa. fol. 93. colu. 4. num. 5.
 Dominium directū apud veterem dominū manens post rem p̄scriptā ab alio, quos effectus habeat. fol. 94. col. 1. & sequentib.
 Dominus vetus rei p̄scriptæ, potest agere contra eum, qui nec p̄scripsit, nec causam habet ab eo qui p̄scripsit. fo. 92. col. 4. num. 3.
 Dominus vetus an possit impedire confiscationem rei p̄scriptæ ob delictum p̄scribentis. fo. 94. col. 2. num. 6.
 Dominus vetus an possit rem ab alio p̄scriptā vi clāmue rapere, aut compensationis ratione detinere. fo. 97. col. 2. versic. quinto.
 Dubitans an habeat bonam fidem? fo. 50. colu. 2. num. 3. & ibi an possit vsucapere?
 Dubium duplex. fo. 51. colu. 2.
E.
 Ecclesia contra ecclesiam, iure veteri, p̄scribebat tringinta annis. fo. 19. col. 4. nu. 1. & quid iure posteriori? fol. 21. col. 2. versic. verum. nu. 3.
 Ecclesia hæres instituta an possit detrahere falcidiam delegatis alteri ecclesiæ? fo. 22. col. 4.
 Ecclesiarum res mobiles, vsucapiuntur triennio. fol. 23. col. 2. num. 5.
 Ecclesia Romana centum annorum priuilegio vtitur, in p̄scriptionibus. fol. 23. colu. 4. numero. 6.
 Ecclesiæ collegialis cōstructor vel dotator, quod ius patronatus habeat. fol. 68. col. 3.
 Ecclesia restituitur aduersus p̄scriptiōē etiā quadragenariam, ex causa ordinaria. fol. 99. co. 3. num. 4.
 Emancipationis & patriæ potestatis differentia in quibus hodie sublata. fo. 41. col. 4.
 Emphyteuta quam possessionem habeat? fo. 9. col. 4. cū sequē. & fol. 11. col. 3. versic. quā ob rē.
 Emphyteuta nō potest dici quasi proprietarius contra Iason. fol. 91. col. 2. num. 2.
 Emptor bonæ fidei quis dicatur? fol. 49. col. 3. im̄is & im̄ia. fol. 44. co. 1.
 Episcopus quomodo p̄scribat partem aliene diocesis quam ad Catholicam vnitatem reduxerit? fo. 80. col. 3. num. 8.
 Errans in iure an habeat malam fidem, & an possit p̄scribere? fol. 52. co. 1. num. 5. cū sequen.
 Error iuris an in anime iudicio vsucapionem impediāt. fol. 55. col. 1. num. 8.
 Error iuris maximē dubij & perplexi non impedit p̄scriptiōem. fol. 56. colu. 1. num. 9.
 Error iuris cum errore facti cōtingens, an proffit vsu capienti? fol. 56. col. 2. num. 10.
 Exceptio & p̄scriptio, qua ratione differant. fol. 2. col. 2. num. 3. & fol. 3. col. 3.
 Exceptio quid sit? fol. 2. colu. 3. num. 4. & fo. 3. columna. 3.
 Exceptio & defensio quid differant. fo. 2. col. 4.
 Exceptio propriē actionis est exclusio, non intentionis. fo. 3. col. 1. versic. tandem. & col. 2.
F.
 Feudatarius quam possessionem habeat? fol. 11. col. 3. versic. quam ob rem.
 Ficta possessio quæ, & an sufficiat ad p̄scriptiōnem. fol. 18. col. 1. num. 5.
 Ficta mala fides. fol. 64. col. 3.
 Fides quid? fol. 43. col. 2. & col. 3.
 Filius tuus hæres p̄scribere non potest pro hē rede. fol. 41. col. 3. num. 3.
 Filius suus hæres p̄scribit titulo pro hērede, quoties habet hæreditatem ex capite, vnde agnati. fol. 42. col. 1. num. 4.
 Filius suus hæres repudiens hæreditatem simpliciter, an possit eam postea accipere, ex vnde agnati? fol. 42. col. 2. num. 5.
G.
 Glof. in l. 3. ff. de vsucapi. fol. 6. col. 2. versic. sexto.
 Glossa. in l. 1. §. videndum. ff. de successor. edict. fol. 42. col. 2. num. 5.
H.
 Hæres eius qui precariō rogauit, an intelligatur domino possidere? fol. 63. col. 3. num. 3.
 Hæres triginta annis p̄scribit rem à defuncto mala fide possessam. fo. 64. colu. 1. numer. 4. & quid in hoc casu si inuētarium fecerit? fo. 64. colu. 3. num. 5.
 Hæres hēredis potest p̄scribere rem possessam mala fide à primo defuncto. fo. 65. columna. 3. versic. sexto.
 Hæres p̄scribit etiā cum mala fide contra legatarium. fol. 79. col. 1. versic. nono.
 Hispaniē reges, quo iure possint Episcopos nominare. fo. 66. col. 1. num. 5.

I N D E X.

I.

- I**asonis sententia tres improbatæ. fol. 30. col. 4. & sequentibus.
- I**gnorantia iuris humani, an & quando habeat culpam. fol. 53. col. 2. num. 7.
- I**gnorantia iusta quando det maioribus restitutionem aduersus præscriptionem. fol. 97. col. 4. §. 3. per totum.
- I**gnorantia hæc quomodo probetur. fol. 100. col. 4. ad finem.
- I**mmemorialis præscriptio. fol. 14. col. 2. versi. tertio. & fol. 36. col. 2. & fol. 38. col. 2. num. 4.
- I**mmemorialis præscriptionis & cætenariæ descriptio. fol. 31. col. 1. num. 6. & fol. 33. col. 3. &c.
- I**mmemorialis præscriptio quomodo probetur. fol. 31. col. 4. num. 7.
- I**mmemoriali probata, an probata videatur centenaria præscriptio? fol. 33. col. 2. nu. 9.
- I**mmemorialis præscriptio, quid efficiat in Vassallorum oneribus, quæ impositiones vocantur? fol. 35. col. 1. num. 1. & fol. 36. col. 3. num. 5.
- I**mmemorialis præscriptio titulum non requirit. fol. 41. col. 2. versi. tertio.
- I**mmemorialis præscriptio non procedit cū mala fide. fol. 59. col. 1. num. 4.
- I**mmunitas à soluendis indictionibus & collectis, quo tempore præscribatur. fol. 24. col. 4. numer. 8.
- I**mpositiones dominorū, quæ vocantur, quomodo præscribantur. fol. 35. col. 1. num. 1.
- I**ndictum Vnde vi, exigit possessionē tempore spoliationis. fol. 17. column. 1. num. 4. & an sufficiat spoliatū probare se olim possedisse. ibidem.
- I**nterruptio præscriptionis quid differat à nonnullis aliis similibus terminis? fol. 82. column. 1. num. 1.
- I**nterruptio præscriptionis alia naturalis, alia ciuilis. fol. 82. col. 2. versi. interrupto.
- I**nterruptionis præscriptionum effectus. fol. 85. col. 2. num. 6.
- I**nterruptio præscriptionis, quo ad possessionē habet effectum & quo ad proprietatē, & è contrario. fol. 86. col. 1. num. 8.
- I**pso iure, quid significet. fol. 47. col. 1. &c.
- I**udicis decretum & autoritas, minimè defendit præscribentem cum mala fide. fol. 66. columna. 2.
- I**urisdicctio præscriptione pōt acquiri. fol. 28. columna. 2. num. 1. & quo tempore. fol. 29. col. 1. num. 3.
- I**urisdictionis, meri, & misti imperii quasi possessio, causam habet continuam. fol. 29. col. 1. numero. 3.

- I**urisdicctio aduersus inferiores à Principe, præscribitur tempore ordinario. fol. 30. column. 3. num. 5.
- I**uris error an afferat bonam fidem? fol. 52. columna. 1. numero. 5. vbi & an præscribenti prodest?
- I**uris error in animæ iudicio, vsucapionem an impedit? fol. 55. col. 1. num. 8.
- I**uris error prodest regulariter, quo ad fructus. fol. 55. column. 3. &c.
- I**uris ignorantia. vide, ignorantia iuris.
- I**uris error maximè dubij, non impedit præscriptionem. fol. 56. col. 1. num. 9.
- I**uris error cum errore facti coniunctus, an inducat bonam fidem ad præscriptionem. fol. 56. col. 2. num. 10.
- I**us patronatus in ecclesia libera, non potest præscriptione quæri à laicis. fol. 67. columna. 2. numero. 2.
- I**us patronatus quanto tempore præscribatur? fol. 71. col. 1. num. 7.
- I**us patronatus potest in ecclesia habente patronos, contra eos præscriptione haberi. fol. 71. column. 3. num. 8.
- I**us strictum, quod appelletur. fol. 43. columna. 4. & fol. 44. col. 1.
- I**us subtile. eod. fol. & col. 3.
- I**us summum. ibid. col. 3.
- I**us summaria executionis prius præscribitur, manente actione personali. fol. 74. columna. 1. versi. vnde.

L.

- L**egata pauperibus, quadraginta annis præscribuntur. fol. 21. column. 3. versi. imò. & legata ecclesiis. ibidem.
- L**eges ciuiles de præscriptionibus cū mala fide, an procedant iure canonico. fol. 75. column. 4. numer. 3.
- E**t an sint vel in foro seculari seruandæ? fol. 77. col. 2. num. 4.
- L**ex non potest priuati cōsensum inducere, si is non sit. fol. 79. columna. 2.
- L**ex humana qua ratione possit vsucapionem & præscriptionem inducere. fol. 87. column. 1. num. 1.
- L**ex humana an possit dominium directum ab vno in alium transferre? fol. 90. columna. 2. numero. 5.
- L**ex de præscriptionibus non est poenalis. fol. 96. col. 4. versi. secundò.
- L**ibertas à soluendis indictionibus & collectis, quo tempore præscribatur. fol. 24. column. 4. num. 8.
- L**itis contestatio, quas præscriptiones, & quando in

- do interrumpat. fo. 84. col. 2. & sequenti.
- Longum tempus quod dicatur. fo. 72. colu. 3.
- M**
- Mala fidei præsumptio an tollatur triginta annis? fo. 58. col. 2. num. 3.
- Mala fides respectu vnus, an impediatur præscriptionem respectu alterius. fol. 60. colu. 1. num. 5. & quid si sit respectu vnus iuris, aut partis? fol. 61. col. 1. versu. Primus.
- Mala fides authoris an & quando noceat successor? fol. 61. col. 4. per totum. §.
- Mala fides defuncti non nocet hæredi triginta annis præscribenti. fol. 64. col. 1. num. 4.
- Mala fides defuncti præsumpta, vel ficta, non nocet hæredi. fol. 65. colu. 4. num. 6.
- Mala fides defuncti, an successori singulari noceat. fo. 65. colu. 4. num. 7.
- Mala fides quocunq; tempore ante perfectam præscriptionem contingens, eam interrumpit. fol. 82. colu. 2. num. 2. adeo vt nec ea recedente, præscriptio continuetur. fol. eod. col. 3. & 4.
- Maiores quando detur aduersus præscriptionem restitutio ex causa in ista ignorantia. fol. 97. 4. versu. Maioribus. & fo. 98. col. 1. numer. 1. & sequentib.
- Medium an sit inter bonam & malam fidem. fo. 49. col. 3. num. 2.
- Merum imperium præscriptione acquiritur. fo. 28. col. 2. num. 1.
- Minoribus datur restitutio contra præscriptionem etiam quadragenariam. fol. 99. col. 3. versu. secundo. & num. 4.
- Missus in possessionem ex causa noxali vel damni infecti, an præscribat mala fide? fol. 66. col. 1. num. 8.
- Mistum imperium præscriptione quaeritur. fol. 28. col. 2. num. 1.
- N**
- Naturalis possessio quid? fo. 9. col. 3. num. 4.
- Naturalis possessio quam præscriptionem possit efficere? fo. 11. col. 2.
- Negatio simplex petitionis, non est exceptio. fol. 3. col. 2. versu. quarto.
- O**
- Oblitio post quod tempus præsumitur? fol. 16. columna. 4.
- Oblitio in facto proprio contingit ex temporis antiquitate. fol. 57. col. 2. versu. primum.
- Officium iudicis triginta annis præscribitur. fo. 99. col. 4. versu. quarto.
- Olim possessor, præsumitur hodie possidere. fo. 15. colu. 3. num. 1. & 2. & an post decennium? fol. 16. colu. 3. num. 3.
- Et quid quo ad interdictum vnde vi. fol. 17. columna. 1. num. 4.
- P**
- Pactum cur iure civili non tollatur per pactum, sed tuitioe prætoris. fo. 47. col. 2.
- Pacta quæ iuri præstare dicuntur Ciceroni ibidem.
- Parochiani possunt præscribere ius præsentandi in ecclesia libera. fo. 68. col. 2. num. 3.
- Patriæ potestatis & emancipationis differentia in quibus hodie sublata? fol. 41. col. 4.
- Patronus ecclesiæ collegialis non habet ex constructione aut dotatione ius præsentandi rectorem vel prælatum. fol. 68. colu. 3. vide, ius patronatus.
- Pauperibus legata quo tempore præscribantur? fo. 21. colu. 3. versu. imo.
- Possessionis adquisitio quid sit? fol. 8. columna. 1. numero. 1.
- Possessionis retentio quid sit? fol. eod. col. 3. num. 2.
- Possessio civilissima quæ. fol. 8. columna. 3. & 4.
- Possessio quid? fol. 9. columna. 1. num. 3.
- Possessio quando sit facti & quando iuris? folio eodem. colu. 1. & 2.
- Possessio an recte diuidatur in naturalem & civilem? fol. 9. colu. 3. num. 4.
- Possessio quæ sit sufficiens ad præscriptionem? fol. 11. columna. 1. num. 7. & fol. 18. col. 4.
- Possessionis probationes. fo. 13. colu. 3. num. 1. & per totum. §.
- Possessio ficta an sufficiat ad præscriptionem? fo. 18. colu. 1. num. 5.
- Possessio quandoq; plurimum facti, quando plurimum iuris habet. fol. eodem. col. 4. num. 6.
- Possessor bonæ fidei quis dicatur? fol. 49. col. 2. num. 2.
- Possessor olim, hodie præsumitur possessor. vide, olim.
- Possessio triennis iuxta regulam cancellariæ obtenta, defendit possessorem exceptione. fo. 72. col. 4. num. 10.
- Possessio triennis non defendit possessorem aduersus quem agitur de spolio. fo. 72. col. 4. versu. quinta.
- Possessio triennis etiā bona fide obtenta, non dat titulum. fol. 72. col. 1. versu. sexta. nec reddit titulum in conscientia. ibid. nec impedit quominus episcopus possit exigere titulum ab idem. versu. octaua.
- Prælati iure veteri triginta annis præscribebant res alterius episcopatus. fol. 20. & 21.
- Præscribere quid significet? fol. 11. colu. 3. num. 1. & fol. 3. colu. 3.
- Præscriptio exceptionem significat. ibidem.
- Præscriptio non tantum de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur. fo. eodem. colu. 4. num. 2.

Præscribo

Præscribo domum, aut fundum, an latine dicat?
fo. 4. col. 2. num. 6.
Præscripta actio apud Imp. quid significet? fol.
eodem, col. 2. ad extremum.
Præscriptionis, ex Canonistarum vulgariq; si-
gnificatione, definitio. fo. 6. col. 3. num. 4.
Præscriptionis iustitia. fol. 7. col. 2. num. 5.
Præscribendis iuribus incorporalibus an & quan-
do sit necessaria scientia & patientia. fo. 11. col.
1. numero. 8.
Præscriptio immemorialis. fol. 14. columna. 2.
versic. tertio.
Præscriptionum tempora varia. fo. 19. column. 4.
& per totum.
Præscriptio & consuetudo differunt. fol. 28. col.
2. num. 2.
Præscriptio iurisdictionis, meri, mistiq; imperij
ius dare potest. fo. 28. col. 2. num. 1. & quo tem-
pore. fo. 29. col. 1. num. 3.
Præscriptionis immemorialis & centenariæ di-
scrimen. fo. 31. col. 1. num. 6.
Præscriptio immemorialis quomodo probetur?
fo. 31. col. 4. num. 7.
Præscriptio non acquirit ea quæ à mera volunta-
te procedunt. fo. 37. col. 2. versic. quibusdam.
Præscriptio. 10. vel. 20. annorū tituli allegatione
& probationem requirit. fo. 41. col. 1. num. 2.
Præscriptio. 30. vel. 40. annorum non requirit ti-
tulum, sed bonam fidem. fol. eod. columna. 2.
versic. secunda conclusio.
Præscriptio immemorialis nunquam requirit ti-
tulum. fol. eodem, versic. tertia.
Præscriptio centenaria titulum non exigit. ibid.
versic. quarto.
Præscriptio cum mala fide, nullo tempore pro-
cedit. fol. 59. col. 1. num. 4.
Præscriptio iuris patronatus quanto tempore
fiat. fo. 71. col. 1. num. 7. vid. ius patronatus.
Præscriptio mere odiosa sola citatione interrumpi-
tur. fol. eod. & col. versic. quarta conclusio.
Præscriptio contra Romanam ecclesiam, non in-
terruptur per Bullam coenæ Dñi. fo. 83. col. 1.
Præscriptio semel interrupta, an cessante inter-
ruptione, nō possit institui. fo. 85. col. 2. nu. 7.
Præscriptiones an sint iustæ legibus humanis in-
troducæ? fol. 87. col. 1. num. 1.
Præscriptione adquiraturne dominium directū
an vtile? fo. 88. col. 1. num. 2.
Præscriptione an derogetur iuri naturali, si ea ad-
quiratur dominium directum. fo. 90. column. 2.
numero. 5.
Præscriptio, an & quando tribuat actionem præ-
scribenti contra veterē dominum? fol. 91. col.
4. numero. 1.

Præscriptio an det proprietatem rei præscriptæ?
fo. 92. col. 2. num. 2.
Præscriptione per restitutionē rescissa, an sit da-
tina an nativa actio, quæ veteri domino com-
petit. fo. 93. col. 1. num. 4.
Præscriptio defendit etiam in animæ iudicio eū,
qui post præscriptionē scit rem alienā fuisse.
fol. 95. col. 1. num. 1.
Et quid in ea præscriptione, quæ perfecta est si-
ne vlla domini negligentia? fol. 96. col. 3. nu. 3.
Præscriptio anni & diei, non admittitur in iudi-
ciis. fol. 80. col. 1. & 2.
Præscriptio tum non procedere, tum dormire ac-
cessare, tum interrumpi dicitur. fol. 82. col. 1.
num. 1.
Præscriptionum triplex causa, quod aut fauora-
bilis est, aut odiosa, aut mista. fol. 84. column. 1.
num. 4.
Præscriptio. 10. vel. 20. annorum, per litis conte-
stationem interrumpitur. fol. 84. col. 2. versic.
secundō.
Præscriptio. 30. vel. 40. annorum cum bona fide
procedens, sola interrumpitur contestatione.
fol. 84. col. 4.
Præscriptam rem potest qui præscripsit sine pec-
cato cōtra veterem dominum defendere. fol.
97. col. 2. versic. quarto.
Præscriptiois exceptio etiā ab arbitratore admit-
tenda est. fol. 97. col. 3. num. 4.
Præstatio annua, vide annua.
Præsumptio ex annua præstatione longo tem-
pore, titulum inducens, admittit probationē
in contrarium. fol. 35. col. 4. versic. secundō.
Præsumptio iuris communis contra præscriben-
tem, facit esse titulum necessarium, vbi aliā
non esset. fol. 41. col. 3. in principio.
Præsumptio malæ fidei an tollatur triginta an-
nis? fol. 58. col. 2. num. 3.
Prætoris Romani officium circa ius dicendum.
fol. 45. col. 2. & fo. 47. col. 1.
Principis secularis res, quo tempore præscriban-
tur? fol. 24. col. 2. num. 7. & sequen.
Principis res multis modis considerantur. ibid.
Privilegio an & quādo quis possit vti aduersus
habentē idem privilegiū? fol. 21. col. 4. nu. 4.
Probatis extremis, præsumuntur media. fol. 35.
column. 4.
Probatio immemorialis præscriptionis. fol. 31. co-
lumna. 4. num. 7.
Proprietas an quæzatur præscriptione. fo. 92. co-
lumna. 2. num. 2.
Publiciana actio an iure Pontificio admittatur?
fo. 79. col. 3. num. 6.

INDEX.

Quadragenaria præscriptio an rescindatur in integrum restitutione? fol. 98. col. 1. nu. 2. & quid in reliquis. ibidem.

Quadriennium datum ad petendam in integrum restitutionem, non currit ignorantia. fol. 98. col. 4. nu. 3. & fol. 100. col. 1. versi. Quinto. & col. 4. versi. Nonò.

Quæ possessio sit ad præscriptionem necessaria? fol. 11. col. 1. nu. 7.

Quanto minoris actio, an præscribatur cum mala fide, & iure canonico? fol. 78. col. 3. nu. 5.

Quali possessio quid? & an vnico actu constituitur? fol. 19. col. 3. nu. 6. & col. 4.

Quali possessio iurium incorporalium, quomodo constituitur? fol. 12. col. 1. nu. 8.

R

Ratio legis inducētis præscriptionem, an in animæ iudicio cesset? fol. 95. col. 4. nu. 2.

Ratione legis cessante, quando cesset lex? fol. eodem & ceteris.

Redhibitoria actio an præscribitur cum mala fide etiam iure canonico? fol. 78. col. 3. nu. 5.

Reges Hispaniæ quo iure possunt Episcopos nominare. fol. 69. col. 1. nu. 5.

Regula Cancellariæ de triennali possessore, examinatur. fol. 72. col. 4. nu. 10.

Res mobiles ecclesiarum vsucapiuntur triennio. fol. 23. col. 2. numero. 5.

Res principis secularis multis modis considerantur. fol. 24. col. 2. nu. 7. & ibi quo tempore præscribantur?

Res principi debita in signum recognitionis, præscribi non possunt. fol. eodem. col. 4. versic. secunda.

Res fisco principis delatæ, quo tempore præscribantur. fol. eodem. col. 3.

Restitutio in integrum, quando habeat locum contra præscriptionem. fol. 96. col. 3. nu. 3. & fol. 98. col. 1. nu. 1. & sequentib.

Retentio possessionis quid sit? fol. 8. columna. 3. numero. 2.

Romana ecclesia non patitur nisi centenariam præscriptionem. fol. 53. col. 4. nu. 6. & fol. 34. col. 1. & sequenti.

Rusticis etiam nocet annua præstatio, vt inducat tituli præsumptionem. fol. 35. columna. 4. versi. Tertiò.

S

Scientia principis si necessaria est, sufficit scientia eorū, qui eius nomine magistratus gerūt. fol. 14. col. 4.

Scientia in iuribus incorporalibus requisita. fol. 15. col. 1. & fol. 12. col. 1. nu. 8. & fol. 26. col. 2.

Solutionis obiectio, an sit propriè exceptio? fol.

3. col. 2. in principio. & col. 4. nu. 5.

Statutorum exceptiones excludētium, interpretatio. fol. 3. col. 1. versi. Primum apparet.

Statutum vt ciues ad alia quàm ad Reip. molendina non eant, an fieri possit? fol. 38. col. 4. nu. 7.

Statutum huiusmodi vt iam validum sit, an præiudicet ecclesiarum molendinis? fol. 39. col. 5. numero. 8.

Statutū illud dicitur contra libertatē ecclesiasticam, quo tollitur id ecclesiis, quod iure cōmuni est concessum. fol. 39. col. 2.

Statutum prohibens importari vinum extra territorium collectum, an comprehendat clericos & ecclesias? fol. 39. col. 3.

Statutū prohibens bona alienari, in eum qui subditus non sit, non comprehendit ecclesias. fol. 40. col. 1.

Statuto laicorum an possint clerici prohiberi paucis communibus? fol. 40. col. 3.

Strictum ius quod appelletur? fol. 43. col. 4. & fol. 44. col. 1. & 2.

Subditi possunt præscribere exemptionem aduersus principem. fol. 25. col. 4.

Successor vniuersalis nō potest præscribere rem à defuncto mala fide possessam. fol. 62. col. 1. nu. 1.

Successor in dignitate vel officio, potest præscribere rem, à præcessore mala fide possessam. fol. 65. col. 3. versi. septimò.

Summaria executionis ius præscribitur, manente actione personali. fol. 74. col. 1. versi. vnde.

Summum ius. fol. 43. col. 4. & fol. 44. col. 1. & 2.

T

Tempus ad vsucapionem necessariū. fol. 19. col. 3. & 2. per totum.

Territorium sine iurisdictione quandoq; dari, & contrariò fol. 20. col. 3.

Testium dicta, quomodo in terpretanda? fol. 17. col. 4. versi. verum.

Testes in probatione immemorialis, cuius ætatis esse debeant. fol. 32. col. 1. versicul. testes.

Testis testificari potest de iis quæ vidit ante pubertatem. fol. 35. columna. 1. versi. imò.

Theophili de possessione & detentione, sententia. fol. 8. col. 4. & fol. 10. col. 1.

Tignum ædibus iunctum non possidetur, sed tamen aliquando vsucapitur. fol. 18. col. 3. versi. eadem.

Titulus in quibus præscriptionibus necessarius. fol. 32. col. 3.

Titulus est ad præscriptionem ferè necessarius. fol. 40. col. 4. nu. 1. & fol. 41. & inde.

Titulus

INDEX.

Titulus quid sit ibidem.

Titulatio nulla est differentia inter ius Canonicum & civile. fol. 41. colum. 1. num. 2.

Titulus beneficii canonicus an possit præscriptio ne queri? & an teneatur quis Episcopo exigenti ostendere? fo. 72. col. 1. num. 9.

Triginta annorum præscriptio, an rescindatur per restitutionem à maioribus, ex iustæ ignorantie causa? fol. 99. col. 4. versic. quartò. & fo. 100. col. 3. versic. octauò.

Triennalis possessio in beneficiis, quam vim habeat? fol. 72. col. 4. num. 10.

Triennalis possessio etiam bona fide obtenta, nõ dat titulum canonicum, nec reddit tutum in conscientia, nec impedit Episcopum quo minus possit eum exigere. fol. 73. col. 1. versic. sexta. cum sequentib.

V

Vasallis onera imposita à dominis, quo pacto adquirantur præscriptione, vel amittantur? fol. 35. col. 1. num. 1.

Venditor quãdo teneatur detegere vitia rei quã vendit, remissiue. fo. 78. col. 4.

Vetus dominus rei præscriptæ, potest agere contra eum qui nec præscripsit, nec ius ab eo habet qui præscripsit. fo. 92. col. 4. num. 3.

Vnicus actus sufficit ad constituendam quasi

possessionem iuris incorporalis. fo. 10. col. 4. Voluntarij actus, quasi possessionem non inducunt. fol. 37. col. 2.

Vsucapionis definitio à Iurifcon. tradita, defenditur. fo. 4. col. 4. num. 1.

Vsucapio & præscriptio quomodo differunt, fo. 5. col. 3. versic. secundò.

Vsucapio rerum etiam immobilium adquisitio nem cõplectitur iure fforum, & quid iure Cæsarium? fol. 5. col. 4. num. 2.

Vsucapionis iustitia. fol. 7. col. 2. num. 5.

Vsucapio non interrumpitur litis contestatione. fol. 84. col. 2. versic. Prima.

Vsucapio an sit iustè legibus humanis introducta. fol. 87. col. 1. num. 1.

Vsucapionem triennalem à longi temporis præscriptione male distingui, quo ad dominij acquisitionem. fol. 89. col. 1. num. 3.

Vsucapione vel præscriptione an derogetur iuri nature, si ex eis transferatur dominium directum. fol. 90. col. 2. num. 5.

Vsusufructuarius an habeat naturalem possessionem? fo. 10. col. 2. num. 5. & num. sequenti. & fol. 11. col. 3.

FINIS.

Errata quæ inter castigandum sefellere, sic corrigantur.

Folio 3. col. 4. versic. ab imò. 13. plenè.

Fol. 7. col. 3. versic. à sum. 11. sic.

Eodem fo. col. 4. versic. à summo. 4. publicarum.

Fol. 14. col. 3. versic. à sum. 2. & 3. procedit.

Fol. 16. col. 1. versic. ab imò. 6. columna.

Fol. 17. col. 2. versic. à sum. 16. & 17. dicta.

Fol. 27. col. 1. versic. ab imò. 9. centenaria.

Fol. 36. col. 2. versic. ab imò. 4. dominis.

Eodem fol. col. 3. versic. à sum. 8. aliaue.

Fol. 37. col. 2. versic. ab imò. 14. eaque.

Fol. 43. col. 2. versic. ab imò. 14. agit.

Fol. 49. col. 4. versic. à sum. 17. nam contrar. & c.

Fol. 55. col. 1. versic. à sum. 5. non.

Fol. 62. col. 2. versic. à sum. 14. profecto.

Fol. 67. col. 4. versic. ab imò. 15. incapaces.

Fol. 71. col. 4. versic. ab imò. 2. Bald.

Fol. 75. col. 4. versic. penulti. Bonifacius.

Fol. 80. col. 1. versic. à sum. 13. videtur scribendū, ab aliquo per annum & diem, titulo & c.

Fol. 81. col. 4. versic. ab imò. 14. non est.

Fol. 85. col. 2. versic. ab imò. 4. dele. 16. & versic. ab imò. 2. legito. 16. q. 3.

Fol. 90. col. 2. versic. ab imò. 4. numero.

Fol. 91. col. 1. versic. ab imò. 11. perstringunt.

Fol. 93. col. 2. versic. vltimo, Nec.

Huius relectionis summa.

PRIMA PARS in principio tractat de dictionum significatione: atq; explicat & distinguit prescriptionem ab exceptione. Quid item verbum hoc prescribo significet.

§. Primus, idemq; vnicus agit de definitione Iurisperiti: deq; definitione prescriptionis: de vsucapionis & prescriptionis discrimine: ac deinde iustitiam vsucapionis explicat.

SECUNDA pars, de possessione in genere, & de ea, quæ ad prescriptionem est necessaria.

§. Primus eandem prosequitur materiam: & de probatione possessionis, præsertim an olim possessor, hodie præsumatur possessor: & de possessione ficta.

§. Secundus agit de possessione & prescriptione aduersus ecclesiam necessaria: item quæ prescriptio sit aduersus fiscum, ac principem sæcularem sufficiens.

§. Tertius, de iurisdictionis prescriptione, atq; item quid immemorialis à centenaria differat: & quo pacto vtraq; probetur.

§. Quartus latè inquit, & examinat quo pacto possint domini

& nobiles habentes Vasallos acquirere prescriptione annuas præstationes: aliq; onera à subditis exigenda.

§. Quintus breuiter expendit titulum prescriptionibus necessarium.

§. Sextus explicat bonæ fidei significationem tam in tractatu de prescriptionibus, quam in materia de contractibus bonæ fidei.

§. Septimus continet quid dicendum sit de bonæ fidei possessore in hoc tractatu: & de dubitante an res sit sua, an aliena: item de errante iuris quidem errore.

§. Octauus tradit an mala fides absq; titulo contingere valeat: & an bona fides in dubio præsumenda sit. Quid item de immemoriali prescriptione an possit procedere cum mala fide: & an mala fides respectu vnus impediatur prescriptionem respectu alterius.

§. Nonus tractat an mala fides successoribus noceat: & an missus in possessionem ex causa noxali prescribat cum scientia rei alienæ.

§. Decimus qualiter ius patronatus ecclesiasticum prescriptione acquiri possit: & de beneficij ecclesiastici titulo: vbi item explicatur ius regum Hispaniarum quo ad presentationem episcoporum.

§. Vndecimus, de legibus sæcularibus prescriptionem cum mala fide probantibus: & inibi Regiæ constitutiones examinantur.

§. Duodecimus, de interruptione prescriptionum agit, præsertim de ea

de ea

de ea quæ ob malam fidem procedit.

TERTIA Relectionis pars in initio expendit rursus iustitiam usucapionis, & præscriptionis, & an per eam adquiratur dominium directum.

§. Primus tradit effectus, qui procedunt ab ea controuersia qua tractatur, an per præscriptionem adquiratur dominium directum: imò eos,

Summæ Relectionis finis.

qui deducuntur à dominio directo, quod manet post præscriptionem penes priorem dominum.

§. Secundus. An præscriptio iuxta leges humanas perfecta & finita reddat quem tutum in animæ iudicio.

§. Tertius, de restitutione in integrum aduersus perfectam præscriptionem concedenda maioribus ex causa iustæ ignorantie.

RELECTIO REGVL.

Posseſſor malæ fidei. de Regulis
Iuris. Libro. 6.

POSSESSOR MALAE

fidei vlllo tempore non
præſcribit.

ANNIS ab hinc quatuor cùm Salmanticæ titulum de Regulis Iuris publicè interpretarer: in huiusq; Regulę interpretationem sese Vſucapionis & præſcriptionis tractatus obtuliſſet: plures Iuris vtriuſq; locos, eorũq; Cõmentarios ea, qua potui diligentia relegi, præſertim quæ Frãciſcus Balbus omniũ latiſſimè in tract. de Præſcriptio. & in. l. Celfus. ff. de vſucapio. & ordine eleganti diſtinxit, ac digeſſit. Ex quibus aliquot ipſe vidi non ità ad amuſſim fuiſſe tradita, quòd & examen aliorum poſſent effugere, cẽſuramq; omninò auertere: ſiquidem vt variis allegationibus, perplexiſq; Doctõrum nomenclaturis ornata exponuntur: ità quo ad eorum perfectã cognitionem quædam deſideratur enucleatio, quæ radicitùs à naturalis, diuini, & humani Iuris principiis rem ipſam explicet. Quam ob rem tunc ordinario Lectoris munere quædam expoſui, quæ modò paulò maturiùs elaborata in publicum emittere conſtitui, eo quidem animo, vt publicæ vtilitati conſultũ eſſe velim, eiq; omni conatu, quem his in rebus ſemper præſtitimus, inferuire. Igitur in huius regulæ breui relectione tres partes conſtituam. Quarum prima diſtinctionis ſignificationem: ei깡que in hac ſpecie cognitionem habebit. Secunda quæ ad legitimam præſcriptionem iure requiſita ſint, præſertim de bona vſucapientis fide tractabit. Tertia præcipuos vſucapionis effectus, ei깡q; commoda explicabit.

A Prima

Primæ partis Relectionis

Prima Relectionis pars.

- 1 *Præscribere non aliud est quàm excipere: atque idè verbale nomen præscriptio exceptio nem significat.*
- 2 *Præscriptio non tantùm de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur.*
- 3 *Exceptio, & præscriptio qua ratione differant.*
- 4 *Exceptionis definitio latè examinatur, & quo pacto differat à defensione.*
- 5 *An exceptio solutionis sit verè, & propriè exceptio?*
- 6 *An hic loquendi vsus apud nos frequentissimus, præscribo domum, præscripsi fundum, latinitati congruat?*

Primæ partis Relectionis Initium.

Præscribere idè plerunque significat quod excipere. l. q. agnitis. ff. de exceptio. l. 3. ff. de præ

uaricat. Nam si reus, inquit Iuriscōsultus, accusatori idè præscribit,

- 1 quod dicat se ab alio accusatum, & absolutū. Quintilianus libr. 7. cap. 6. cū ex præscriptione lis pēdeat, de ipsa re quæri non est necesse: ignominioso patri filius præscribit: de eo solo iudicatio est an liceat. Unde forsan hæc significatio deducta est, quod sicut actionibus proponendis certa forma, ita etiam exceptionibus præscriberetur: id est sta

tueretur, vt docet Alciat. libr. 4. dispū. cap. vlt. nam præscribere idem est quod legem ponere, ac constituere. Cicero lib. 3. officio. atq; si etiā hoc natura præscribit, vt homo homini, quicunq; sit, ob eam causam quòd is homo sit, consultum velit, necesse est secundū eandem naturam omnium vtilitatem esse communem. Hinc & verbale nomen præscriptio nihil aliud est, quàm exceptio, qua quis aduersarij intentionem generaliter alioqui verā in eo casu, de quo agitur, non procedere allegat: secundum Alciat. in l. si quis. C. de pact. & in repet. l. vlt. de quinq; pedum præscriptione. C. fin. regundo. qui censet præscriptionem ab exceptione differre, quòd exceptio generale nomen sit conueniens cuicunque defensionis, quæ aduersus actionem, vel intentionem obiicitur: præscriptio verò sit exceptio, quæ etsi intentio vera fuerit, nihilo minùs agentem repellit, vt moratoria præscriptio. l. secunda, C. de precibus Imperat. offer. quo in loco gloss. exponit dilatoriam exceptionem. Sic & in l. ita demum. C. de procuratoribus. dicitur præscriptio militiæ, qua miles officio procuratoris fungi prohibetur. optimus textus in l. secunda: & in l. si maritus. 2. §. penultimo. ff. de adulter. vbi præscriptio appellatur exceptio, quæ antelitis contestationem obiciens, da est ad repellendum accusantem. sicuti & in l. qui agnitis. dicitur præscri-

præscriptio exceptio litis finitæ: quæ si ea repellat agentem statim in initio litis ante contestationem. cap. 1. de exceptio. libro. 6. eodem sensu in. l. præscriptione. C. si contra ius vel utilit. pub. dicitur exceptio mendacij aduersus principis rescriptum præscriptio. text. optimus in. l. præscriptionem fori. C. de exceptio. nec tantum intelligas præscriptionem dici exceptionem dilatoriam: nam & exceptio peremptoria præscriptio rectè dicitur. dicta. l. 2. C. de precib. Imperat. offer. l. Titia cum testamēto. §. Caius. & l. cum pater. §. pater qui filio. ff. delegat. 2. l. peremptorias. C. sent. rescind. nō posse. l. præscriptionem. C. de exceptio. Hinc & Fortunatianus Rhetor inquit, præscriptionem à translatione differre ex eo quòd præscriptio actionem extinguat: trāslatio verò differat. eidem subscribit Alciat. in dicto cap. ult. Sed & Quintilianus libro. 3. cap. 8. non dixit præscriptionem trāslationem esse, sed videri manifestam esse translationem in præscriptionibus: tametsi ex eo appareat translationem speciem fore præscriptionis. Neq; ignoro, inquit, multa transferri, cum in omnibus ferè causis, in quibus cecidisse quis formula dicis, hæ sunt quæstiones: an huic: an cum hoc: an hac lege: an apud hunc: an hoc tēpore liceat agere: & si qua sunt talia. Hæc Quintilia. Qui planè insinuat translationem esse, quam vulgò dilatoriam exceptionem dici-

mus: & hanc præscriptionem etiam appellari. quemadmodum & ex Iurisconsultorum locis paulò ante præcitatis manifestissimum fit. Præscriptio tandē exceptio est non tantum dilatoria, sed & peremptoria: quod modò adnotauimus: & probatur, quia in hac specie, quam tractamus, præscriptio nihil aliud est quam exceptio, quæ ex usu temporis, & ex usucapione infurgit, & oritur. l. emptor. C. de præscriptionibus longi temporis. l. 3. ff. de diuers. & tempo. præscriptio. dum dicitur longæ possessionis præscriptio, & in. l. in vitium. ff. eodem titu. dicitur exceptio longæ possessionis. Quasi domino actione rei vendicationis, vel personali vtenti initio præscribatur à reo, qui si tempore legitimo se possedisse probat, mox absoluitur.

Etenim nemo negare poterit præscriptionem istam, quæ ex longi temporis possessione deducitur, peremptoriam exceptionem esse. Quo fit, vt præscriptio exceptionem dilatoriam, & peremptoriam significet. Atque idè penes quosdam maximè controuersum est, an sit discrimen aliquod inter exceptionem, & præscriptionem. Nam nullam esse differentiam inter hæc duo tenuerunt Faber & Aretinus in princip. Institu. de exceptionib. Iuniores, maximè Detius in Rubrica, de exceptionibus. colum. 1. Et probatur in Rubrica, C. de exceptionibus seu præscrip-
A 2 ptionibus.

Primæ partis Relectionis.

ptionibus. Et in Pandectarum libris titulo de exceptionibus, & præscriptionibus. Nam sicut exceptio dilatoria, vel peremptoria est, ita & præscriptio ad vtranque refertur: quemadmodum satis compertum est ex his, quæ modò tradidimus. Idem potissimè probabitur, si examinauerimus quid verè sit exceptio. Et Panormit. in Rub. de exceptioni. inquit, exceptio est actionis, vel intentionis exclusio.

- 4 Siquidem exceptio aliquando actionem excludit: vt si quis contra me actionem habeat ex empto: ego verò non nego emptionis contractum, sed actioni ex empto actori competenti obiiicio exceptionem doli, exceptionem metus, aliàmue similem ad actionis exclusionem. Intentionem verò exceptio excludit quoties actor agit sine actione petens à me rem, quam dicit, me illi vendidisse: at ipse excipio venditionem ipsam negans: quippe qui verè non vendiderim. Vnde cum actor egerit sine actione, exceptio aduersus eum proposita intentionem excludit. vtitur ad definitionis probationem Panormita. autoritate Iurisconsulti in. l. secunda. ff. de exceptionibus. dum inquit, Exceptio actioni cuiusque rei opponi solet ad excludendum id, quod in intentionem deductum est. Verùm contra Panormita. illud in primis adducitur quòd actio, & exceptio correlatiua sint: vt pater & fi-

lius: maritus, & vxor. l. siquidem. C. de exceptionibus. notat expressim Bald. in. l. in rebus. C. de iure doti. ad finem. igitur etsi exceptio sit actionis exclusio: intentionis tamen esse rectè non potest: cum actio deficiat, cui opponatur, & quam exceptio præmittit. Deinde ad hæc & aduersus Panormita. est gloss. insignis in cap. primo, de litis contestatio. in. 6. quæ differentiam constituit inter exceptionem & defensionem scribens exceptionem propriè dici actionis exclusionem: defensionem autem esse intentionis repulsam, quam opinionem sequuntur inibi Dominic. & Franc. Felin. in Rubri. de exceptionib. colum. 1. Angel. in princip. Instit. de exceptioni. colum. 3. Georg. Natan in Clemen. sæpe. de verbo. significatio. colum. 75. eamq; dicit communem esse Socin. Rubri. de exceptionibus. Quæ quidem sententia in hunc sanè sensum est accipienda, vt quælibet exceptio propriè defensio dici valeat: non tamè quælibet defensio dici exceptio possit: sed tantum ea quæ actioni opponitur: sicuti Detius adnotauit in dicta Rubri. de exceptionib. colum. 3. probaturq; in. l. siquidem. & in. l. si quis. C. de exceptionib. l. 1. C. de iuris & facti ignoran. cap. significauerunt. de exceptionibus. Sensit eadem gloss. in dict. cap. primo, dum subdit: Huiusmodi em defensiones non propriè dicuntur exceptiones. Quasi velit exceptiones

iones propriè dici posse defensiones: non autem econtrariò quilibet defensiones exceptiones dici.

Tandem ex antiquioribus Azo in Summa. C. de except. huius est sententiæ, vt existimet, exceptionem propriæ actionis exclusionem esse: non quidē intētionis. idemq; Doctor. frequentiori calculo probârunt: atq; ita esse hanc communem opinionem constat: & eam defendit communem esse asseuerans Deti. in dict. Rub. de except. colum. 2. non oberit tex. in dict. l. 2. imò huic sententiæ patrociniabitur. Eius etenim sensus est, quòd exceptio opponitur actioni ad excludendum id quod per eam actionem actor intendit: non tamen ex hoc probat text. exceptionem dici cum quid opponitur ad exclusionem intentionis absque actione in iudicium deductæ. Hinc sanè plura poterunt inferri: quæ hîc explicabimus.

Primum apparet interpretatio statutorum, quæ exceptiones excludunt. Nam ea tantum exceptio exclusa censetur, quæ actioni alioqui competenti opponitur: non quæ intentioni tantum agentis sine actione obiicitur: ea etenim admittenda erit, nisi ex verbis legis, aut mente legislatoris aliud possit constare, & præsumi secundum Bald. in l. peremptorias. C. senten. rescind. non poss. num. 38. eundem in l. sancimus. colum. 3. C. de donat. & Feli. in dict. Rub. de exceptioni.

Secundò deducitur solutionis obiectionem, quæ agenti ex mutuo, vel aliunde ad pecuniam opponitur non esse verè exceptionem sed defensionē quidem: quæ intentioni agentis sine actione obiiciatur. gloss. singularis in dict. cap. 1. de litis conc. verb. defensionis. quæ probat ex eo quòd solutio actionem ipso iure omninò extinguat. Insti. quib. mod. tollit. obligat. in prin. tametsi Soci. in Rub. ff. de excepti. quo ad solutionis obiectionem velut Panormit. sententiam veram esse, vt tandem solutionis exceptio intentionē agentis excludat. Cum ex prænotatis constet eam non esse propriam exceptionem.

Tertiò infertur exclusionē actionis simul & intētionis propriè exceptionem dici: exclusionem verò intentionis tantum, non esse veram exceptionem. quod Deti. in dict. Rubrica, de exceptionibus. expressim asserit.

Quartò planè deducitur, negationem simplicem petitionis ab actore repositæ non esse, nec propriè posse dici exceptionem secundum Bald. in dicta. l. peremptorias. colum. 3. Soci. in dict. Rub. de except. Bald. Feli. & Deti. in Rub. de excepti. quo in loco Deti. testatur hanc opinionem communem esse.

Quintò hinc apparet, declinationem iurisdictionis non esse propriè exceptionem: quia aduersus actionem ea minimè proponatur. gloss. in verbo, exceptiones. in cap.

A 3 Quoniā

Primæ partis Relectio.

Quoniam contra. de probationib. quam inibi sequitur Panormita. scribens, ab statuto loquēte de exceptionibus minimè comprehendit declinatoriam exceptionē. cum ea verè exceptio non sit. Sed huic corollario manifestissimè refragatur textus in. l. præscriptione. C. si contrarius vel utilita. publi. & in. l. vltima. C. de exceptionibus. unde verius est, quod exceptio sit generale nomen, peremptoriam, & dilatoriam etiam ad iudicis iurisdictionem pertinentem comprehendens, quod latè discutiunt Angelus Aretinus in princip. Inst. de exceptio. Socin. in. l. 2. colum. 2. ff. eodem titu. Detius in dicto cap. quoniam contra. numero. 26. & sequentibus. vbi gloss. opinionem veram esse censet, quoties ex mente legis aliud possit colligi. Cuius rei varia contingere poterunt exempla.

Sextò colligitur ex his exceptionem, & præscriptionem minimè differre. Nam quemadmodum exceptio ad peremptoriam, & dilatoriam, etiam fori refertur: ita & præscriptio has omnes continet, & significat: sicuti probatum hætenus extat.

Septimò inde palàm est, præscriptionem non tantum dici exceptionem, quæ ex longæ possessionis cursu procedat: sed & omnem aliam, quæ aliunde actionem possit excludere.

Octauò, ut quod modò adnota

uimus de solutionis exceptione rectius forsan intelligatur, omnibus exactè præuisis, inferendum esse opinor, ad veræ exceptionis rationem non esse præcisè necessarium, actionem modò aëtori competere per exceptionem tamen excludendam: sed satis esse quod actio aëtori iure, & verè competeret, nisi ex eo, quod deductum est in exceptionem, sublata foret: ita quidem ut non sit necessarium actionem ipso iure non esse sublatam, sed ope exceptionis eam posse submo- ueri: Nam & si actio ipso iure sublata fuerit per id, quod excipiens allegat, modò ea prius competierit agenti, verè in hac specie nomen exceptionis aptum, & proprium esse apparet, distinctum profectò ab exclusione solius intentionis.

Etenim quoties quis agit proponens ea, quæ si vera sint, actionem habet, reus verò proposita negat: tunc excluditur intentio, nec propriè à reo excipitur: siquidem aëtor plnè probans obtinebit: nec vlla exceptione conuincitur: solumq; tractatur in iudicio an sit verum quod aëtor in propriam intentionem deduxit, nec de cuius exceptionis vi à reo oppositæ disputandum erit: atque tunc aëto- re non probante simpliciter reus omninò absolvitur.

At si quis agat actione, quæ & si vera fuerit, ab eoque probata, excluditur tamen exceptione procedenti ab eo, quod actionem ipsam

ipsam iam olim veram, & competentem, extinxit: de exceptionis iuribus agendum est: alioqui actor obtinebit: & ideò verè in hoc casu exceptionis nomen conuenit, & propriū esse censet. Quo fit, vt exceptio solutionis verè & propriè sit exceptio: quia etsi vera sit intentio actoris mutuum probantis, solutione quidem excluditur, reusq; absoluitur. Sic & in præscriptione: cum & si actor probauerit, quod intendit, nempe rem petitam eius fuisse, & ad eius dominiū pertinuisse: tamen longi tēporis possessione à reo probata, ipse possessor absoluitur. In summa de intentionis exclusionetractatur, quoties iudicialis disputatio vertitur super eo, an actor vera in eius petitione iudici enarrauerit. de exceptione autem agitur, cum & si vera sint, quæ ab actore proposita fuere: tamen de his, quæ ex aduerso per reum obiciuntur disputatio est, & controuersia iudicialis: non de his, quæ ab actore fuere deducta. Sic sanè non refert an actio extincta fuerit ipso iure vel non: modò discutienda sint ea, quæ in exceptione per reum fuerint allegata. quod sensit Deci. in dict. Rub. de except. num. 4.

Nec tamen diffiteor iam diu receptum esse, vt ipsius tantum intentionis exclusio exceptio dicatur saltem ex lata dictionis significatione. Sic etiam obtinuit ex-

ceptiones à præscriptionibus distinguere: quandoquidem præscriptiones solū ad eas exceptiones referuntur, quæ ex possessione longi temporis oriuntur.

Vltimò illud non est prætermittendum, non satis placere Latinę 6 linguę censoribus vsum loquendi apud Pontificias constitutiones, & iuris vtriusq; interpretes frequentissimum: cum rem præscribi dicimus, dicendumq; esset rem vsucapi. Nam præscribere hoc in tractatu nihil aliud est quàm excipere: idq; verbum datiuo iungitur: quemadmodum & veteres Iurisconsulti loquuti sunt adhuc ætate Iustiniani.

Nusquam etenim dixere fundum, agrum, aliāue rem præscribi, sed vsucapi: nec apud Latinę Linguę synceros authores vsquam verbum præscribo iuxta hunc loquendi modum reperitur secundum Alciat. in dict. l. quinq; pedum. C. fin. regundo. in princ. Oldendorpiū libro variarum lectionū, tit. de præscript. co. 3. Eguinari. in. §. quod autem. Inst. de vsucap. Cora. in. l. seruitutes. 4. ff. de seruit. num. 9. & Iacobum Spiegel in Lexico Iuris ciuili, dictione, vsucapio. Nā quod in. l. si non cōiitij. C. de iniuriis. dictū est, præscriptam esse actionem, exponendū erit, id est, actionem temporis exceptione sublata fuisse. Sic & Iurisconsultus in. l. ci à quo. ff. de vsucapio. dum

A 4 dicit,

Primæ partis Relectionis,

dicat, id eo quod longi temporis præscriptio non durabit, quia possessione locator non retinuerit: non appellat ipsam vsucapionem præscriptione: sed ipsam longi temporis exceptionem. Quasi exceptio, quæ ratione longi temporis per ipsum vsum conficitur, interruptione quadam possessionis minimè duret, nec perfectionem accipiat. Eodem ferè sensu intelligendus est tex. in. l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. cuius intellectum trademus. 3. huius Relectionis parte. in principio.

Igitur hoc præludio significationem vocis, de qua hac in Relectione acturifumus, breuiter prænotauimus, vtcumque eam iuxta receptum à iuris vtriusque interpretibus vsum, ab exceptione distinguentes. Modò in eo Paragrapho, qui statim sequitur, definitionem vsucapionis trademus, de qua eius iustitia tractabimus.

Ex. §. sequenti.

1. *Definitio Iurisconsulti, quæ de vsucapione tractat, defenditur. Et inibi an res congruè definiatur per effectus?*
2. *Vsucapio an rebus etiam immobilibus conueniat iuxta iuris Casarij responsa?*
3. *Præscriptionis, & vsucapionis discrimen consideratur.*
4. *Definitio præscriptionis expeditur, veraque traditur ad materiæ cognitionem.*
5. *Vsucapionis iustitia ex summa æquitate & rectitudine deducitur.*

§. Vnicus.

Definitio præscriptionis tractantes variis vtuntur eiusdem descriptionibus. Sed & eorum quidam eam mutuatur à Iurisconsulto in. l. 3. ff. de vsucapio. dum is inquit, Vsucapio est adquisitio domini per continuationem temporis lege definiti. Aduersus quam definitionem illud adducitur, quod in ea effectus vsucapionis describatur. at nihil definiri debet per effectum: cum causatum à causa differat: secundum Bar. in. l. 1. ff. de appell. Qui definitionem appellationis à quibusdam traditam hac ratione improbat, quod appellationem per effectus definierint dicentes, appellationem esse, prioris sententiæ rescissionem. Etenim isthæ definitio falsa omninò est: cum etiam si ex appellatione sequatur quandoque prioris sententiæ, à qua pro uocatum est, reuocatio: non tamen ipsa appellatio est illa quidem reuocatio sententiæ. quod satis patet, & vt diximus, quia causatum à causa differt. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procurat. l. & an eadem ff. de except. rei iudi. Igitur non rectè Iurisconsultus definiuit vsucapionem, dum eam per effectum cognoscendum esse tradidit: siquidem ab vsucapione procedat

cedat dominij adquisitio.

Cæterum ad huius definitionis defensionem adnotandum est ex Detio in Rub. de probatio. 4. col. definitionem alicuius rei nõ rectè per effectus concipi: quando hi effectus remoti sunt à re ipsa, nec inseparabiliter ei adhærent, nec necessariò ex ea sequuntur: quemadmodũ in exemplo appellationis ex Barto. diximus. Nam tunc incongrua omninò est definitio per effectus, qui rem ipsam minimè demonstrant essentiali quadã demonstratione, quæ necessaria est ad congruã, & perfectam definitionem. vnde definiri quid non debet per accidentales proprietates, sed per essentielles. At effectus, qui adhærent rei inseparabiliter, semper, & necessariò: proprietates quadã essentielles censentur eiusdem rei, non accidentales: & ideò per hos effectus congruè res sapissimè definitur. textus optimus in. l. bona autem. §. bonorum igitur. ff. de bono. poss. quo in loco Iurisconsultus dixit bonorum possessionem esse ius retinendi. Est quidè ius retinendi effectus procedens à bonorum possessione, sed ita ei adhærens semper ac necessariò, vt proprietates essentialis potius ipsius quàm accidentalis esse videatur. Sic Bart. cui cæteri frequentiori suffragio accessere in. l. i. ff. de adquiren. poss. scribit possessionē esse ius insistenti

di rei non prohibita possideri. Nec enim Barto. definiuit ipsius possessionis acquisitionem, nec item ipsius retentionem, aut continuationem: sed ipsam quidem possessionē quatenus ea ius est, & effectus habet deductos ab apprehensione, & retēione: qui deniq; effectus possessioni, prout ea ius est, adeò adhærēt, quod proprietates eius sint essentielles.

Eadem ratione procedit quod de actione Iustinianus tradit scribens: Actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debet. Nam etiam si actionis effectus in hac definitione cõtineatur, is tamen eam perfectā efficit, quippe qui adeò actioni cohæreat, vt ei⁹ proprietas substantialis sit. vnde deducitur vsucapionis definitionē à Iurisconsulto traditam, non ex hoc iure improbari, quòd vsucapionis effectus, id est, adquisitio dominij, eidē adscriptus fuerit.

Est etenim adquisitio dominij adeò propria vsucapionis, quòd eius substantialis proprietates hæc fit, quoties dominium acquiritur per tēpus à lege definitum, atq; ideò potius ad proprietatē, quàm ad effectum pertinet.

Præterea iuxta quorundam interpretationem Iurisconsultus in dic. l. 3. definiuit ipsum actum vsucapionis potius quàm ius ex vsucapione procedens: ita quidè authore Iurisconsulto vsucapionis actus est adquisitio dominij

Primæ partis Relect.

per continuationem temporis lege definiti. is ergo vsucapit, qui est in cōtinua rei possessiōe. Hinc deniq; dicitur interrupta vsucapio: id est ipse actus vsucapionis interrūpitur. quod satis est ad effugiendam obiectionem, quam Iurisconsulti definitioni opposuimus. Præsertim quòd secundum Imolam ibi & Alciat. in Rubr. de præscript. num. 17. inibi definitur à Iurisconsulto dictio effectum significans, nempe vsucapio: quæ est adquisitio per vsum: id est possessionem: & sic quatenus vsucapio ius est, non qua ex parte factum continet. Nam & Cicero in Topicis, vsucapionem ius esse quoddā incorporeum existimat. vnde vltima hæc respōsio eadem est cum prima. Hinc primū constat, præscriptiōes aduersus actiones personales, nō comprehendi sub ea definitione, quam ex dict. l. 3. explicuimus.

Secundò infertur iuxta præmissam definitionem aliter distingui vsucapionē à præscriptione, quàm vulgus doctorū, & interpretum distinxerint. Est enim vsucapio ipsa adquisitio dominij per vsum & sic possessionem: Præscriptio autem verè est exceptio, quæ oritur ab ipsa vsucapione: ab ipsa, inquam, dominij acquisitione ac tandem à longa possessione, vel ab ea quæ legibus definita sit.

Tertiò patet Iurisconsulti definitionem pertinere ad eam adqui-

sitionem dominij, quæ per vsum & possessionē lege definitam fit: non ad actiones personales, quarum quidem præscriptiones, vel potius exceptiōes, quæ eis ex tempore opponuntur iure Pandectarum non dicuntur vsucapiones: nec de eis tractat titulus ille singularis. ff. de vsucapio.

Quartò hinc deducitur vsucapionem generaliter secundū propriam dictionis significationem accipi, & iure accipiendam esse, ² vt & rerum immobilium acquisitionem cōprehendat: nec id quidem ante Iustiniani tempora solum, quod omnes fatētur. Sed & ipsius Iustiniani ætate vsu receptissimum fuit. quod probatur Inst. de vsucapionib. in principio. quo in loco vsucapio non semel ad res immobiles refertur. idem cōstat ex l. vnica. C. de vsucap. transformanda. vbi vsucapionem rerum quidem Italicarū immobilium transformandam esse censet Imperator in longi temporis, decem vel viginti annorum item vsucapionem. Nec inibi vsucapio immobilium transformatur in vsucapionem mobilium: sed temporis angustia, quæ olim sufficiebant ex lege duodecim Tabularum, excluduntur, longiora q; spatia requiruntur ad acquirendas res per temporis vsum, & possessionem. Eadem significatio constat & apud Ciceronem in Topicis. Tametsi quandoq; apud Iustinianum

nianum vsucapio, & longi temporis præscriptio, veluti diuersa nominentur in. §. Item nobis. & in. §. ex his. Inst. per quas personas nobis adquirit. quæ quidā loca ipse ita interpretāda fore censeo, vt lōgi temporis præscriptio ad exceptionem à longi temporis possessione ortā referatur: & ita distinguatur ab vsucapione, quæ in rebus mobilibus & immobilibus in vniuersum adquisitionem dominij significat. ex Pandectis plures auctoritates, vt prædixi, adduci possunt, quibus appareat, vsucapionem ad immobilia referri: sed præsertim id constat in. l. non solum. §. si dominus. &. §. si mihi. l. furtum. iuncta leg. quare. & item. l. si solum. ff. de vsucapionibus. l. qui fundum possidebat. §. seruus. & §. qui bona fide. ff. pro emptore. & alibi sæpissimè.

Quintò palam est, à iurisvtriusq; doctoribus propria quidē auctoritate, contemptis iuriscōsultorum, & adhuc ipsius Iustiniani responsis, commentum esse, quòd vsucapio à præscriptione in hoc differat, vt vsucapio mobilibus, præscriptio rebus immobilibus cōueniat. Hæc etenim est communis omnium interpretum doctrina, aliena profectò ab ipsis iuriscōsultis: & deniq; à Iustiniano, qui minimè voluit dictionis significationem propriam, & veram mutare, sed tantum temporis angustias tollere, nè domini rebus propriis ita cele-

ri cursu temporis, & possessione breui iniquè priuarentur.

Sextò hinc procedit intellectus eius, quod Accursius scripsit in dicta lege. 3. ff. de vsucapio. dicens vsucapionem quandoq; largè adsumi, nempe cum ad res immobiles refertur. Nam si veram significationem vsucapionis rectè expendamus, propriè vsucapio ad mobiles, & immobiles res erit referenda.

Septimò ex his aperitur sensus ad ea, quæ Panormitanus & Felinus tradidèrunt in Rubrica de præscriptionibus: dum censent vsucapionem genericè sumptam, etiam ad immobilia referri. Etenim id verum est in hunc sanè modū, vt vsucapio non tantum de mobilibus, sed & de immobilibus prædicetur: tametsi postmodum in vsucapionem immobiliū, & vsucapionem mobilium distinguitur. differunt siquidem hæc vsucapiones tanquā species diuersæ sub eodem contentē genere.

Octauò libet ex his perpendere Barto. sententiam in. l. seruitutes. in. 2. ff. de seruituti. & Imolæ, in dicta. l. 3. quibus & alij accessere, existimantes vsucapionem commune verbum esse mobilibus & immobilibus rebus, saltem iure Pandectarum. Nam non solum eo tempore, sed & ætate Iustiniani, ac modò quidem apud latinæ linguæ Censores hæc dictio adquisitionem dñij per vsum & possessionem

nem

Primæ partis Relectionis.

nem rerum mobilium, vel immobilium significat. Postremò ex his, quæ hîc, & proximo Paragrapho adnotauimus constat quid præscriptio, quid vsucapio sit apud iuriconsultos, iurisq; Cæsarij constitutiones. verùm quia summi pontifices, & Canonũ, ac Decretorũ iuris Canonici conditores, deinde iuris vtriusq; interpretes præscriptionem secundum aliam significationem accepere, non equidem vt tantum exceptionem significet, vel vsucapionem triennalem, aut longi temporis: sed eo planè sensu, vt & ad actiones reales, & personales, atq; omnia ea, quæ tẽpore adquirũtur, referenda sit, oportet hac in specie de eius definitione tractare. Illud tamen præfari libet hac in parte nõ esse agendum de definitione præscriptionis quatenus ea dictio exceptionem quamlibet significat, sed quatenus in specie ista iuri ex ratione tẽporis, aut longæ possessionis quæsito accommodatur.

Et Panorm. post alios in rubr. de præscript. inquit, præscriptio est ius quoddam ex tempore congruens, 4 legum autoritate vim capiens, negligentibus pœnam inferens, & finem litibus imponens. quam definitionem cõmunem esse testatur Bald. de præscript. in princi. 2. col. aliqua exponēs ad ei⁹ probationē. Hæc verò definitio mihi non placet, quippè quæ nimis longa sit, & deinde præmittat præscriptionem esse institutam in pœnā negligen-

tium: cùm plerũq; etiam aduersus ignorantem, & inscium procedat, ac vim propriam habeat: sicuti inferius disputabitur. Deinde definitio, vt ea congrua sit, breuiter & cõpendio quodam debet rei substantiam per essentialia explicare: secundum Aristot. lib. 6. Topicor. Bart. in. l. 1. ff. de testamen. Cardi. in cap. perpendimus. de senten. excõmu. At isthæc Panor. definitio nec breuis est, nec explicat rei substantiam per essentialia, sed per effectus longè ab ipsamet re distantes, ac remotos: quemadmodũ ex ea constat. Quãobrem ex pluribus definitionibus quæ in hoc tractatu traduntur ad huius rei cognitionem ipse potius probarem definitionē glos. in Sũma. 16. q. 3. Nec enim hîc vsucapionem definimus, cuius iuriscõsulti meminere, siue ea sit triennalis, siue longi temporis: sed tantum præscriptionem. Est enim, inquit glos. Præscriptio exceptio ex tempore legibus definito substantiam capiēs. Nam etsi glos. omiserit verbum illud: legibus definito: & prætereà addiderit: & actioni in rem, vel personali obliicitur. Ego hanc vltimam partem à definitione tollendam esse censui: quia ad definitionem essentialiam, & substantiam non pertineat. Addidi illa verba: legibus definito, ex eo quòd tempus sufficiens non fit nisi & id habeat ea, quæ iure sunt ei accessoria, & requisita, vt legitima sit præscriptio. Eandem prædictæ glos. definitionem

nem tradidit Goffredus in Sūma, titu. de præscriptio. eamq̃ defendit Alciat. in Rubri. de præscript. numero. 4. & in. l. vt sunt. ff. de verborum significa.

Diximus sanè in hac definitione præscriptionem exceptionem esse: quia id satis probauimus in præcedenti Paragrapho: Exceptio autem non tantum ad hanc, quam tractamus, pertinet, sed & ad oēs alias, quarum in iure passim mētio fit: atq̃ idè exceptio vt genus ponitur in hac definitione. Item diximus, ex tempore legibus definito, vt ex his verbis manifesta sit tota p̃scriptio- nis vis: siquidem tēpus necessariū est ad p̃scriptionē: & id est, quod intrinsecus, & pro rei substātia, ex propria eius natura omninò requiritur: cū absq̃ tempore nulla de- tur vsucapio, nec deniq̃ præscri- ptio in ea significatiōe, qua Decre- torum, & iuris Pontificij authores vtuntur. Sed tamen tempus quan- doq̃, & regulariter sufficiens non est ad vsucapionem, & p̃scriptio- nem: imò à iure Canonico, & Ci- uili statutum est, fore necessarium quandoque titulum, & ferè sem- per bonam fidem: sicuti statim in secūda huius Relectionis parte tra- ctabimus: vnde tempus à legibus definitum, id est, cui extrinsecus accesserint ea, quæ iure requirun- tur, præscriptionem perfectam ef- ficat. Nam & iure Pontificio, ac Cæsareo tempori hac in specie ac- cedunt titulus, bona fides, ipso-

rumq̃ mensium, & annorum nu- merus, vt ex tempore ita quidem instructo, ipsa vsucapio, præscri- ptioe procedat. Non oberit huic definitioni, quod non tantum ex- ceptio, sed & actio realis quidem ad vendicationem rei vsuaptæ ex tempore legitimo frequenter oria- tur: quia qui rem aliquam vsuce- pit, eam poterit demum actione reali vindicare, & agere veluti do- minus: nō quidem ex præscriptio- ne, sed ex iure domini, quod per vsucapionem, & longi temporis possessionem adquisiuit: quod mi- hi probatissimum est ex ipsorum Iurisperitorum locis, & in vlti- ma huius Relectionis parte longi- us probabitur. Hactenus de defi- nitione, vt saltem hinc videas Le- ctor candide, quantum referat di- ctionum proprias, & genuinas si- gnificationes absq̃ latinitatis vitio obseruare.

Cæterum vsucapionis iustitia ex pluribus constat: præsertim autho- ritate legis iustæ, quæ sufficiens est. Quod autem lex sit iusta patet: Quia per principem iuste statuitur id, quod est necessarium, vel vti- le ad pacificum subditorum con- uictū, & Reipublicæ quietem: cap- erit autē lex. 4. dist. Sed vsucapio est huius modi: quippe quæ necessaria, vel utilis reipublicæ sit: igitur lex Vsucapionem instituens maxime innititur iustitiæ. Consequens, & maior argumētatiōis pars manife- sta sunt. Minor probat autoritate iuricon

de vsucapione
supra his ju

Secundæ partis Relect.

iurisconsulti in. l. i. ff. de vsucapio. Bono publico, inquit Caius, introducta est vsucapio: nè scilicet quarundam rerum diu, & ferè semper incerta dominia essent, cū sufficeret dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatiū. Ex quo illud certū est, quod cessante huiusmodi adquisitiōe per vsucapionē, incertus semper esset possessor, an res, quam fortè ab alio emit, sua sic necne. Inde & curā illius abiiciet, eamq; perire sinet, veritus ne quando verus dominus eā sibi auferat, quod maximum inferret damnū Reipublicæ: sicuti & Theophilus explicat in princip. Insti. de vsucapio. Quin & ipsa vsucapio summo opere ad minuendas lites pertinet. l. vlti. ff. pro suo. vsucapio rerum, inquit Neratius, etiam ex aliis causis concessa, interim propter ea, quæ nostra esse existimantes possideremus, constituta est, vt aliquis litium finis esset. Sic & iustitiā iuris ciuilis hac in re defendit Cōra. de contractib. q. 15. conclu. 4. Marcus Cicero in oratione pro Cecinna, vsucapionem scribit esse finem sollicitudinis, ac periculi litium. idē Cicero lib. 2. de officiis summè laudat Aratum Sicyoniū quod is iniquū esse fuerit arbitratus, res olim alienas à possessoribus post quinquaginta possessiones annorū auferri: propterea quod tam lōgo spatium multa hæreditatib; multa emptionibus, multa dotibus tenebantur. Igitur hanc summam æquita-

tem, conuenientem quidem communi vitæ societati, cuius conseruatio legum omnium, principū, ac rerum pulicarum est finis, & cui lege naturæ omnes submittimur, & seruire tenemur, admittere iustissimè iubemur. Quo fit, vt & summi Christiani orbis præsules, & pontifices, quibus potissima cura est, nè quid fiat animarū spirituali salutis aduersū, vsucapionē legitimo tēpore perfectam iustam esse dñij adquisitiōe passim statuerint.

Ex secunda Relectionis parte.

1. *Adquisitio possessionis quid sit?*
2. *Retentio possessionis definitur.*
3. *Possessionis definitio traditur. Et qualiter possessio sit ius.*
4. *Possessio an rectè distinguatur in naturalem, & ciuilem?*
5. *Vsfructuarius an habeat naturalem? & numero sequenti.*
6. *Quasi possessio quid sit?*
7. *Quæ possessio sit necessaria? & sufficiens ad præscriptionem?*
8. *In præscribendis iuribus incorporalibus an sit necessaria scientia, & patientia?*

Secunda Relectionis pars.

G I M V S in huius relectionis parte prima satis breuiter de præscriptionis, & vsucapionis cognitione: ex qua potissimū deduximus, partem ferè præcipuam præ

præscriptionis tempus esse: cum ex eo semper constituatur: atq; ideo tractaturus hac in parte de tempo repossessionis, de titulo, deq; bona fide ad perfectam præscriptionis vim iure Pontificio, & Cæsario requisiti, illud in primis adnotandum esse censeo, possessionem fore semper necessariam ad usucapionem: nam sine possessione præscriptio non procedit: quemadmodum regula iuris dicitur: cui prænotandum est tria esse maximè differètia. Acquisitionem possessionis: eius retentionem: & ipsam possessionem, ut est in esse producta. ita etenim hæc considerat post alios Francisc. à Ripa in Rubr. de caus. posses. & pro. columna. 3. ex Bartolo & doctoribus in l. 1. ff. de acquiren. posses. quæ quidem obiter explicabimus, & veluti per transennam, nè ieiuna nimis sit hac in specie possessionis ad usucapionem necessariæ resolutionis.

Adquisitio possessionis est apprehensio rei vera, vel ficta, cum adminiculo animi veri, vel ficti, & iuris. Apprehensio ponitur loco generis. Rei dicitur, ut comprehendat corporales res, & incorporales: nam sicuti in corporalibus acquiritur possessio, ita in incorporeis quasi possessio acquiritur, quod notatur in l. 3. in princip. ff. de acquiren. posses. leg. si seruus. §. si in corporales. ff. de acquiren. rerum domi. gloss. in cap. Cum ecclesia Sutrina. de caus. posses. & proprietate. Igitur cum se-

missimè detur apprehensio quasi possessionis in rebus incorporalibus, oportuit ita acquisitionem possessionis definire, ut ea comprehenderet quasi possessionis apprehensionem. Vera quidem apprehensio dicitur: quia frequentissimè apprehensio possessionis fit per actum verum corporis sine fictione. l. prima. ff. de acquiren. possessione. Ficta: quia quandoq; possessio acquiritur sine vera apprehensione per actum à lege, Canone, vel consuetudine illi adæquatum: ut per constitutum. l. quod meo. ff. de acquiren. posses. cap. 2. de consuetudini. l. quisquis. C. de donatio. Cum animi adminiculo dictum est ex eo quod absq; animo non potest adquiri possessio. l. quemadmodum. ff. de acquiren. posses. Ficti: quia solet sufficere animus fictus ad adquirendum possessionem: quanuis animus verus deficiat, ut in ea possessione, quæ civilissimam doctores appellant: quæ acquiritur lege Regia, ex leg. 45. Tauri: de qua nos aliqua adnotauimus libro tertio Variarum resolutionum, cap. 5. numero. 6. Item diximus in definitione, & iuris. Quasi adminiculum iuris necessarium sit ad acquisitionem possessionis ex eo, quia si ius resistat, quæri possessio non potest. l. qui vniuersas. Paragrapho. 1. ff. de acquiren. posses.

Primò hinc deducitur, quod possessio dum capitur pro acquisitione est

Alind. de. cas. ist. m. 2. de. p. 1. s. 1.

Secundæ partis Relect.

est factū, nō ius. l. 1. §. adipiscimur. & §. si vir. ff. de acquir. poss. l. 1. §. si Scævola. ff. si quis testamē. lib. esse iussit. fuer. l. 1. in pri. ff. de bono. poss.

Secundò patet, non esse præcisè necessariam pedutū, nec manuum positionem ad acquirendam possessionem, sed satis esse eam oculis, & affectu capere: non enim requiritur corporeus tactus ipsius rei. l. 1. §. si iusserim. l. quod meo. §. pervēditorem. ff. de acquir. poss. l. clauibus. ff. de contrah. empt. & hæc quidē illatio absq; vlla iuris fīctione procedit: quod ipse explicui libro. 3. variat. resolu. cap. 16. num. 10. & sequentibus.

Tertiò inde constat, quandoque possessionem adquiri absq; aliquo actu corporeo, etiam acquirentis oculorum: vt seruum. l. 1. C. de acquir. poss. l. 1. ff. pro solut. & per procuratorem. l. 1. §. Item adquirimus. Aliquando quidē absq; actu corporeo nec acquirentis, nec alterius eius nomine: sicuti apparet in possessione civilissima.

Retentio possessionis est legitima detentatio corporea, & mentalis, vel mentalis tantum, vera vel ficta gratia rem possidendi. In hac verò definitione dicitur legitima: quia si ius resistat tali detentationi, possessio nō retinetur etiam à pupillo: vt in re sacra, notat Alexan. in l. pupillū. ff. de acquir. poss. Itē is qui peregre, ac lōge proficiscitur nemine domi relicto perdit naturalem, cū illa mentalis detentio non sit

sufficiens, nec legitima ad retinendam naturalem possessionē. l. clam possidere. §. qui ad nūdinas. ff. de acquir. poss. Eodem modò habēs tunc per ingressum naturalem, etiā si habeat animum possidēdi ratione veri domini, nō habet civilem, quia capenes alium sit, nec eam interim potest habere: nō etenim est legitima detentio ad hunc effectū: siquidem duo non possunt eandē rem in solidum possidere. Dictū est præterea mentalis tantum: ex eo quod civilis possessio solo animo retineatur. dict. §. qui ad nūdinas. Vera, quia regulariter proprius animus requiritur. l. 1. C. de acquir. poss. ficta: quia quandoq; possessio retinetur per seruum, filiū, aut procuratorem: item & civilissima possessio ipsius fīctionis causa. Gratia rem possidendi: diximus: quia detinens rem sine animo possidendi non possidet: quippe qui nec habeat animum possidendi civiliter, nec naturaliter. l. 1. §. in amittenda ff. de acquir. poss. vnde hæc detentio dicitur propriè asinina: secundum cōmunem in. l. 1. in principi. ff. de acquir. poss. Scribit etenim Theophilus Inst. quib. mod. tollit. obligat. quod tenere est naturaliter detinere, id est rei corporaliter tantum insistere: possidere autem est animo domini detinere: quod idē Theophilus adnotauerat Inst. per quas personas nobis acquir. eiusq; hac in re adnotationem laudat Viglius in præfatione Græcarum Institutu-

stitutionum: statim tamen Theophili sententiam interpretabimur. Sed & aliud est detentatio naturalis alicuius rei: aliud est ipsius rei custodia. Nam custodia animo conservatur: si quis clausam domum relinquat iuxta communem sententiam auctore Aretino, in l. si colonus. ff. de acquirend. possel. quia etiam absens dicitur custodire: sicut Barto. explicat in dicta l. 1. in princip. q. vltima.

Hinc apertissimi iuris est, quod possessio quatenus accipitur pro retentione, factum est. l. denique. ff. ex quibus caus. maior. l. pupillum. ff. de acquirend. possel. quia animo retinetur, & animus est quid facti. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rerum dominio.

Possessio autem est ius insistendi rei non prohibita possideri. sic Barto. in dicta l. 1. visum est, cui ex teri magis communiter accesserunt, ut inibi testatur Ripa, numero. 26. tradit idem Ripa in Rubr. de caus. possel. colum. 1. & 2. ius autem dicitur loco generis, non ut Barto. opinatur loco differentia. Insistendi, dictum est: quia possessio principaliter operatur facultatem tenendi ipsam rem: unde differt ab aliis iuribus, servitutibus scilicet, ac similibus: oportet tamen rem non esse prohibitam possideri. Etenim tunc minimè tractandum est de possessione, quæ in eadem re adquiri non potest.

Ab hac definitione planè deduci

tur possessione postquam iam est acquisita, & perfecta ius esse, quod Barto. & doct. communiter in dicta l. 1. fatentur: & probat elegans sententia Innocenti. in cap. episcopi. de rebus ecclesiæ. dicentis ex hoc quod delegatus habens à Papa iurisdictionem ad cognoscendum de iure alicuius rei, non tantum poterit sententiam dicere circa illius rei dominium, & proprietatem, sed & circa possessionem. Eodem modo si dederit summus Pontifex mandatum alicui ut cuidam ecclesiæ faciat restitui bona, quæ iniquè, & male fuerint alienata, eaq. curet ut ad ius, & proprietatem ecclesiæ reuertatur, poterit hic index tractare, & cognoscere de restitutione illarum rerum, quæ non tantum à dominio ecclesiæ fuerint ablata, sed & earum quarum sola possessione fuerit ecclesia priuata, & spoliata. Hanc sententiam Innocenti. sequuntur Roma. in singulari. 600. Alexand. cōsi. 15. lib. 2. Feli. in rubr. de rescriptis. 3. col. Abbas in cap. 1. 2. col. de in int. restitu. idē Abb. in dicto cap. Episcopi. Detius in l. non alienat. ff. de regulis iuris. Ludou. Gomeci. in regu. de non toll. iure quæsito. quæst. 3. quorum sententia communis est secundum Iasonē in l. 1. in princip. nu. 3. ff. de acquire. possel. Ripa, in rubr. de caus. possel. col. 1. & 2. qui eam itidem probat, & veram esse censet. Denique possessionem ius esse probat tex. in l. peregrin. ff. de acquire. possel. & in

B cap.

Secundæ partis Relectionis.

cap. dilecto. de verb. signific. & alibi pluribus in locis, quorum iuniores meminere in dicta. l. i. præsertim inibi Herculanus, nume. 48. dicens Barto. opinionem communem esse. idem fatetur eam sequutus Corasi. in præludiis, ad. §. nihil commune. colu. 2. ff. de acquiren. posses. qui & Innocēt. decisionem sequitur.

Præter hæc est adnotandum ad faciliorem huius tractatus intellectum, possessionem duplicem esse: civilem, & naturalem: quemadmodum Ioannes relatus ab Accursio in dicta. l. i. distinxit, cuius distinctio probatur per Dinum in dicta regu. sine possessione, nume. 15. & per alios magis communiter in dicta. l. i. ut fatentur nouiores ibi: præsertim Ripan umer. 28. Et idem in Rubri. de caus. posses. & proprietate. nume. 28. Est etenim civilis possessio, possessio apta producere civiles effectus respectu veri domini. Ponitur in definitione possessio loco generis: item apta dicitur, quia non semper hos effectus producit: quippe quæ sit civilis possessio penes verum dominum. Sic eos non producit in male fidei possessore. l. clā. §. quanuis. ff. de acquiren. possessio. veri domini diximus, quia per eam ratione præscriptionis acquiritur verum dominium: quod statim examinatur. Naturalis autem est possessio apta producere civiles effectus respectu alicuius iuris à vero domino separati. Qualis est emphyteu-

ræ, & Vassalli: nam & per hanc utile dominium præscribitur. l. compertit. C. de præscript. trig. vel quadragin. anno. Dicitur apta: quia non est præcisè necessarium, quod actu producat hos effectus: siquidē naturalis obtenta à male fidei possessore non producit eas: nec naturalis usufructuarij: cum ipse non præscribat per illam dominium verum, nec ius usufructus: sed per civilem quasi possessionē illius iuris. gloss. in. l. air prætor. §. item ei. ff. ex qui. caus. maior. Barto. in. l. naturaliter. ff. de acquiren. posses. in prin. & ibi docto. maximè Iason. idem tenent Corset. in singu. verb. usufructus. Alex. in. l. i. num. 40. ff. de acquiren. poss. in prin. & ibidem alij doct. Contra Barto. inibi, cuius opinio communiter reprobat ut fatetur ibi Ripa nume. 54. & idem in dict. rubr. de caus. posses. nume. 21. vnde procedit naturalis possessio, & producit civiles effectus in emphyteuta respectu emphyteutis: quod tradit Alex. in. l. 3. §. ex contratio. ff. de acquiren. poss. nu. 6. & Feli. in cap. causam. de præscript. tradit Balbus de præscript. in vltima parte. 3. partis principalis. illud tamen est aduertendū quod civilis, quæ in usufructuario datur non est principalis respectu veri domini, & idē secundū cōmunē doctorū distinctionē propriè civilis non est, quia cōsideratur minùs principaliter respectu iuris à vero dominio separati: quale est ius usufructus. Sic & Rogerius dixit

Alb. 208

R

dixit feudatarium, & emphyteuticum habere civilem possessionem ratione iuris, quod habent in re. Et licet frequentissimo interpretum consensu Rogerij opinio in dicto §. ex contrario: reprobata fuerit: profecto defendi poterit, si consideremus hanc civilem possessionem, cuius meminit Rogerius, esse impropriad, ac minimè principalem. Cum iuxta communem distinctionem vera & propria civilis possessio ea sit, quam modò definimus. Huc etiā pertinet quod Theophilus scribit Insti. per quas personas nobis adquiritur. §. idem placet. de usufructuario tractans: constituit etenim rationem cur usufructuarius vfucapere non possit, dicens: Primum, quia non possidet. Est autem possessio animo dominantis possidere: hic verò tantum habet ius vtendi & fruendi. Hæc Theophilus, qui distinxit civilem possessionem à naturali eo modo, quo doctores paulò antè citati distinxere, vt quibusdam forsauita Theophili sententiam intelligentibus videbitur. At ipse Theophilus inibi, & apertius in. §. Item per acceptilationem. Insti. quibus modis tollitur obligatio. sentit, si diligenter eius verba examinètur, possessionem in hoc à detentatione differre, quòd tenere sit naturaliter detinere: possidere verò sit animo domini detinere: vnde cum in dicto §. idem placet: hoc ipsum quo ad usufructuariū adnotauerit, planè

præmittit usufructuariū suo nomine rem ipsam detinere: non autem possidere, nec civiliter, nec naturaliter: tametsi Iacob. à Rauenna in. l. i. ff. de acquirend. possessio. Guillelmus de Cuneo in. l. licet. C. eo. titu. Cumanus, Bald. Romanus & Aretinus in. l. naturaliter. in principio. ff. de acquirend. posses. non vilo, vt opinor Theophillo, planè assenserent, usufructuariū rem ipsam naturaliter possidere nomine domini: non autem proprio. Quib⁹ ad stipulatur text. in. l. certè. §. is qui rogauit. ff. de precat. quo in loco Iuriconsultus scribit, usufructuariū, colonum, & inquilinū esse in prædio: non tamen id possidere. Par igitur ius est hæc in re coloni, & inquilini cum usufructuario: & tamen colonus, & inquilinus dubio procul rem ipsam detinent proprio nomine: possident autem nomine domini. Quo fit, non omnino probari apud Theophilum distinctionem communem possessionis civilis, & naturalis. Non inficior creberrimo fere omnium consensu in dicta. l. naturaliter. per text. ibi probatum esse, quòd usufructuarius naturaliter possideat. Sed illam naturalem possessionem Theophilus interpretatur vel nomine domini, vel esse detentationem quandam naturalem. Hæc diximus ad intellectum civilis, & naturalis possessionis, quemadmodum à nostris distinguuntur: quorū opinio facilioris doctrinæ cau-

Secundæ partis Relect.

sa poterit admitti. Nam perpenso iuris rigore verior apparet sententia Azonis existimantis, vnicatantum possessionem esse, quæ solum qualitate, non autem specie differenti distinguatur: ita quidem vt possessio, quæ verè naturalis est, si per ius civile absq; corporis insistentia probetur, & admittatur ad civiles effectus, dicetur civilis qualitate quadam iuris civilis ei præbentis auctoritatem, eamq; approbantis, quam opinionem Azonem sequuti veriores esse censent Ripa in præcitat. locis: Socin. colu. 9. & Zasius in dicta. l. 1. ff. de acquiren. possel. Alciat. in l. quæstio est. ff. de verb. significat. Ioann. Corasi. in l. naturaliter. §. nihil cōmune. in Præludiis, numero. 6. & sequentibus. Albericus in l. licet. C. de acquiren. possel. & alij, qui ab his nominatim citantur.

Verum quia plerisq; placet quasi possessionem à possessione distinguere, peculiariq; & propria definitione cognoscendam esse. Sic enim placet Theophilo in princip. de interd. vbi censet, possessionem esse corporalis rei detentionem. Quasi possessionem verò incorporalis rei ysum. Latius, & specialius poterit quasi possessio definiri, vt fit ius exercendi actum cōuenientem iuri incorporali verò vel præceto, procedens ex sufficienti usu illius. Huiusmodi censetur quasi possessio iuris eligendi, & similium: capitu. cum ecclesia. de causis possessio. &

proprietat. dictum est exercendi: non detinendi: quia sola corporalia detinentur. l. tertia. §. ex contrario. ff. de acquiren. possel. Diximus in hac definitione, vero vel prætenso: ex eo, quòd ad acquirendam quasi possessionem iuris incorporalis non est necessarium ipsum ius prius constitutum fuisse, secundum Innocentium in cap. a. de caus. possel. & proprietat. Bartolū in l. 3. §. vnde vi. ff. de vi & vi armat. Detium in consi. 136. Contra decisionem Rotæ. 11. in antiquis. Dictum deinde est, efficius procedens ex sufficienti usu: ad differentiam iurium ipsorum, ex quibus competit facultas exercendi suos proprios actus. Vnicus autem actus sufficiens est ad constituendam quasi possessionem iuris incorporalis secundum communem, quam tradit Ripa in cap. cum Ecclesia. de caus. possel. & proprietat. numero. 52. & sequentibus. Status optimus in cap. cōsultationibus. gloss. Panormita, & alij in cap. si verò. de iure patronat. Calderi. consi. 12. eodem titu. Abbas in consi. 54. parte prima. idem Abbas in cap. cum olim. 3. notabili. de caus. possel. & proprietat. Deti. cōsi. 129. & consi. 149. col. 2. Ioan. Milis, verbo, patronus ex vnica præsentatione. Soci. consi. 358. col. 1. libro. 1. Alexand. consilio 74. colum. 3. libro. 4. & ibi Carolus Molinæus, Abbas in cap. primo. de religio. domib⁹. versicu. & hæc faciunt, quorū ea est resolutio, quòd

ex

ex vnica præsentatione adquirat quis quasi possessionem iuris patronatus ecclesiastici, quo ad præsentationem. Et est communis opinio: sicuti fatetur Lambertinus de iure patrona. 2. libro. 1. parte. 3. tercia questio. principia. articulo. 1. modo ex ea præsentatione sequuta fuerit episcopi institutio, & institutus beneficij possessionem habuerit: quod explicant Derius in dictis responsis: Rochus Curcius de iure patrona. verb. competens. questio. 14. latè Ripa in dicto cap. cum ecclesia. numero. 91.

His quidem prænotatis patet, possessionem à Bartolo in dicta. l. prima dictam corporalem esse vere naturalem, atque ita sub definitione possessionis naturalis comprehendit si vera sunt, quæ ex communi omnium traditione exposuimus.

Est igitur necessaria possessio ad præscriptionem: & denique omnium consensu sufficit civilis, & naturalis simul: quod negari non potest.

Civilis verò sola erit item sufficiens ad præscriptionem veri domini: & ad probatur ex eius definitione. ad idem. l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquirenda possessione. l. serui. §. vltimo. ff. de furtis. & in. l. in accessione. ff. de diuersi. præscripti. notat Dinus, nume. 29. in dicta regula, sine possessione. Barto. in. l. 1. nume. 8. ff. de acquiren. possess. & post alios Balbus in vltima parte 3. partis principia. quorū opinio cō-

munis est in. l. 1. possidere. 6. qui ad mundinas. ff. de acquire. possesi.

Naturalis autem possessio sola iuxta definitionem communem non est sufficiens ad præscribendum verum ipsius rei dominium: cum naturalis possessio non obtineatur animo veri domini. Quod si ea veri domini animo habeatur, contingere non potest vsucapio interim dum absens habet civilem. Etenim incipit præscriptio ab eo die, quo absens civilem amisit: sicuti adnotarunt glossa, & omnes in dicto. §. qui ad mundinas. gloss. singula. in. l. 1. versicu. præscriptionem. C. de seruis fugit. vbi lafon & doctor. Panormita. colu. 2. & Felinus, nume. 6. & 7. in cap. vigilant. de præscriptio. idem Abbas consil. 2. libr. 2. colum. 8. Alexand. in. l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquirend. possess. col. 2. Dinus optimè in dicta reg. sine possessione. col. vltim.

Sufficiet tamen hæc sola naturalis possessio ad præscriptionem alicuius iuris à vero dominio separati: nempe ad ius Emphyteusis, vel feudi: vt tradit Alexand. in. l. 1. §. ex contrario. ff. de acquiren. possess. nume. 6. Felinus in cap. Causam. de præscript. Et Franciscus Balb. in dicta vltima parte 3. partis princip. notatur in. l. 1. competit. C. de præscript. 3. vel 40. anno. At in vsufructuario dictum superius est ex frequentiori doctor. sententia, ipsum non præscribere ius vsus fructus per naturalem possessi-

B 3 sione

Secundæ partis Relectionis.

tionem: sed per civile quasi possessionem illi⁹ iuris usufructus. Ego verò, si admittenda est illorum opinio, qui probare conantur, usufructuarium rem possidere naturaliter nomine domini habentis proprietatem, & nomine proprio tantum habere rei detentionem quantum attinet verum, & directum rei dominium, profecto non video quare ratione possit usufructuarius distinguui in his possessionib⁹ ab emphyteuta, Feudatario, & similib⁹, qui ius habent segregatum à vero dominio: præsertim quod iuxta opinionem Rogerij, etiam emphyteuta & similes habent quandam possessionem civilem respectu illius iuris à dominio vero distincti: deinde quaeritur quoniam pacto emphyteuta habens naturalem nomine domini, possit præscribere nomine proprio ius illud emphyteutis à vero dominio satis distincti. Etenim licet Alexan. in dict. §. ex contrario: & alij, quorum modò meminimus, velint, emphyteutam præscribere ius illud emphyteutis ex naturali rei possessione: id verum esse non potest, cum illa possessio obtineatur nomine domini veri, & respiciat verum dominium, non ius emphyteutis, nec similia iura separata à dominio directo, veròq^{ue}.

Quam ob rem in usufructuario, emphyteuta, & feudatario facilioris doctrinæ causa, forsan magis congruit constituere quandam quasi possessionem, naturalem quidem,

& civilem respectu illius iuris omnino à vero dominio distincti, quæ quidem quasi possessio est sufficiens ad præscriptionem illius iuris à vero dominio separati: unde ad præscriptionem necessaria possessio est, sufficitq^{ue} quandoq^{ue} civilis sola. Naturalis autem sola, ac per se subsistens, civili per alterum obtenta, non sufficit ad præscribendum dominium verum ipsius rei. l. adquiritur. ff. de adquirendo rerum dominio. §. ultimo. l. Celsus. §. Iulianus. ff. ad exhiben. l. prima. §. penultimo. ff. de acquirenda possessione. tenent Dinus in dicta regula, sine possessione. numero. 30. Doctor. præsertim Alexand. in dicto. §. ex contrario. numero. 6. Et probatur satis virgenter ex eo, quod civilis possessio sola, naturali per alterum obtenta, est sufficiens ad præscriptionem dominij veri, ut superius traditum est: ergo naturalis hunc effectum habere non poterit, nè sequatur absurdum quod duo in solidum possint eandem rem quo ad dominium idem vscapere. l. si ut certo. §. duobus. ff. commodat. l. quod contra. §. vni duo. ff. de regul. iuris. l. hæreditate. §. pater. ff. de castrenf. pecul. Hæc quidem planè obtinent præmissa communi distinctione possessionis civilis à naturali. Etenim si Azonis opinio probanda est, constabit evidenter, possessionem naturalem, quæ animo veri domini obtinetur, ad præscriptionem omnino sufficere. Quasi

Quasi possessio iurium incorporaliū
etiam sufficiens est ad præscriptio-
nem ipsorum iurium. l. 1. & 2. C.
de seruitu. & aqua. l. vltima. C. de
præscriptioni. longi temporis. l. si
quis diuturno. ff. si seruitus vendi-
cet. l. 1. §. denique. & l. 2. ff. de aqua
pluvia arcend. in principio. à qui-
bus iuribus hoc deduxere. Dinus
in dicta regul. sine possessione. in
princip. quem ibi docto. passim se-
quuntur, & vbiq; materiam istā
tractauerunt.

Sed præter hæc in præscribendis
iuribus incorporalibus necessaria
est scientia, & patientia eius contra
quem præscribitur, aut illius, qui
iura illa tradere potest. Cum horu
mirum incorporalium quasi pos
sessio non aliter adquiratur, nec re
tineatur, quam per patientiam eius
contra quem adquiritur, vel reti
netur. l. quoties. in. l. §. ultimo. & l.
quoties. in. l. ff. de seruit. hoc ipsum
expressim constat in. l. 1. C. de serui
tu. & aqua. quæ apertissimè requi
rit scientiam eius contra quem ser
uitus præscribitur. optimus tex. in
leg. si à te emero. ff. si seruit. vendi.
his accedit, quod seruitutes non ali
ter constituuntur quam per tradi
tionem, vel patientiam. l. si ego. §.
primo. ff. de publiciana. l. 1. ff. de ser
uitu. rustic. prædio. vnde sequitur
scientiam necessariam esse, cum abs
que ea nec contingat traditio, nec
patientia. l. qui patitur. ff. mandati.
nec enim pati proprie dicitur is,
qui omnino ignorat. l. 1. §. scientiam.

ff. de tributoria : atque ita hanc
opinionem quod sit necessaria sciē
tia & patiētia illius aduersus quem
præscribitur, vt præscriptio proce
dat in iuribus incorporalibus, te
nuerunt Innocentius in cap. 2. de
in int. resti. idem in cap. bonæ. in. 2.
de post. prælar. Bartolus in. l. 1. §. de
nique. ff. de aqua pluuiæ arcend.
& Barro. & doctor. in dicta. l. 2.
idem Bartolus in. l. 1. §. 1. ff. de itine
re actūq; priuat. Abba. in cap. de
quarta. ad finem : & ibi Felinus, nu
ro. 41. de præscriptio. Alexand. con
sil. 16. libr. 5. numero. 13. Panormita.
& ibi latē Ripa in dicto cap. cum
ecclesia. de caus. possess. nume. 64.
Antoni. in cap. peruenit. colum. 5.
de censibus. Ioann. Lupi in cap. per
vestras. 2. notabi. §. sed est pulchra.
nume. 33. de donat. int. vir. & uxor.
quorum sententia communis est
dubio procul : Nam & ipse Panor
mita. in dicta cap. de quarta. eam fa
tetur communem esse : & eandem
sequuntur omnes hi, quos ad huius
opinionis intellectus & limitatio
nes statim citabo.

Cæterum Longouallius in repetitio. l. imperium. ff. de iur. omni. iudic. 4. parte, artic. 5. licet fateatur, neminem hætenus huic sententiæ contradixisse, eam falsam fore censet pluribus rationibus, sed præsertim autoritate text⁹ in. l. vltima C. de præscriptio. longi temporis, ubi Imperator primùm statuens in Usucapione rerum corporalium scientiam non requiri, subiicit idē

iuris esse in usufructu, & cæteris
seruitutibus. igitur in eo respon-
so probatur, scientiam eius contra
quem præscribitur non esse neces-
sariam in præscriptione iurium in-
corporalium. Saltem illud nega-
ri non potest, quasi possessione
iurium incorporalium adquiri per
usum absque scientia eius, cui usus
ille vel præiudicat, vel competit.
Item est textus optimus in. l. pri-
ma. §. primo. ff. de itinere actûq;
priuato. quo probatur, usum ser-
uitutis sufficere, vt quis experiri
possit interdicto illo de itinere, ac-
tûq; priuato: & vt Bartolus ibi
censet, non est quoad istam effe-
ctum necessaria scientia illius, cui
usus ille præiudicat. Et tamen. l.
vltima eodem titulo, vult ita de-
mum interdictum illud compe-
tere, si quis ius seruitutis possideat:
consequitur ergo etiam iurium in
corporalium quasi possessionem
adquiri absque scientia illius, in
cuius præiudicium quasi posside-
tur. Denique ad improbationem
cõmunis sententiæ contendit Lon-
gouallius, quasi possessionem iu-
rium incorporalium adquiri absq;
scientia illius, qui tradere poterat:
responderq; ad omnia loca, quæ
videntur patientiam exigere ad cõ-
stituendam quasi possessionem iu-
rium incorporalium, quod is de-
mum patiatur, qui non impedit:
quemadmodum is consentit, qui
nõ dissentit, etiam si ignorans sit. l.
secunda. §. voluntatem. ff. solut. ma-

tri. Quæ quidẽ solutio falsa est per
ea, quæ inibi Iurisconsultus scribit
dicens, furiosum, & amentem eo
consentire, quod non dissentiat: &
hic consensus est à lege præsum-
ptus: at eum, qui sapiat non aliter
consentire, quàm si vel expressim
consentiat, vel tacitè: cùm sciens nõ
contradixerit. Sed & responsio Lõ-
gouallij ad. l. 1. C. de seruitutib. &
aqua, etsi fuerit Hugulini Docto-
ris Antiqui, falsa tamen est, maxi-
mamq; insert violentiam Impera-
toris responso: dum supplendam
esse dictionem, maximè, falsò tra-
dit. Itaq; nouissimè Ioann. Corasi.
in. l. quoties. in. 1. ff. de seruit. nume-
ro. 1. sententiam cõmunem à Lon-
gouallij impugnationibus defen-
dere conatur, eam sequutus.

Ego verò, etsi breuiter, eandem
disputatione resoluerè curabo, vt
hæc q̃stio ad Theoricā, & praxim
expeditior sit. Primū etenim cõmu-
nem opinionem veram esse opinor,
& probari omninò in di. l. 1. C.
de seruit. & aqua. Deinde cõseo in
his iuribus incorporalibus patiētiā
illius, qui tradere: & constituere ea
põt, pro traditione haberi: quod sa-
tis cõpertum est: & idèò quoties de
traditiõe seruitutis tractatur, patiē-
tia illius qui tradere tenetur, suffi-
cit, eamq; ipse præstare debet. l. quo-
ties in. 1. §. vlti. l. quoties. in. 2. ff. de
seruit. sic seruitutes cõstituuntur per
traditionem, vel patiētiā. l. 1. ff. de
seruitu. rusti. prædior. ad finem. l. si
ego. §. 1. ff. de Publici. l. 3. §. dare.
ff. de

ff. de usufruct. non quod traditio differat in hac specie à patientia, nec patientia à traditione quoties de constituenda seruitute agitur: sed quod traditio exponatur per ipsam patientiam, ita quidem, ut dum Iurisconsultus dixit in dicta l. prima per traditionem vel patientiam, secundum Accursium inibi exponamus, id est patientiam. Etenim hæc interpretatio frequentissima est, quoties dictio, vel, ponitur inter duos, quæ idem significant. iuxta l. primam, & ibi Accurs. ff. de pact. traditur in cap. secundo de rescriptis. & in l. vtrum. ff. de rebus dubiis. l. secunda. ibi, quadrupedem vel pecudem. & ibi Accurs. ff. ad l. Aquili. Barto. in l. vbi patet. in princip. C. de transactio. Aut patientia referenda erit ad dominum verum fundi seruientis: traditio autem ad eum, qui in alieno fundo, quem tamen possidet, seruitutem alicui constituit. ut docet gloss. in dic. l. si ego. in princip. igitur si de constituenda seruitute, vel ea tradenda ex consensu constituētis agatur: tunc necessaria est scientia, & patientia illius ad hanc expressam constitutionem, vel traditionem. At si tractemus de acquirenda seruitute per usucapionem, & præscriptionem: tunc quasi possessio illius necessaria est, & hæc acquiritur, ac retinetur per usum seruitutis absque scientia illius, contra quem præscribitur: modo is non impedierit eiusdem seruitutis usum.

l. & si fortè. §. i. ff. si serui. vendi. dicta. l. quoties. in. a. siquidem quia si possessio iuris incorporalis, nihil aliud est, quam usus seruitutis. Vnde mihi potius placet quasi possessionem iurium incorporalium adquiri per usum sufficientem absque scientia illius, cui præiudicium fiat. Nam huius sententiæ vel Barto. author est in dicta. l. prima. §. i. ff. de itinere actusque priuato, dum asserit ad interdictum illud non esse necessarium usum seruitutis sciente domino prædij, & tamen necessaria est quasi possessio seruitutis. l. vlt. ff. eod. tit. vel ipse loquitur contra rex. in dicta. l. vlti. quod magis consonum est: quia Barto. expressim fatetur nume. 10. quasi possessionem in his iuribus non adquiri per usum: nisi sciente, & patiente illo, cuius præiudicium vertitur. tam etsi Ripa in dicto cap. cum ecclesia. nume. 64. sequatur Bart. sententiam, quæ dictat ad interdictum de itinere actusque priuato sufficere solum usum, nec requiri quasi possessionem. Sed & Paulus Castrensis dum in. d. l. a. asseuerat seruitutem posse adquiri præscriptione longi temporis decem, vel viginti annorum cum titulo, etiā absque scientia illius, contra quem præscribitur: palam fatetur, quasi possessionem seruitutis adquiri posse per usum absque scientia illius, cui præiudicium fit: cum alioquin absque possessione præscriptio non procedat. l. sine possessione. ff. de usucapi. Ergo quasi possessio

B 5 seruitu-

Secundæ partis Relectio.

seruitutis acquiritur: & aliorum iurium incorporaliū absq; scientia, & patientia illius, cuius præiudicium ex usu tractatur. Nec enim alicubi probatur, ad acquisitionē quasi possessionis iurium incorporaliū requiri vel patientiā, & scientiam, vel saltem titulum: cum & sæpissimè absq; titulo, & patientia procedat horum iurium præscriptio, quæ absq; quasi possessione procedere nequit vllō casu. Et idcō ex præmissis apparet, quasi possessionem iurium incorporaliū procedere ab usu illorum, & sufficienti exercitio, etiā absq; scientia & patientia illius, in cuius præiudicium possidetur.

Verū præter hæc opinor, regulariter non sufficere ad præscriptionem iurium incorporaliū eorum quasi possessionem, nisi adhit scientia, & patientia illius contra quem præscribitur. tex. in dict. l. 2. quæ peculiari quadam ratione hanc scientiam exigit, eo quod iura incorporalia propriè non possideantur: & seruitutes plerūq; & frequentius absq; titulo præscribātur aduersus communem vsucapionis, & præscriptionis naturā. Quo fit, vt semper siue adhit præscriptioni seruitutis titulus, vel non: siue sit tempus ordinariū, siue immemorale, necessaria sit quasi possessio, quæ separatim ab aliis, q̄ ad præscriptionem requiruntur, constituenda est, & perfecta quidē: alioqui nec vllō momento sufficiens est, & præscri-

ptio cessat, aut interrompitur, vel minimè initium assumit. nec defectum possessionis vel quasi supplet ipse titulus, nec immemorale tempus in his, quæ possunt possideri, aut quasi possideri absq; titulo: veluti res temporales. Atq; itā communis opinio ad interpretationē dict. l. 2. C. de seruit. & aqua. in præxi recipienda est, & vbiq; seruanda, sequentibus tamen intellecta limitationibus.

Primò sententia communis non procedit vbi agitur de præscribenda libertate aduersus olim constitutam seruitutem: etenim tunc sufficit quasi possessio, nec est necessaria scientia, nec patientia illius contra quem præscribitur. tex. elegans in l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadmo. seruit. amitt. quem itā omnes iuris vtriusq; Doctores interpretantur in fauorē libertatis, quæ vnicuique rei adest præsumptione quadam iuris, & præterea quia res ad priorem statum, & cōmunem redit. Ex quo forsan erit intelligendus tex. in cap. Si de terra. de privilegiis. quo responsum est, privilegium validum quidem de non soluēdis decimis tolli præscriptione triginta annorū, quibus habentes privilegium decimas exoluerunt, procedit enim ea responsio etiā si solutio facta sit ab ignorantibus se privilegium habere: cum hic non sit necessaria scientia illorum contra quos præscribitur ea quidē præscriptione, quæ rem con-

*Atendi Ad Intellectu se statuit,
p. c. si de Terra de privilegiis*

stituit, & reducit in pristinum sta-
tum, quem habebat iure commu-
ni: atque ita etiam si generali quadam
ratione vtantur Panormita. & Au-
char. inibi illum tex. intellexere. &
Felin. in cap. vigilant. de prescrip-
tio. contra Hostien. & Cardin. in
dict. cap. si de terra. existimantes ad
decisionem illius capitis esse neces-
sariū, quod solutio fiat ab his qui
sciunt se privilegiū habere eos exi-
mens a solutione decimarum.

Secundò text. in dict. l. 2. cuiusq[ue]
communis interpretatio non ob-
net in præscriptiõe seruitutis cum
titulo iuxta. l. si ego. §. primo. Et ibi
gloss. ff. de publici. Nam in præser-
ptione seruitutis, quoties titulus
non concurret cum quasi posses-
sione, est necessaria scientia, & pa-
tientia illius contra quem præscri-
bitur: at si præscribens titulum ha-
beat: nempe constitutionem serui-
tutis ab eo factam, qui rei domi-
nus non erat: tunc non est necessa-
ria scientia nec patientia domini ad
præscriptionem longi temporis de-
cem, vel viginti annorum. l. ult. C.
de præscript. longi temp. quam ita
intellexere Paul. Castrenf. & ibi Al-
berici. in dicta. l. 2. idem Paulus Ca-
strenf. in. l. seruitutes. la magna: &
ibi Ioann. Corasi. nume. 4. Anto-
ni. in cap. peruenit. 5. colum. de cen-
sib. Felin. in dict. cap. de quarta. co-
lum. penulti. Corpola in tracta. de
seruitut. vrba. prædio. cap. 20. colu.
2. Ioan. Francif. à Ripa in dict. cap.
cum ecclesia Sutrina. numero. 64.

De causis poss. & prop. lason in l. 31
§. ex contrario. num. 3. ff. de acqui
possidem in l. prima. num. 60. 65.
in princip. co. titu. p. 2. l. 1. in prin.
Tertio, supra scripta Docto. opi
nio minimè locum obtinet in præ
scriptione tanti temporis, cuius in
itium memoriam hominum excē
dit. Nam vbi hæc præscriptio pro
bata fuerit, non est necessaria scien
tia illius, cōtra quem præscribitur
gloss. & ibi Angel. in l. hoc iure. §.
ductus aqua. ff. de aqua quot. &
æsti. Bald. in cap. primo. colum. se
cunda. quæ sint regalia. Imola in l.
si publicanus. §. in omnibus. ff. de
publica. & vectig. Saly. in l. secun
da. C. noua vectig. & idem Imol.
& Roman. in l. prima. §. denique. ff.
de aqua pluui. arcend. Antoni. in
cap. peruenit. de censib. Deti. con
sil. 8. lason in l. Imperium. ff. de iu
risdictio. omnium iudic. colum. 3.
versic. circa primum dictum. Ale
xand. consil. 16. libr. 3. num. 15. & ibi
Carol. Moli. Jacob. de sancto Geor
gio in tracta. de feudis. versic. cum
mero & misto Imperio. colum. vl
tima. Curtius Iunior consil. 158. nu
mero. 15. Antoni. Ruben. consil. 21.
colum. vltima. Franciscus Balb. de
præscriptionib. 2. part. 3. partis. q. 6.
nu. 22. Feli. in cap. de quarta. col. pie
latius in cap. cū nobis. col. 1. de præ
scripti. Quorum opinionem fateri
tur cōmunē esse eam sequuti Alex.
consil. 6. lib. 1. num. 4. & Andreas
Tiraquellus in tract. de nobilitate,
cap. 14. nu. 4. idem asseuerant Deti.

Secunda pars Relect.

Balbus, & plerique ex præcæditis auctoribus, quorum sententia procecit propter vim huius temporis immemorialis, quod privilegium vim habet. dict. §. ductus aquæ. & cap. super quibusdam de verb. signifi. tametli contrarium adnotauerint Barto. in dict. §. in omnibus vestigalibus. idem in l. 1. §. denique. ff. de aqua pluuiæ arcend. Paul. Castren. in dict. l. seruitutes. colum. ult. Roma. conf. 112. Bald. conf. 352. lib. 1. & conf. 340. lib. 3. Albert. Brunus confil. 66. col. 1. Ripa in dic. cap. cum ecclesia. de caus. poss. nume. 67. idem lib. 2. respons. cap. 26. Et profectò si ad quasi possessionem iurium incorporalium est necessaria scientia & patientia, ego non video quare ratione isthæc posterior sententia improbari possit: siquidem immemorialis præscriptio requirit continuam vel nunquam interruptam possessionem, aut quasi possessionem. hæc etenim ante omnia probanda est; & præterea immemoriale tempus, quorum prius probari nequit, nisi scientia & patientia probeat secundum communem, quæ exigit proportionem intrinsecæ qualitatis ad quasi possessionem scientiam, & patientiam: atque ideo vera est hæc vltima opinio, sicuti hæc ratio vera esse censet Aymon Saulli. in tracta. de antiqu. temp. 4. part. cap. absolutis. nume. 15. vel concedendum erit, quod superius adnotauimus, quasi possessionem iurium incorporalium adquiri absque scientia, & patientia il-

lius contra quem quasi possessio adquirenda est. Qui verò tenent posteriorem sententiam respondent ad tex. & gloss. in dict. §. ductus aquæ. quod inibi agitur de consuetudine, quæ perfecte inducitur, etiam absque scientia Principis, vel superioris. tex. in dict. cap. ult. de consuet. vbi Panormi. & Docto. communiter aduersus gloss. ibi ita adnotarunt: & est communis opinio secundum Rochum in dict. cap. vlti. Quarto requisito consuetudinis. fol. 35. colum. 1. & Corne. consil. 155. lib. 4. col. penult. scientia etenim tacita Principis, qui statuit, consuetudine, & moribus posse leges tolli, sufficiens est, ut leges hoc modo tollantur. Sed tamen etiam si Principis scientia necessaria sit in præscriptione, vel foret in consuetudine, sufficeret regulariter scientia magistratum, qui eo loci exercent nomine Principis iurisdictionem secundum Barto. in dict. §. in omnibus. Abb. in dict. cap. cum nobis. Areti. in l. more. 2. colum. ff. de adquir. hered. Iacobi. in tracta. de feudis. verb. cum mero & misto Imperio. col. 5. Balbus de præscriptio. 5. part. principa. col. 14. vers. Secunda questio est an requiratur scientia. Et Tiraquel. in dict. cap. 14. nume. 3. latè Aymon in tracta. de Antiquit. temp. 4. part. cap. absolutis. nume. 23. quo in loco meminit aliorum, qui contrariam sententiam probare conantur: cum legito. Nam & Ioan. Lup. in cap. per vestras. 2. not. §. 1. nu.

§. 1. num. 39. Bar. opinionem improbat post Saly. in. l. vectigalia. C. noua vectigalia institui non posse.

Deniq; mihi magis placet communis opinio, quæ habet, scientiam non requiri in præscribendis his iuribus incorporalibus, quoties præscriptionis tempus memoriam hominum excedit, siue præscriptionis iure, siue ad priuilegij probationem tempus hoc allegetur. nisi tractetur de adquirēdis iuribus incorporalibus, quorum vsui, & exercitio ius resistit: tunc etenim exigere ego scientiam Principis, aut eius qui eum vsu permittere potest: quod sensit Carol. Moline, in dicto consil. Alexan. 6. lib. primo, litera. A. & deducitur ab his, quæ tradidit gloss. in cap. penult. de filiis presbyte. Dominic. in Sūma, 11. dist. & Rochus Curtius in dict. quarto. requisito. 3. limitatione, quod in specie ipse adnotauit. §. secundo, huius partis. vers. tertia species. Nec video iuste posse negari quod & responsio iurisperiti in dicto. §. ductus aquæ. habeat locum non tantum in cōsuetudine: sed & in præscriptione propter tñti temporis vsu: & vim, quam habet immemorialis præscriptio. Imò fortassis etiam si scientia necessaria sit, eadē præsumetur ex tantū temporis vsu, simul & aliquot coniecturis, quæ huic præsumptioni suffragentur: secundum Saly. in. leg. auctoritatem. C. vnde vi. vers. quæro de quæstione facti. Decii

consil. 88. col. 6. Aymonem in tracta. de antiquit. temporis. 4. part. cap. absolutis. num. 15. Nam & hi qui communem sententiam verā esse censent, facillimè admittēt hanc assertionem: licet cōtrariæ opinionis auctores, præmittant, non tantum fore necessariam scientiæ allegationem: sed etiam eius probationem. vnde utilis semper erit scientiæ allegatio etiam in his præscriptionibus, quarum tēpus memoriam hominum excedit: quod si ea probari potuerit, controuersia cessat: sin autem non probetur, obseruandum erit, quæ opinio ex his iustiore habeat causam.

Ex. §. sequenti.

1. Olim possessor, hodie possessor præsumitur.
2. Confessio præteritæ possessionis, an inducat præsentis possessionis presumptionem?
3. Olim possessor, an præsumatur hodie post decennium possidere?
4. Olim possessor, an præsumatur hodie possidere quo ad interdictionem vnde vi?
5. Possessio ficta, an sufficiat ad præscriptionem?
6. Possessio quandoq; habet plerimum iuru, quandoq; plurimum facti: & huius distinctionis examinatio.

§. primus.

Actenus tractatum de possessione quæ ad præscriptionē necessaria est: modò superest de probatione possessio

Alonde In

Secundæ partis Relectio.

possessionis agere. Nam olim possessor, hodie possessor præsumitur. *2. pos. per h. possessor*
3. pos. per h. possessor Gloss. Bart. & Docto. in l. siue possidetis. C. de probat. Notant Panor. mit. in cap. accedentibus. de priuileg. Anto. Abb. & alij in cap. cum ad sedem. de restit. spoliat. Rota in nouis. 129. Alex. conf. 133. colum. 2. lib. 1. Barto. in l. Celsus. ff. de usufructu. Et inibi Balb. in. 4. parte. q. 1. quorum opinio communis est, ut constat ex Ripa in cap. cum ecclesia. de caus. poss. & propriet. num. 23. & Alciat. de præsumptio. reg. 2. præsumptio. 21. Et probatur ex eo quod amissio possessionis semel acquisita consistat in animo: animi vero mutatio nunquam præsumitur. cap. maiores. §. vlti. de baptismo. l. sancimus. C. de testa. quauis Dinus in reg. semel malus. de reg. iur. in. 6. ad finem, multis rationibus probare conetur, olim possessorem non præsumi nunc possidere. Sed & communis sententia probatur in cap. olim. in. 3. de restit. spoliat. quem ad hoc commendat Panor. mit. ibi, & in cap. olim. in. 1. colum. 5. eod. tit. & in cap. cum ecclesia. de caus. poss. & propri. colum. 4. Est tamen ea opinio intelligenda, modo præsens etiam possessio allegata fuerit: alioqui præsumptio ni locus non est secundum Barto. & alios modo citatos, qui huic limitationi accessere, ea ratione quod præsumptio iuris procedens à facto proprio allegari debeat omnino. l. si adulterium cum incestu. §. idem

Pollioni. ff. de adul. Barto. num. 14. in l. cum quid. & ibi Docto. ff. si cert. peta. Abb. & Feli. in cap. afferre. de præsumpti. quæ ratione, & aliis authoribus nuncupatim adductis hanc limitationem, quæ itidem frequentiori Doctorum calculo recepta est, examinaui in cap. Rainuntius. §. 11. de testament. colū. 3. quo in loco ea, quæ potui diligentia expendi Regiam. l. 10. tit. 14. part. 1. quæ in hac materia singularis est. tandem communis opinio Doctorum in praxi admittenda erit: tametsi Alexan. conf. 133. lib. 1. & Burgenis in cap. peruenit. colum. 2. de empt. & vendit. tenuerint, non esse necessariam allegationem præsentis possessionis. Præmissa tamen communi sententia, si allegatio præsentis possessionis prætermittenda fuerit: tunc probatur continua possessio eo ipso quod præsentis temporis, & antiqui probatur possessio. Nam probata possessione temporum extremorum, initij quidem & finis, præsumitur ipsa possessio medio tempore continua. gloss. in cap. volumus. 16. q. 4. & in cap. cum ecclesia. de caus. poss. & propri. Feli. in procmio Gregoriano col. vlt. Abbas in dict. cap. cum ad sedem. de rest. spoliat. Balb. in dict. l. Celsus. 4. part. q. 1. Alciat. in dict. reg. 2. præsumpt. 22. post Bar. in eadem l. Celsus. col. penult. eundem in l. sicut. ff. quib. mod. pig. vel hypot. solui. idem adnotauit gloss. in Clemen. 1. de iureiur. verb. immediatus. quorum sen-

rum sententia communis est. si-
quidem probatis extremis, media
presumuntur. capit. inter dile-
ctos. & inibi Abb. & Feli. de fide
instrumen. cap. accedens. ubi glos.
de conuers. coniugat. glo. penulti.
verbo, sine speciali. & ibi Imola in
capit. ex parte. in. 3. de rescript. leg.
talis scriptura. ubi Bal. ff. de lega. 1.
Ceterum possessio presens, modo
allegata sit, presumitur, non tan-
tum quando per veram probatio-
nem constat allegantem olim pos-
sedisse: sed ut ubi ex aduersarii con-
fessione apparet hæc antiqua pos-
sessio. textus singularis in capit.
præterea. in. 2. de transactio. ubi si
monachi confiteantur, se olim
fuisse subditos, condemnantur ræ-
quam si de præsentis confessi essent.
glossa ad idem in. l. certum. §.
primo. ff. de confes. quæ assue-
rat, præsumi fundum hodie acto-
ris esse, si reus confiteatur eum
olim actoris fuisse: nisi reus pro-
bet eundem fundum modo acto-
ris non esse: quam glossam ita in-
telligere Dinus, Alber. & Cuma-
nus, ibi Baldus in dicto. capit. præ-
terea. Alciatus in regula. 1. de præ-
sump. præf. 1. Quauis Anton.
& Imola in capit. secundo delib.
oblat. Felin. in cap. scribam. de præ-
sumpt. coulna vltima distingue-
re velint assertionem factam in li-
bello ab ea, quæ fit in confessione,
ut tandem in assertionem libelli ob-
tineat prædicta præsumptio: non
in confessione, quæ strictè est acci-

pienda: nec extensionem patitur
in præiudicium, vel damnum i-
plus confitentis: ut sentit decisio
Rotæ in nouis. 23. Et enim hæc re-
strictio falsa est. nam tex. in dicto
cap. præterea. in confessione loqui-
tur. Imò & si quis confiteatur
actorem olim dominum fuisse:
at neget hodie dominum esse: mi-
nimè videtur fateri actoris inten-
tionem, nec damnabitur ut confes-
sus: sed interim, dum non proba-
uerit actorem hodie dominum non
esse, habet actor præsumptionem
iuris ex veteri dominio per reum
concesso: quod expressim Bald.
elegantè adnotauit in. l. unica. C.
de conf. numero. 83. sensit idem in
l. siquidem. C. de transactio. sen-
sere Dinus, Albericus, & Cuma-
nus in dicta. l. certum. §. primo sic in-
telligentes glossam ibi. idem obi-
ter docuit Alciatus, in dicta præ-
sumptio. 12. numero secundo, versu-
culo, possent concordari. glossa
enim in dicta. l. certum. dum
contrariam sententiam quibus-
dam probare videtur, tantum as-
serit, non posse reum confiten-
tem dominium præteriti tempo-
ris condemnari ut confessum: non
tamen negat ex ea confessione de-
duci præsumptionem iuris ad do-
minium præsentis temporis, ni-
si contrarium probetur. Hæc ve-
rò, quæ diximus de probatione
possessionis continuæ ad præscri-
ptionem per præsumptionem præteri-
tæ possessionis, procedunt quo
ad decē-

Secundæ partis Relect.

ad decennij tempus, eiusq; præscrip-
tionem: nam ad probandum præ-
scriptionem viginti, vel triginta an-
norum, oportet probari extrema-
tem, & initium cuiuslibet decen-
nij: quemadmodum visum est Ma-
thesilano, notab. 117. Cui accessere
Felin. in cap. inter dilectos. de fide
iustrumen. 1. colū. Francif. Balb. in
dict. l. Celsus. 4. part. q. 1. Ripa in di-
cto cap. cum ecclesia. num. 23. Qui-
bus ea suffragatur ratio, quod ani-
mus, quo possessio retinetur, non
presumitur durare ultra decennium.
l. furtum. & l. fundi. ff. de usufrucap.
l. peregrē. ff. de acqui. poss. unde ul-
tra decennium progredi non de-
bet præsumptio continuæ posses-
sionis, quæ procedit à præsumptio-
ne animi adhuc durantis: sicuti di-
ctū est in principio huius paragra-
phi. Ad idem facit quod civilis pos-
sessio, à qua præscriptio procedit,
non præsumitur ultra decē annos
durare, & continuari segregata qui-
dem à naturali. dic. l. peregrē. quod
gloss. in specie voluit in. l. 1. C. de
seru. fugit. quam dicit singul. Frā.
in dic. reg. sine possessione. notant
Barth. in dict. l. Celsus. col. 3. & ibi
Balb. idem in tract. de præscriptio.
in vltima parte. 3. part. princi. Felin.
in cap. vigilant. de præscript. num.
6. & 7. Alciat. dict. præsumpt. 1. nu-
me. 12. Iason in. l. sancimus. C. de te-
stament. idem in. l. clam possidere.
& qui ad nundinas. num. 19. ff. de ad-
quir. poss. Bart. in. l. si de eo. §. si for-
tē. ff. de adquirend. possessio. idem

Barth. Bald. & Salyce. in dicta. l.
prima. & Dinus in regula. sine pos-
sessione. colū. vltima. de regul.
iur. optimē Curti. Senior. consil.
24. unde apparet veram esse opinio-
nem Mathesilani: vt quidam opi-
nantur. Andreas tamen Alciatus
in dicta regula. 2. præsumpt. 22. ad-
uersus Mathesilanium indistinctē
censet priorem sententiam veram
esse: & præsumi olim possessorem,
& hodie possidere, etiam post de-
cem, aut viginti annos: & præter-
ea probata possessione extremo-
rum per idem tempus cōtinuatio-
nem possessionis præsumi. Ad eu-
ius opinionis, & quæstionis reso-
lutionem ego arbitror sententiam
Mathesilani magis communem ef-
se. deinde cenleo contrariam de-
fendi posse, & forsan esse verio-
rem. Nam vbi possessio civilis so-
la per aliquem retinetur absq; na-
turali, eadem possessio non durat
ultra decennium: quia ad id usq;
tempus, animus, quo solo hæc pos-
sessio civilis retinetur, durare præ-
sumitur: atque ita hæc in specie Di-
nus, Accursius, Bar. & alij loquun-
tur: nempe vbi constat, quem olim
civilem solam habuisse naturali a-
missa: etenim eo casu olim posses-
sor, hodie possessor præsumit, mo-
dò tempus non transierit maius,
longiusue decennio: tamen per
quod tempus præsumatur obli-
vio, iudicis arbitrio relinquen-
dum sit, iuxta gloss. in dicta. l. fur-
tum. ff. de usufrucapio. Cuius opinio
commu-

communis est secundum Socinum
 / confi. 2. lib. 3. colum. 3. At si constet,
 olim quendam possedisse natura-
 liter, & ciuilitur, presumendum e-
 rit, eandem possessionem ciuilem
 quidem, & naturalem per eum co-
 tinuo tempore obtentam fuisse, &
 ita modo possidere ciuilitur, & na-
 turaliter. Et ideo in hac specie, cum
 non tractemus de ea tantum posses-
 sione, quæ solo animo retinetur:
 nihil refert transierint decem, an vi-
 ginti anni: cum presumatur natu-
 raliter, & ciuilitur continuo posse-
 disse eum, qui olim, vt constat, na-
 turaliter, & ciuilem possessionem
 habuit, nec apparet naturalem re-
 tenta ciuili amisisse: quod et si bre-
 uiter, satis sensit Alciat. in dict. præ-
 sumptio. 22.

Ex his demum inferitur quid di-
 cendum sit hac in questione quo
 4 ad interdictum vnde vi. Etenim
 apertissimi iuris est, vt locum obti-
 neat interdictum vnde vi, & spolia-
 tus sit ante omnia restituendus, ne-
 cessarium esse quod agens eo inter-
 dicto probet se possedisse, & spo-
 liatum fuisse tunc cum possideret. tex.
 celebris in l. 1. §. interdictum autē.
 ff. de vi, & vi armat. & in cap. sub-
 orta. de re iudica. gloss. & commu-
 nis in cap. olim. in l. 1. de restitu. spo-
 liat. verb. restitutionē. gloss. in cap.
 cum ad sedem. eodem titu. Detius
 optimè in consil. 23. tex. in cap. con-
 sultationib. de offi. deleg. Sufficit
 tamen allegare hanc possessionem
 illius quidem temporis, quo spoliū

contigit: & probare spoliātū olim
 possedisse: nam ex eo presumitur
 & tempore spoliatiōis adhuc pos-
 sessionem habuisse secundum co-
 muniem opinionem, quam in hoc
 paragrapho adnotauimus: sed in
 specie ita responderūt Abb. & Imo-
 la in dicto cap. cum ad sedē. Rota
 in nouis. 324. Abb. in cap. olim. in 3.
 de resti. spoli. per tex. in ibi, qui hoc
 expressim probat. idē Abb. in cap.
 cum ecclesia. col. 4. de causi. posses.
 idem in dicto cap. suborta. qui cē-
 ser in eodem capite hanc opinionē
 probari: quam esse communem fa-
 tetur eam lequutus Alciatus in di-
 da regula. 2. presumpt. ad finem.
 idem asserunt Imola in dict. cap.
 cum ad sedem. & Ripa in dicto cap.
 cum ecclesia. numero. 23. quæ qui-
 dem sententia satis probari videtur
 in dicto cap. olim. vbi est huius opi-
 nionis autoritas probatissima: &
 in dicto cap. suborta. Etiam si text.
 in dicta. l. 1. §. interdictum autē. ibi
 tunc, maximè refragetur: ex quo
 Oldra. consil. 1. col. 1. gloss. in dicto
 cap. cum ad sedē. Curtius Senior
 consil. 70. col. 2. adnotarunt fore ne-
 cessariam probationem possessionis
 illius temporis, quo spoliatio
 contigerit. Quibus responderi po-
 terit, satis hanc possessionem pro-
 bari presumptione iuris ex eo, quod
 probata fuerit preteriti temporis pos-
 sessio: nec probatū fuerit contrariū:
 sicuti paulo ante explicuimus.

Sed expressim quod ad interdi-
 ctum vnde vi nō sufficiat hæc iuris

C præ-

Secundæ partis Relectionis.

sumptio: imò sit necessaria probatio possessionis eo tempore, quo spoliatio contigerit, tenent Innoc. in cap. qualiter. in. 2. de accusat. L. apus allegat. 32. Areti. in. §. quadrupli. de actionib. numer. 26. Ripa in dicto cap. cum ecclesia. per tex. in ibi, nume. 32. Antoni. Rubeus conf. ultimo. col. 2. Mihi sanè communis opinio potior videtur ob eius auctoritatem: & quia spoliante facilius erit hanc iuris præsumptionem cludere per contrariam probationem, si verè spoliatus agens interdicto vnde vi non possidebat tempore spoliationis. Non obstat tex. in dicto cap. cum ecclesia. cum ibi non probetur esse necessarium quòd proximis, & ultimis electionib⁹ quis interfuerit, vt sit in quasi possessione eligendi. Nam etsi gloss. id asserere videatur: nec ad quasi possessionem acquirendam iuris eligendi requiruntur tres electiones, quod præcedenti Paragrapho adnotauimus, nec oportet probari quòd quis ultimæ electioni affuerit: siquidem præsumitur continua quasi possessio ex eo, quòd prioribus præsens fuerit: modò nō constet ultimæ electioni, cū commodè posset, non interfuisse: quod est maxime obseruandum. Quin & in interdicto vti possidetis vera est communis opinio ita quidem, vt olim possessor præsumat hodie possessor: quod notant Bald. in. l. 1. nu. 12. C. vti possidet. Paulus Castrè sis in. l. nō ignorabit. C. ad exhibē.

Alexand. Conf. 88. nume. 3. & nu. 30. lib. 5. nec oberit text. in. §. quorū. Institut. de interdict. vbi probatur in interdicto retinendæ necessariā esse probationem possessionis tempore litis contestationis: quasi necessaria sit eius temporis possessio. Nam is text. vel eum intellectum habet, vt ex probatione præteritæ possessionis, & allegatione possessionis obtentæ litis contestationis tempore possessio præsumatur iuxta communem sententiam: vel est intelligendus Iustiniani locus in rebus corporalibus: non in incorporalibus, in quibus satis erit probare possessionem certi temporis, & proximi, ante litem motam: vt explicat Ioan. Faber in. §. Retinendæ. nu. 23. Inst. de interdict. Etenim sat erit hæc probatio, vt actor obtineat in hoc interdicto vti possidetis. idq; forsan alibi oportunius tractabitur.

Verum & si ad præscriptionem possessio necessaria sit, nec sufficiat detentatio: tamen secundum materiam subiectam testium responsa interpretanda sunt. Nam si testis de conductore agens responderit, eum possedisse: hæc responsio non ad veram possessionem, sed ad detentationem referenda est. At si extra istum casum testis responderit Titium rem detinuisse: ea detentatio ad possessionem erit referenda: glossa optima in capitu. pontificis. 7. quæstio. 4. Abbas in cap. cum ad sedem. de resti. spoliat. numero. 21.

Imola

Imola in. l. 3. §. ex contrario. ff. de
adquiren. posses. Alexander post
alios in. l. stipulatio ista. §. hęc quo-
q. de verb. obligatio. unde oportet
advertere omnino ad testium re-
sponsa, ut ea intelligantur inspecta
testis persona, eiusq. qualitate, &
communi verborum significatio-
ne, quæ in ea provincia obtinuit.

De possessione ficta, & quæ le-
gis tantum humane vim, & autho-
ritatem habet, dubium est an suffi-
5 ciat, & sit continens initium præ-
scriptionis. Roma. etenim in singul.
410. tenet eam non sufficere. idem
probat Felinus in cap. illud. col.
ultima de præscriptioni. Balbus, in
tracta. de præscript. 3. parte princip.
in fine. sed gloss. in cap. contingit.
de dolo & cont. quam ibi docto.
communiter sequuntur tenet, pos-
1 sessionem, cuius rex. ille meminit,
sufficere ad præscriptionem, si pos-
fessor bonam fidem habeat, nec de-
sint ea, quæ ad præscriptionem al-
lioque necessaria sunt. Quod pro-
batur ex eo, quia possessio adqui-
sita ministerio tantum legis civilis,
vel Canonice, aut consuetudinis
absq. actu corporeo, vera tamē pos-
sessio est, nec quo ad effectus dif-
fert à vera possessione naturali qui-
dem, & civili: sicuti à nobis tradi-
tum est lib. 3. vtriar. resolut. cap. 2.
& probat text. elegans in dict. cap.
contingit. Quo fit, ut nisi aliud hu-
mana lege statutum fuerit, planè
dicendum sit, Fictam possessionem,
id est actu ficto acquisitam

ministerio legistantum, ad vstica-
pionem vel prescriptionem suffice-
re, modò adsint alia adminicula,
quæ iure ad perfectam præscriptio-
nem requiruntur. Atq. ita apud me-
dubia est Romani sententia: verior-
q. contraria opinio apparet ex his,
quæ modò diximus. Imò à iure ci-
vili multa statuta sunt circa pos-
sionem, quæ ad præscriptionem re-
quiritur, ex quibus apparet non
semper propriam, & veram pos-
sionem requiri. Cuius rei testimo-
nium nobis exhibet. l. 2. §. Sequola.
ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuerit.
qua responsum est, hereditatem
iacentem non possidere. Et tamen
hereditas iacens quo ad effectum
præscriptionis censetur possessio-
nem à defuncto captam continua-
re, & obtinere. l. excepta. & l. nun-
quam. §. vacuum. & l. iusto. §. non
dum adita. ff. de vsticatio. nec ista
possessio in heredem transit secun-
dum Barto. & alios in. l. cum hæ-
redes. in princip. ff. de acquirend.
possessione. Hæc verò possessio,
quæ à iure constituitur apud hæ-
reditatem iacentem, hunc præter
alios effectum habet: tametsi im-
propria sit satis: nec ficta dici va-
leat: cum sit impossibilis pos-
sionis continuatio per heredita-
tem iacentem, quæ animo, & cor-
pore caret, quod explicat Zasius
libro secundo, singularium respon-
sio. capitu. 27. unde mirum non
erit, quandoq. fictam, & impro-
priam possessionem ad præscriptio-

nem sufficere: atq; ita hæres accipiens hæreditatem, & possessione rerû eiusdem, prescriptionem continuatione quadâ possessionis perficit, & perficere potest: modo possessio illa per alium medio tempore capta non fuerit: sicut ob omnibus adnotatum extat.

Eadem fere ratione licet tignum domui coniunctum verè non possideatur à domino domus. l. cum qui. ff. de vsucapio. & l. qui vniuersas, in princip. ff. de vsucapio. tamè tignum istud vsucapitur, si tempore, quo domui, vel ædificio additum fuerit, pauci dies ad vsucapionem perficiendam defecerint. l. rerum mixtura. ff. de vsucapi. cuius responsum rationem eam esse Dinus in dicta regula, sine possessione, colum. 2. Bart. & doctor in dicta. l. rerum mixtura, censent, quod pauci dies vsucapioni deficiant tempore, quo possessionis continuatio cessat. Fortassis verior est ratio ad responsum iurisconsulti in dicta. l. rerum mixtura. §. Labeo. quod licet proprie, & vere non possideatur tignum illud separatim: tamè cum ipsa domo, vel ædificio, cui adiunctum est, simul videtur possideri: vt explicant Cuma. in l. §. Labeo. ff. de adquir. possess. idem in l. qui fundum. §. 1. ff. pro empt. Imola & Besutius in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. Balb⁹ in tract. de prescript. 3. part. sextæ part. principal. q. 1. 3. limitat. quâuis Iasoni in dicta. l. si is qui pro emptore. nu. 54.

displiceat hæc interpretatio ad iurisconsulti responsum in dicta. l. rerum mixtura.

Postremò illud obseruandum est, quod possessio quâdoq; habet plurimum facti, nempe quando in ea adquirenda principaliter factum intercedit: quippe quæ corpore ipsius possidentis adquiratur. Et hæc aliquid iuris habet: quia ius non resilit, nec eam reprobatur, unde tacitam habet iuris approbationem: & quia ministerio iuris per absentem retinetur. l. etiam possidere. §. qui ad nundinas. l. 3. §. Nerva filius. ff. de adquir. possess. quandoq; possessio habet plurimum iuris, parum autem facti: quia principaliter in ea operatur iuris dispositio: qualis est ea possessio, quæ adquiritur alteri per seruum, per filium ex causa peculiari absq; actu possidentis: & hæc dicitur habere plurimum iuris: quia nobis etiam ignorantibus adquiritur. l. Labeo. ff. de vsucapio. Etenim dum Dinus in dicta regu. sine possessione, scribit etiâ ignorantem possidere per seruum, vel per filium, atq; item vsucapere: est intelligendus in his, quæ adquiruntur ex causa peculiari: non ex alia. Nam licet ex alia possessio adquiratur ignorantibus: non tamen est ea possessio sufficiens ad vsucapionem. glossa communiter recepta in lege prima. §. item adquirimus. ff. de adquir. possess. quo in loco Iasoni nume. 39. faterur hæc opinionem communem esse idem

assc.

asseuerat etiam sequutus Ioan. Crot-
tus in dict. l. si is qui pro emptore.
col. 22. tex. ad id optimus in. l. quod
seruus. & in. l. si me in vacuum. §.
vlti. ff. de acquiren. posses. tametsi
Iason in dict. §. Item adquirimus.
aduersus communem negauerit, pos-
sessione ignorantibus adquiri per
seruum, vel filium in his, quæ ex re
non peculiari habentur. Sed tamẽ
communis sententia per Crottrum
defenditur per tex. in dicto. §. vlti.
& in dict. l. quod seruus. Habet ve-
rò hæc possessio aliquid facti ex eo
quod factum in ea acquirenda cõ-
contigerit serui quidẽ, vel filij pos-
sessionem capiens. Est & possessio,
quæ plurimũ iuris simul & facti
habet: in qua iuris dispositio simul
& factum operatur, & concurrũt.
Qualis est, quæ per procuratorem,
vel per filium, aut seruum ex causa
non peculiari queritur. Nam hæc
quo ad vsucapionem ignorantĩ
non queritur: licet quo ad alios Iu-
ris effectus querita sit etiam igno-
rantibus: quod modò adnotauim-
us. Alia est possessio, quæ omni-
nò, & in totum iuris authoritatẽ,
& vim habet, nec quidquam à fa-
cto consequitur: nempe ea, quam
doctores ciuilibus iuram appellant:
atq; hæc distinctio omnium ferẽ
consensu traditur, & constat ex
gloss. Card. & Abb. in cap. cum no-
stris. de concess. preb. & in dicta re-
gu. sine possessione. Bart. in. l. si is,
qui pro emptore. ff. de vsucapio.
numero. 10. & ibi Iasone, columna

secunda. & Crotto, columna. 1.

Hinc planè deducitur, captũ ab
hostibus præscribere, & vsucapere
quæ tempore captiuitatis posside-
bat per seruum, vel filium ex causa
peculiari: quia illa possessio plus iu-
ris, quàm facti habet: ea verò, quæ
possidebat per se, vel procuratorem,
filium, aut seruum ex causa tamen
nò peculiari, minime vsucapit dũ
est in captiuitate. l. si is qui pro em-
ptore. ff. de vsucapio. quia priori ca-
su possessio habens plurimum iu-
ris sufficiens est iure postliminiĩ
ad vsucapionem. l. iusto. §. vltimo.
ff. de vsucapio. At in posteriori ca-
su possessio habet plurimũ facti,
& in factis fictio postliminiĩ pa-
rum aut nihil operatur: quia solũ
ea restituit quæ iuris sunt. l. postli-
miniĩ. ff. de capti. non ea, quæ sunt
facti. l. in bello. §. facta. ff. de capti.
leg. deniq; ff. ex quibus causis ma-
ior. quemadmodum adnotauerũt
gloss. Barto. Iason, numero. 36. &
37. Ioannes Crottus columna. §. 7.
& 8. in dicta. l. si is qui pro empro-
re. quo in loco hæc est communis
omniũ cõsensu resolutio: vt faten-
tur Iason & Crottus. idem tradi-
dere gloss. Dinaus nume. 10. & alij
in dicta regu. sine possessione. Sic
sanè sunt accipienda quæ tradi so-
lẽnt de captiuis, an hi possint vsu-
capere ex ea possessione, quam an-
te captiuitatem per se vel per alios
obtinabant.

Possessio autem, quam diximus
ignorantĩ adquiri quo ad alios iu-

Secundæ partis Relectio.

ris effectus, non quo ad vsucapionem, etiam quo ad vsucapionem prodest, & sufficiens est post scientiam illius, cui est per alium quasi ca. l. i. & inibi eius interpretes. C. de acquirenda possessione.

Ex §. sequenti.

1. *Iure veteri ecclesia contra ecclesiam prescribat triginta annorum spatium. Et inibi intellectus cap. sicut. 16. quest. 3.*
2. *Interpretatio text. in Cap. quicumque. 16. quest. 3.*
3. *Quadragesimaria prescriptio aduersus ecclesiam est necessaria.*
4. *Privilegio, an possit quis uti aduersus habentem simile privilegium?*
5. *Vsucapio triennalis, & similes prescriptiones aduersus ecclesiam admittuntur.*
6. *Centenaria prescriptio necessaria est contra Romanam ecclesiam.*
7. *Quo tempore prescribantur res ad fiscum saccularem pertinentes?*
8. *Libertas, seu immunitas à soluendis indictionibus, & collectis, quo tempore prescribatur.*
9. *Intellect. l. vltima. C. de sacrosanctis ecclesiis, an centenaria prescriptio sit necessaria contra principem secularem.*

§. Secundus.

AE T E R V M ad vsucapionem, vel prescriptionem non tantum sufficit possessio, sed oportet eam possessionem certo tem-

pore legibus quidem, vel Canonibus definito, continuo habitam, & retentam à prescribente fuisse: quod probatur in. l. 3. ff. de vsucapio. Et regulariter inter priuatas, vel ad vsucapiendam rem priuatorum sufficiens est decem inter presentes, viginti annorum inter absentes prescriptio: ac quandoque necessaria est triginta annorum possessio iuxta distinctionem Imperatoris sub titulo. C. de prescript. longi temporis, decem vel vigin. anno. maxime in. l. vltima. Et sub Rubr. C. de prescript. trigin. vel quadra. anno. text. singularis iure regio in. l. 19. & 20. ac. 21. titu. 29. parti. 3. In prescribendis autem seruitutibus quod tempus à iure exigatur tradit glos. in. l. seruitutes. in. 4. ff. de seruitu. Corpo la in tract. de seruitu. vrb. predio. cap. 19. & sequenti. Balbus de prescriptio. 2. parte. 4. partis princip. doctor. in dicta. l. vltima: qua de re ipse aliquot adnotaui presertim de vsucapione seruitutis discontinuæ: vsufructus: iuris pascendi: & de amittenda seruitute, libro primo variar. resolutio. cap. 17. numero. 10. quo in loco examinaui, an laici prescribere valeant exemptionem, & immunitatem à soluendis decimis, quas ecclesiis soluere tenentur.

Olim sanè Canonibus statutum est, quod ecclesia contra ecclesiam prescriberet triginta annorum possessione: cuius quidem assertionis author est Gratianus in cap. placuit. vlti.

versu. in canonibus. 16. quæstio. 1. idem testatur Cōstantinus Harmenopolus in Epitome iuris civilis, lib. 1. titu. 3. etiam si salo in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. sic. col. 3. parum diligenter confiderans vetera conciliorum, & Canonum Decreta, Gratiani auctoritatē in hoc refellat, atq; despiciat. pro ipso Gratiano est tex. in cap. illud. de præscriptio. qui refert, Canones quosdam tricennalem præscriptionem aduersus ecclesias, earumq; res admisisse, idem apparet in cap. 1. & 2. 16. q. 3. ubi canonibus antiquis statutum fuisse constat, posse ecclesiā contra ecclesiam vti præscriptione triginta annorum. Hoc ipsum constat & ex variis Canonibus, quorū meminit Burchardus Vuormatiensis Episcopus, libro. 3. Decretorum cap. 146. & sequentibus idem probat tex. in cap. sicut. ead. caus. & q. cuius Canonis litera obiter est expendenda ex eo, quod difficilis censetur eius intellectus. Sicut, inquit, diocesi. alienam tricennalis possessio tollit: ita territorij possessio conuentum nō adimit. Hactenus ille Canon: ex quo iuris Canonici interpretes frequentissimē adnotarunt, quod præscribens episcopus locum ad alterius diocesi. pertinentem, illum censeatur præscripsisse quo ad proprietatem solum: non quo ad iura Episcopalia, nec quo ad iurisdictionem. sensit Bartholo. Brixien. hūc intellectū nō omnino germanum illius Cano-

nis sensum significare, dum docuimus ille vit. hae præmissa interpretatione de huius capitis sensu dubitat. Et profectō communis intellectus iuxta literā vulgatam defendi non potest. Nam si tricennalis possessio tollit diocesi. alienam: cur territorij possessio iurisdictionem non auferat, & præscribenti acquirit itidē episcopalia iura: nulla ratione congrua probari iure valet: si quidem territorij possessio iurisdictionis possessionem salte præmittit. l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. significat.

1. Quam ob rem illius Canonis litera integra, & sincera petenda est ab ipso Concilio Toletano. 4. cap. 34. Sicut tricennalis, inquit, possessio diocesi. alienam tollit, ita territorij conuentum nō adimit. Hęc sanē lectio ex cōcilio restituta probat, hanc tricennalem possessionē simplicem quidem esse: ita quidem, vt territorij conuentum non comprehendat: nam si præscribens eum possedisset, dubio procul adquireret territorij conuentum: & eum possessio tricennalis tolleretur: si eum diocesi. Etenim cum in præscriptionibus possessio, vel quasi necessaria sit ad acquisitionem: si tricennalis possessio non tantum locum alterius diocesi. obtrahit, sed & in eo iurisdictionem, iuraq; episcopalia exercuit: tollitur per præscriptionem possessio, & ius episcopale. Quod si præscribens iurisdictionem non exercuit, nec iur-

Secundæ partis Relect.

ra episcopalia: sed tantum locum simpliciter obtinuit: dubio procul communis doctorum sensus obtraheret: cui tamen non convenit Canonis litera: quæ præmittit, possessionem tricennalem alienam diocesis tollere: atque ita iurisdictionem, & iura episcopalia: cum hæc propria sint, & conveniant diocesi: iuxta sacrorum Canonum Decreta. At si dixeris iuxta priorem literam, & eius communem interpretationem, esse maximum discrimen inter possessionem diocesis, & possessionem territorij: quasi prior possessio exercitium habeat iurium episcopaliū, & iurisdictionis: posterior verò nō habeat, nec habuerit iurisdictionis usum: hoc planè refragatur propriæ dictionis significationi secundū quā possessio territorij præmittit in dubio iurisdictionis usum. dicta. l. pupillus. quia in dubio iurisdictione territorio ea habenti adheret. Bart. in. l. inter eas. ff. de acquir. rerū dominio. Ancharr. in regula Accessorium. colum. 31. Alexand. consil. 35. colum. 2. lib. 4. & in. l. 1. ff. de iuris. omni. iudi. colu. vlti. quāvis secundū Bart. ibi nu. 16. quandoq; datur iurisdictione sine territorio, & territorium sine iurisdictione: quod explicant Deti. consil. 483. colum. 2. & consil. 528. colum. vlti. Bald. in. l. data opera. colu. 10. in prædicamento situs. C. qui accus. non poss. Carolus Molinæus in cōsuetudin. Parisiensibus. §. 1. glos. 3. nume. 44.

Igitur sensus iuxta Conciliorum Authenticorum lectionem hic est: quod si episcopus alienæ diocesis partem per triginta annos possederit: eam præscribit eo quidem modo, quo possederit. Nam si possessio, vel quasi, iurisdictionis exercitium habuit, & iurium episcopaliū administrationem: omnino acquirit præscribens partem illam diocesis quo ad iurisdictionem, & episcopalia iura exercenda in illis ecclesiis iam cōstructis, in quibus possessor præscribens ea exercuit. Non tamen præscribit etiam in ea parte, quam possedit, territorij conventum, id est iurisdictionem in abstracto, & in habitu, quam nunquam exercuit, quæ tamen cōpetit ad ecclesias ædificandas, templaq; construenda. Hæc etenim adhuc post præscriptionem pertinebit ad episcopum, cuius ante præscriptionem ea pars diocesis erat: siquidem ex Bartolo in dicta. l. prima, constat, iurisdictionem posse dari in genere, & in abstracto. Hic verò intellectus apertissimè probatur in eodem Concilio Toletano cap. 34. quo in loco post verba, & decisionem capituli. Sicut. apponitur velut exemplum alter Canon à Gratiano relatus. 16. quæstio. 5. capitulo, possessio territorij. non rectè, ni fallor distinctus. quod Lector faciliè iudicabit, si animaduerterit apud Conciliū ipsum Toletanum capitulo. 34. in hunc modum integrè absque vlla divisione

fione legi. Sicut tricennalis possessio diocesim alienā tollit: ita territorii cōuētū nō adimit. ideoq; nouæ basilicæ, quæ conditæ fuerint ad eū proculdubio pertinebunt episcopū, cuius conuentus esse constituit. Hætenus integrè Toletanæ Synodi decretum: quod & in hunc modum retulit Burchardus Vuormatiensis episcopus lib. 3. decretorum, cap. 147. centum ferme annis Gratiano antiquior. Hoc ipsum, quod de tricennali præscriptione adnotauimus ex Gratiano, palam statuitur apud idem Toletanum concilium cap. 3. cuius mētio fit 16. q. 3. cap. quicumq;. Quod ita uulgò legitur: Quicumq; episcopus alterius episcopi diocesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit: quanuis secundum ius legis eius nō videatur esse diocesis: admittenda tamen non est contra eum actio repositi. ad cuius canonis interpretationē libèter quæsierim: cur diocesis nō videatur esse illius, qui per triginta annos eā possederit: cum aliis canonibus eiusdē concilii definitū sit tricennalē præscriptionem tollere alienā diocesim. deinde si illius, qui possedit per triginta annos diocesis nō est, cur per eundē canonem apud ipsum possidentē manet, nec ab eo repositi potest per priorē dominū. Et præterea si verè tollitur per tricennalē possessionē diocesis aliena: quod satis expressim cōstat, cuius obsecro sit: certè ipsius, qui

per triginta annos possedit, & præscripsit: non alterius. Quæ ratione à prædicto canone tollēda est dictio, nō: & loco quāuis, legendum est, quia: & deinde expungi debet dictio, tamē: ita quidē, Quia secundum ius legis eius videtur esse diocesis: admittenda nō est actio repositi. Quæ quidē lectio sic restituēda est ex codice conciliorum apud Germanos nuper typis excuso, & ex vetustissimo conciliorum Toletanorum libro manu scripto: quod ipse testor, quippe qui eum librum legerim Toleti apud diui Frāscisci cœnobium, titulo sancti Ioannis, à catholicis Hispaniarum regibus erectum. Quin & doctissimus vir Bartholomæus à Miranda in Epitome conciliorum eundem canonē in hunc modum legit, Quicumq; episcopus alterius episcopi diocesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit: admittenda non est contra eum actio repositi. Quibus tandem fit, ut satis compertum sit canonibus antiqui tricennalem præscriptionē sufficientem fuisse prælatis, & ecclesiis ad adquirēdas res alterius ecclesiæ, vel episcopatus. eandem sententiā probat tex. in cap. sanctorū. De præscript. qui ad canonū antiquorum sanctiones referendus omnino est: dum censet tricennalē præscriptionē sufficere, ut ecclesia rem alterius ecclesiæ præscribat.

Verū hi canones antiquati sunt per Romanos pōtiffes, qui quadragena-

*Alenda. B.
feran. c. qu.
Ep. 167*

Secundæ partis Relectionis

genatiam præscriptionem necessariam esse censent aduersus ecclesias, earumque res: siue præscriptio procedat à priuato, siue ab altera ecclesia. tex. insignis in capit. de quarta. de præscript. glo. in dicto ca. sanctorum. Et ubique iuris canonici interpretes. tex. in cap. illud. & cap. ad aures. co. tit. Auth. quas actiones. C. de sacros. eccles. cui conuenit regia. l. 26. tit. 29. parti. 3. latius cæteris tradit Francis. Balb. de præscript. 3. par. princip. in prin. Et idem erit, si ecclesia velit præscribere rem alicuius monasterii: etenim non potest minori spatio quadraginta annorum eam vsucapere, sicuti notat glo. communiter recepta in dict. c. de quarta. tex. opt. in dict. Auth. quas actiones. unde quod Gratianus scribit in dict. cap. placuit. vers. in canonibus. 16. q. 1. sentiens ecclesiam aduersus monasterium posse præscribere spatio triginta annorum: monasterium vero contra ecclesiam uti non posse minori tempore quadraginta annorum, procedit inspectis canonibus antiquis: nepe cap. 1. 16. q. 1. quo id statutum fuisse apparet: hodie vero ea constitutio sublata est secundum communem omnium interpretationem.

Imò & hec quadragenaria præscriptio necessario exigitur ad præscribenda legata pauperibus relicta: & res ad eadem legata pertinentes. tex. in Aut. de eccles. tit. 1. §. pro temporalibus. Panormit. & doct. in dict. cap. de quarta. Abb. & Feli. in

cap. sanctorum. co. tit. Bal. & Iason cola. in Aut. quas actiones. C. de sacros. eccles. quibus etiam suffragatur Balbus de præscriptio. 3. par. princip. in prin. Ex quibus falsa videtur Antonii & Imola sententia in cap. nihil. de præscriptionib. existimantium, nullam præscriptionem procedere contra pauperes in rebus eis ligatis. horum ratio ea est quod pauperes, cum sint incerti, agere non possunt: agere autem non valenti minimè currit præscriptio. l. 1. C. de annali exceptio. hæc autem ratio facillimè tollitur: nam & si pauperes agere non possint ad legata: potest tamen ea petere episcopus, qui curam habet pauperum sicuti manifestum est. Et præterea si milima sunt, parique iure censeantur legata relicta ecclesiis, & ea, quæ pauperibus relinquuntur. l. ult. C. de sacrosanct. eccles. ideoque legata pauperibus relicta præscribi poterunt eo modo, quo res legate ecclesiis vsucapiuntur.

Quod verò diximus, ecclesiam res alterius ecclesie non posse præscribere minori tempore quam quadraginta annorum, eam difficultatem habet, quod privilegiū habes non utitur eo contra habentem idem privilegiū: quæ admodum notat in Auth. de sanctissimis epis. §. sed hæc præfenti. & in l. verum. §. vlti. c. 1. sequenti. ff. de minorib. igitur privilegium, quod canones concesserunt ecclesiis, ut possint excludere præscriptionem minorem quadragenaria

naria: obici nō debet aduers^{us} eccle-
siā præscribēte, quæ simile priuile-
gium habet. Sed & ista ratio cessat
prorsus, si diligēter, & verē regulā
supra scriptā examinem^{us}. Etenim ubi
duo idē habētes priuilegiū cōtēdūt
de aliqua re: quis quidē præferat alteri
q̄ priuilegiū actu habet & præticē
i ea re, & specie de qua agit. tex. &
ibi Bar. i. l. ult. ff. ex q̄b. caus. maior.
quo i loco Bar. hoc adnotauit. Nā
q̄ reipublice causa absuerit etiā ad-
uersus eū, q̄ pariter reipublice cau-
sa absuerit, restituēd^{us} est, si aliquid
damni patiatur. vterq̄ etenim pri-
uilegium habet, ex quo restitutio-
nem si latus fuerit, petere potest: &
tamen qui modō indiget auxilio
restitutionis ad reparationem da-
mni, priuilegium habet in specie
de qua agitur, & in exercitio, quia
latur: alter verō cū latus in ea-
dem causa non fuerit in præsentia
rum id priuilegium minimē obti-
net, ad idem. l. verum. §. penult. idē
notauit Bart. i. dict. Aut. quas actio-
nes. Abb. i. cap. ad aures. de præfer.
idē Abb. in cap. super spoliatione.
de ordi. cogni. & in cap. in præsen-
tia. Et ibi Feli. numer. 19. de proba.
Bald. in dicta. l. si. ff. ex qui. caus.
maior. Iason in. §. rursus. Inst. de ac-
tioni. numer. 56. Panor. notab. pe. in
cap. auditis. de in inte. restitui. Sic
sanē i specie præscriptionis, ecclesia,
quæ re alterius ecclesie præscribit,
nō habet in præscribēda illa re, nec
in præscribēdis rebus alienis priui-
legiū aliquod: ecclesia verō contra

quā præscribitur priuilegiū habet,
vt minori spatio q̄draginta anno-
rū eius bona, & res minimē vsu ca-
plantur: vnde hūc nō datur priuile-
giorū concursus: quia tantū vnius
ecclesie priuilegiū huic negotio cō-
uenit. Cæterū Philippus Deti. in
dict. cap. i. præsentia. numer. 31. aduer-
sus hāc communem Doct. resolu-
tionē expendit tex. in dict. Auth.
de sanctiss. epis. §. sed hæc præsentia.
quo probatur, habentem priuile-
giū in specie, & re de qua agit, nō
posse vti eodē priuilegio cōtra eū,
qui simile in genere priuilegiū iure
obtinet. Ecclesia etenim mona-
sterii excludit substitutū ex priuile-
gio, quod iure habet in specie quo-
ties institutus eiusdē monasterii ha-
bitū, & religionē adsumpserit, &
nihilominus si religioso, qui fuit
institutus, substituat altera ecclesia,
hæc à monasterio non excluditur:
quia habet in genere simile priuile-
giū: tamen in specie, de qua cōtro-
ueritur, tantū agatur de priuilegio
monasterii, cui^{us} religionē institut^{us}
profess^{us} est: nō de alteri^{us} ecclesie sub-
stitutē simili priuilegio. Quā ob rē
ipse Deti. aliā adsumit i hac quæstio-
ne cōclusionē, existimās in vniuer-
sum rē istā ita definiēda fore, vt ha-
bens priuilegiū possit eo vti aduer-
sus eū qui simile priuilegiū obtinet
quādo potētius est priuilegiū ei^{us},
qui eo vti vult: vel ex eo quod is a-
gat de damno euitādo, alter de lu-
cro captādo: quod Bar. admonet i
di. Aut. quas actiones. Bald. i. auth.
perpetua.

fiat heredem instituta: ex quo cessat ratio prioris sententiæ: quæ tamen communis est, & licet eius ratio, quæ ipsius autores videntur, tolli facillime valeat, profecto potior, & verior iure videtur, ex voluntate testatoris, ac mente ipsius legis. Quid enim obsecro magis consonum testatoris, & legis intentioni esse potest, quam quod ecclesia hæres instituta Falcidiam à legatis omnibus etiam pijs deducat: denique non video præter hanc legis, & testatoris mentem, rationem congruam, quæ communem sententiã fulciat, quando quidẽ ea, quæ de pari privilegio adducuntur, nõ satis cõveniunt huic dubitationi. Nam ecclesia legataria in specie proposita privilegium habet: non ecclesia hæres instituta: quæ admodum ex Bar. ostendimus. Nec vlla harũ ecclesiarũ potius privilegium habet: nec agit de damno vitando: cū vtraq; de lucro captando tractet: atq; ideo posterior resolutio, quæ Decius elegit, minime vrgeret cõtra cõmunem: si Bart. ratio tolleretur: quæ vere tollitur in spectamẽte legis, & testatoris, qui sicut potest integrũ legatũ loco pio, & ecclesiæ relinquere, ita iube re poterit quod ex legatis pijs Falcidia per heredem deducat casu, quo legata dodrantẽ hereditatis exesse rint. Neq; enim inficiari possumus libere potuisse testatorem pænitere: & legatũ locis pijs relictũ omnino reuocare.

Hinc etiam deducitur vera ra-

tio eius quod Bald. tradidit in l. si quis. ff. de pact, quem sequuntur Feli. cap. dilecti. col. 4. de exceptio Hippo. i. singul. 59. ad intellectu. l. nõ tãtũ. ff. de re iudi. & l. ex diuerso. ff. solut. matri. Quibus responsis apparet, maritũ ab vxore dotis ratione nõ posse cõueniri vltra quã is facere possit, deductis inquam alimentis sibi necessariis. Etenim hoc à Baldo intelligit eo casu, quo mulier inops, & pauper non sit: alioqui si mulier pauper sit: cum ipsa agat de damno vitando, dotẽ poterit à marito etiam egeno exigere, vt ex ea percipiat sibi alimenta.

Cæterum, vt ad propositum præscriptionis quæstionem redeamus, ex his constitutissimũ sit, aduersus ecclesiam necessariam esse quadraginta annorum præscriptionem, quod tamen non omnino seruandum est. Nã procedit quoties agitur de præscribendis rebus immobilibus: siquidem res ecclesiæ mobiles vsucapiuntur triennio: tex. in dict. Aut. quas actiones, & ibi glo. communiter recepta verb. durantibus. Speculat. in tit. de restit. in integr. §. 2. vers. vt autem. Card. in clem. 1. notab. 8. de sequest. poss. glo. in cap. de redditibus. 12. quæst. secunda. Panor. in cap. cum causam. de emptio. & vendit. numer. 10. Innoc. Car. & cõmuniter alii secũdum Abb. col. 4. in cap. primo, de in integrum restit. idem notat Angel. Arcti. in. §. res Fisci. Institut. de vsu

Secundæ parvis Relectionis

vsucap. Felis & Balb. statim eitan-
di. Sic & in actionibus personali-
b⁹, aduersus ecclesiã sufficere iuris
ciuilis præscriptionem, quæ aduer-
sus priuatos sufficiens est: & hoc
quidem in omnibus his actioni-
bus, quæ semestri, biennio, vel qua-
driennio tolluntur, probat text. in
dict. Aut. quas actiones. Et ibi glo.
verbo, durantibus. glo. similis in
dict. cap. cum causam. Ex quibus
deducitur, in actionibus, quæ mi-
nori tempore decennii iure ciuili
tolluntur, vel præscribuntur, par-
ius esse priuatis, & ecclesiis: quia si-
cuti & per tempus iure ciuili sta-
tutum excluditur priuati, ita eccle-
siæ, cuius rei exempla obuia sunt
in actionibus, quanto minoris: red-
hibitoria: & his similibus. Notat
Abb. in dict. cap. eũ causam. num.
10. & ibi Burgensis col. penult. Ia-
son in dict. Aut. quas actiones. nu-
2. 5. & col. 1. pe. Felis in dict. cap. de
quarta. col. vlti. Franc. Balbus de
præscript. 3. parte principa. Fallen. 3
quorũ opinio cõmunis est, & in
dict. An. quas actiones. expressim
probatur, vnde fit vt actiones per-
sonales, quæ iure ciuili spatio tri-
ginta annorum præscribuntur: nõ
minor tempore quàm annorum
quadraginta tollantur: cũ eccle-
siæ competunt, iureq; dantur: quod
video passim ab omnibus receptũ
esse.

Hostiensis tamen in dict. cap. 1.
de in int. restit. aduersus commu-
nem opinionem censet non obsta-

te iuris ciuilis cõstitutione trienna-
lem vsucapionem in rebus mobili-
bus ecclesiæ minime procedere: cu-
ius opinionem Panormit. in dicto
cap. 1. num. 13. scribit æquiorẽ esse,
tamen prior, vt iam meminimus,
magis recepta sit: quàm & Dimus
in reg. possessor. num. 12. probat.

Et hæc de ecclesiis inferioribus:
nam contra Romanam ecclesiam
necessaria est centum annorum
6 præscriptio: quod probat in dict.
Auth. quas actiones. & in cap. ad
audientiam. cap. cum nobis. de præ-
script. cap. Nemo. 16. q. 3. modò in
præscriptione principale damnum
& præiudiciũ fiat Romanæ eccle-
siæ: alioqui si principale damnum
inferiori fiat, licet quodam modo
ex hoc & Romanæ ecclesiæ præi-
dicetur, præscriptio ordinaria suffi-
ciat: sicut innuit ipse Romanus pō-
tifex in dict. cap. ad audientiam. ibi,
principaliter. quo in loco glo. sen-
sit quod possit quis tempore ordi-
nario præscribere ius vtile alicuius
rei aduersus obtinentem illud à
Romana ecclesia, quæ directum ha-
bet, cuiq; in ipso directo non præ-
iudicatur. Eandem opinionem se-
quuntur Card. Invol. Abb. & Felis
col. penult. in dict. cap. ad audien-
tiam. Rom. cons. 166. col. penult.
Balbus de præscript. 3. part. principi.
col. 6. vers. secundo limitat. & esse
communem opinionẽ fateretur So-
ci. cons. 166. lib. 2. col. 19. tamen si Ho-
sti. Ioan. Andre. & Antonian dict.
cap. ad audientiam. existiment ad
huc

huc in hac specie requiri centum annorum prescriptionem ipso domino directo ignorante: nā eo sciēte ipse Hosti. sentit sufficere triginta annorum prescriptionem. tex. in cap. 1. §. si quis per triginta. si de feudo fuer. contro. quod & Panor. atq; Imol. concedunt, Hostiensis distinctionem sequuti. in quo aduertendum est, quia si dominus directus receperit à Feudatario seruitia, aliq; directi dominii iura per triginta annos nullam poterit allegare ignorantiam, & ideo quo ad utile dominium prescriptio triginta annorum sufficiet iuxta glo. & communem: quam etiam sequuntur Iason in. l. i. col. penult. C. de seru. fugit. idem Iaso. in. l. vlt. C. de sacros. eccle. col. 6. Angel. & Imol. in. l. vlt. C. de vfu cap. Abb. conf. 18. & Conf. 62. lib. 2. col. vltima. Et Aymon Sauilli. in tract. de antiquit. tempo. 4. parte. §. absolutis. numer. 27. & 28. Quod si contigerit vera ignorantia domini directi, non sufficiet hæc prescriptio: Quia ipse valeat contradicere, & hūc prescribentem vtili dominio priuare: cum non cogatur dominus directus nouum Feudatarium inuitus admittere: quem ad modū Hosti. Ioan. Andre. Anto. Abb. & Imola in dict. cap. ad audientiam. & Soci. in dict. con. 266. significare, & asserere videntur.

Eadem ratione res ecclesiæ, quæ exempta est, & immediate subiecta Romanæ ecclesiæ, possunt præ-

scribi tempore ordinario: nec est necessaria centum annorum prescriptio. glo. singularis in cap. volumus. 16. q. 4. Abb. num. 12. Et Feli. col. penult. in dict. cap. ad audientiam. vbi Imola scribit, hanc opinionem communem esse. idem tenet Panormit. in cap. cum dilecta. col. 1. de cōfir. vtili. vel inutili. Bar. in. l. cū sponsus. §. in vestigalibus. ff. de publicia. Fracis. Balb. in dict. §. part. princip. col. 6. vers. secundo limitat. qui latius expendit, & examinat regulam istam, quæ diffinitum est aduersus ecclesiā Romanam necessariam esse cētum annorum prescriptionem.

Hac vero in parte oportune queritur, quod tempus sit necessarium ad prescribendas res principis secularis. Cuius questionis examini præmittendum est: res principis posse multifariam considerari. Aut enim sūt res fisco principis delatæ, vel adquisitæ: aut res ad principem in recognitionem supreme potestatis pertinentes: aut in signum dignitatis principalis eidem principi præseruata: aut sunt eiisdem principis, vt principis propriæ: sunt item alia quæ principis sunt non tamen vt principis, sed vt priuari: nempe ipsius principis patrimoniū: quod segregatum est, & distinctum ab his rebus, quæ sunt propriæ principatus, & regni: vel imperii. His deniq; quinque modis distinctione præuita adnotatis, erit facilima huius controuersie resolutio.

Res

Secundæ partis Relect.

Res quidem fisco principis delatæ, vel iam ex delatione adquisitæ præscribuntur eo modo, quem ipse adnotami in Epitome quarti Decretalium, 2. part. cap. 6. §. 8. nu. 16. quo in loco probavi, quo tempore præscribuntur res delatæ fisco ex crimine hæresis, vel ex commissi causa ob non solum vestigal. Item quo tempore res iam ex quacunque causa fisco adquisitæ, bona, vel mala fide vsucapiantur. Etenim inibi probauimus, res delatas fisco seculari ex causa hæresis, vel ex causa commissi ob non solum vestigal vsucapi etiam mala fide per quinquennium: & idem in bonis fisco delatis ob crimen læsæ maiestatis humanæ. l. 2. C. de vesti. & commiss. Bart. in l. 2. C. de apostat. glo. in l. Manichæos. C. de hæreticis, tamen in his Hispaniarum regnis adhuc in præscribendis rebus fisco seculari delatis ob crimine hæresis, seruanda sit constitutio tex. in cap. 2. de præscript. in 6. quæ latius explicuimus in dicto. §. 8. nu. 16. Quod si res ex his causis fisco non fuerit delata sed ex aliis, vsucapitur nondum facta denuntiatione per viginti annos, bona tamen fide. l. in omnibus. ff. de diuers. & temp. præsc. sed si adsit titulus aliquis, decem anni sufficient. l. quamuis. ff. de vsucapio. facta tamen denuntiatione sufficit quadriennium. l. 1. C. de quadri. præscript. quemadmodum Bar. resoluit in dict. l. in omnibus. Imol. in dict. l. quauis. Angel.

in §. res Fisci. Inst. de vsucap. Abb. in cap. Cum nobis. col. penult. de præscript. & Boerius. q. 264. num. 20. & sequentibus. explicat Dinus in reg. possessor. num. 16. de regul. iur. Balb. ite de præscript. 2. par. 5. partis principalis, quorum distinctio magis communis est. Ea verò bona, quæ fisco ob quodcunque crimen fuere non tantum delatæ: sed & per sententiam traditæ: non minori quadraginta annorum spatio, & bona fide præscribuntur. l. omnes. C. de præscript. trigint. vel quadrag. annorum. Bart. Iniol. & Angel. Areti. in locis paulo antè citatis.

Secunda rerum species eam legem, & conditionem habet, vt in eis locus non sit vlli præscriptioni: siquidem ea, quæ principi debentur in signum, & recognitionem supremæ potestatis, & subiectionis, præscribi non possunt: vnde tributa, & census, qui principibus solui debent, non possunt præscribi: nec vlla præscriptione ab eorum solutione quis excusari poterit. l. compertit. iuxta Baldi adnotationem. C. de præscript. trig. vel quadr. anno. notant Abb. in cap. cum nobis. & in cap. ad audientiam. de præscript. Balb. in tractat. de præscript. 2. part. quæ regia. l. vlt. tit. 13. lib. 3. ordinat. vnde potest, & illa quæstio examinari, an subditi alicui principi possint præscribere immunitatem à soluendis non quidem tributis, & censibus, sed indictionibus, & super

Secundæ partis Relectionis.

soluta: cum tamen eodem tempore fuerint publicè ciuibus indicta: quod quidem Alexan. responsum Iason sequitur in consili. 210. lib. 2. colum. vlti. & consil. 25. lib. 3. colu. 2. & consil. 101. lib. 4. vnde apparet aduersus ciuitates posse præscribi hanc immunitatē à solutione munerum, & indictionum per quadraginta annos. Quid igitur dicendum de hac præscribenda immunitate aduersus regem, & Principem, pro quo adest iuxta huius regni pragmatice sanctiões in hisce muneribus & indictionibus ab omnibus in vniuersum soluendis præsumptio, eaq; resistit volenti se ab his oneribus eximere? Huius sane quæstionis dissolutio constabit ex his, quæ statim dicentur. Nam Regia. l. 6. titu. 29. part. 3. in specie respondet in his, & aliis, quæ iure redditus Regi præstantur non esse admittendam præscriptionem.

Ex his verò, quæ in hac secunda specie diximus, constat, non posse per subditum aduersus principem præscribi summam illam, & supremam iurisdictionem, quæ in eo versatur quod ab omnibus inferioribus iudicibus ad principem appelletur. Hec enim principi competit in signum supremæ iurisdictionis, potestatis, & subiectionis recognitionem, secundum Bald. in Authē. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. nume. 14. Quæ de re extat apud nos pulchra Regia. l. 6. tit. 3. lib. 3. ordinatio. quæ expressim vetat huius su-

premæ iurisdictionis præscriptionem: ita quidem, vt nullus dux, comes, aut Marchio possit præscriptione acquirere, ne ab eo ad regem appelletur. Non me latet frequentiori doctorum calculo probari, posse subditum alicuius principis secularis exemptionem præscribere eo quidē sensu, vt nulli subiectus sit, neminemq; nec Imperatorem ipsum, eiusue potestatem recognoscant: quod ipse tradidi in regu. peccatum. de regu. iuris. in. 6. parte. 2. §. 9. num. 9. Et tamen id obtinet, quia hic gerit libertatis, & exemptionis negotium, nec se cuiusquam subditū esse profiteretur. At si quis professus sit, ac deniq; non inficietur, se alteri principi subditum esse, hic nullo modo potest præscriptione aliqua acquirere, quod ab eo ad supremum principem non appelletur: nec potest summam illam, quæ verè agnoscit, iurisdictionem, effugere: esset etenim hoc absurdum, quemadmodum docet Oldradus consilio. 172. columna. 1. & idem 244. columna. 2. & consilio. 254. columna. 1.

Tertia species constituitur ex his, quæ non debentur principi in signum supremæ potestatis, & subiectionis recognitionem: sed tamen principi ratione dignitatis præseruatur, & cōpetunt ita, vt nullus ea præter principē expedire possit. vt tabelionū institutio, vectigaliū inductio, illegitimorū legitimatio: et his similia, quorū mētio fit in. c. super quibus.

quibusdā. §. præterea. de verb. signi-
 & per doct. inibi: & in cap. primo,
 quæ sint regalia. lib. Feudorū. Hæc
 quidem adquiruntur per inferio-
 rem à principe præscriptione tanti
 temporis, cuius initium memoria
 hominū excedat. text. in dict. cap.
 super quibusdā. §. præterea. ex quo
 id passim docto. adnotarunt, præ-
 sertim Panormita. in cap. cum no-
 bis. colum. 1. de præscript. Barto.
 in l. si publicanus. §. vlti. ff. de pu-
 blica. Abb. in cap. cum contingat.
 colum. 5. de foro compe. Alexand.
 in l. more. ff. de adquirend. hæred.
 col. 2. Areti. consil. 35. dubio 3. Deti.
 consil. 341. colum. penult. & consil.
 496. col. 2. latissimè Balb. in tract.
 de præscriptio. 2. part. 3. partis princi-
 palis, quæst. 3. Ex quibus tandem
 constat, hanc opinionem commu-
 nem esse: atque ita tatur præter alios
 lasen in l. Imperium. numero. 20.
 ff. de iur. omnium iudic. vbi me-
 ri imperis, quod principi tantum
 competit, mentionem agens scri-
 bit, posse id adquiri per præscriptio-
 nem eius temporis, cuius initij me-
 moria humana non est. Nec mi-
 noris temporis præscriptio sufficit
 ad hæc adquirenda: cum in his præ-
 sumptio sit pro ipso principe, &
 contra præscribentem vehemens
 quidem, & resistēs horum iurium
 absq. principis mandato exercita-
 tioni: ideoq. vel est necessaria præ-
 scriptio ei⁹ temporis quod memoria
 hominū excedat: vel quadraginta
 annorum cum titulo iuxta decisio-

nem text. in cap. primo de præscrip-
 tio. 10. 6. cuius ipse mentionem fe-
 ci, & intellectum examinaui lib. 1.
 variarum resolut. cap. 17. Sed du-
 bicatur à plerisq. sitne ad hanc præ-
 scriptionem immemoriam neces-
 saria ipsius principis scientia, & pa-
 tientia: qua de re oportet memo-
 ria repetere quæ diximus in §. præ-
 cedenti: & præsertim in principio
 huius secundæ partis numero. 8.
 & sequentibus. Nam iuxta opinio-
 nem eorum, qui præscriptionem
 immemoriam admittunt in iuri-
 bus incorporalibus absq. scientia,
 & patientia, itidem dicendum erit
 in hac questione, quam modò tra-
 ctamus, non esse necessariam scien-
 tiam principis, nec patientiam. At
 si è diuerso contrariam opinionem
 recipiamus, dubio procul erit ne-
 cessaria principis scientia, & patien-
 tia. Sic sanè, vt in dicto numero
 8. ad finem adnotauimus, in his
 erit necessaria præter tempus im-
 memoriale scientia, & patientia
 principis: idque præmitit Abbas
 in capitu. cum nobis. colum. 2. ver-
 sic. circa hanc particulam. & co-
 lonna penultima, versic. quedam
 sunt iura de præscriptio. quem se-
 quitur Aymon in tracta. de anti-
 quita. temporis. 4. parte, cap. absol-
 lutis. numero. 7. Ex quo falsum
 esse videtur quod adnotauit Bald.
 consilio. 341. libro secundo. & sen-
 sit Alexand. consilio. 24. libro. 5. co-
 lonna. 3. versic. benefacit. quibus
 in locis vterq. tenet, in his, quæ

D 2 prin-

Secundæ partis Relect.

principis dignitati referuata sunt, quæq; alius præter principem agere nequit, sufficere præscriptionem quadraginta annorum, modò accesserit huic præscriptioni scientia, & patientia principis. Etenim hoc fallum est. Nam si scientia est necessaria ad adquirendam quasi possessionem, sine qua præscriptio nõ procedit, hæc omninò exigitur siue sit tempus, cuius initium memoriam hominum excedat, siue min⁹. At si præscriptio contingat in his, in quibus contra præscribentem est vehemens, & constituta iuris præsumptio, non sufficit nec quasi possessio, nec minus tempus quàm sit illud, quod hominum excedit memoriam: nisi titulus præscriptioni causam dederit: vt probatur in dicto cap. 1. de præscript. in. 6. Multo magis hac in re non est admittenda Iasonis sententia in. l. imperium. ff. de iurif. omnium iudi. nume. 22. qui censet, sufficere triginta annorum præscriptionem ad adquirendum merum imperium: vbi accesserit præscriptioni scientia, patientiaq; ipsius principis. Merum enim imperium plura cõtinet iuxta communem doctorũ interpretationem, quæ principis dignitati referuantur: ideoq; non erit sufficiens præscriptio triginta annorum ad eius acquisitionem. Præsertim tẽpus istud minimè sufficiens erit, si præmittamus in his ferè rebus adquirendis dari quasi possessionẽ discontinuam, quæ requirit regula

riter tempus, cuius memoria penes homines nõ sit. l. hoc iure. §. duet⁹ aquæ. ff. de aqua. quot. & æstiuata. metfi hæc ratio posset tolli ex his, quæ ipse tradidi in lib. 1. variat. resolut. cap. 17. numer. 10. & sequentibus. cum ex inibi adnotatis appareat pleraq; ex his, quæ dignitati principis competunt, non habere causam discontinuam, sed potius continuam: & præterea non omninò verum esse quod in præscribendis seruitutibus habetib⁹ causam, vel possessionem discontinuam sit necessariũ tempus illud, cuius initium memoriam hominũ excedit.

Quarta species ea cõprehendit bona, quæ principis, vt principis sunt: vt pote, quæ regie coronæ competunt, & eius propria sunt: & tamen possent esse iure communi alicuius privati: qualia sunt prata paſcuorum, saltus, ferarum viuaria, prædia rustica, & urbana: quæ quidem non fuere principis filico propter aliquod crimen delata, nec tradita. horum bonorum, & eorum quæ sub quinta specie traduntur videtur meminisse Regia. l. 1. titul. 17. part. 2. In his quidem rebus sub hac quarta specie contentis quidam censent, non esse admittendam præscriptionem minorem cẽtenaria: huius opinionis Authores sunt gloss. in Authenti. de non alienandis, aut permutan. §. vt autem lex. verb. Nec multum. Angel. & Baldus in. l. 2. C. commu. de vsucapio. Bald. in. l. 1. columna. 2. C. de annali

de annali. except. Baldus idem in leg. sicut. C. de præscript. triginta annorum. columna vltima. Alexā. consili. 24. lib. 5. numero. 14. Feli. in cap. ad audientiam. numero. 22. de præscriptio. Alexand. consil. 84. numer. 2. lib. 1. Matthæus Afflict. in constitu. Neapolit. lib. 3. Rub. 31. constitutione. Quadragenariam. nume. 4. & 5. Ifernia in Rubr. de prohibi. feud. alienat. per Federi. 5. Præterea. numero. 17.

Verum Nicolaus Boërius quæst. 264. numer. 25. expressim asseuerat contrariam sententiam cōmunem, & veriolem esse, adijciens, præscriptionem illam, cuius meminit. l. vltima. C. de sacrosan. ecclesi. ad quadragenariam omnino iure nouo redactam fuisse: idēq; scribit cōmuni omnium cōsensu receptum esse. in hoc tamen vltimo improbat Boërij sententiam Aymon Sauiillanus in tract. de Antiquit. tēp. 4. parte. cap. Absolutis. numero. 17. Quam ob rem in huius quæstionis examine aliquot discriminatim, & distinctē adnotanda sunt.

Primum, quod lex vltima. C. de sacrosan. ecclesi. statuens, nullā præscriptionem cētenariam minorem admittēdā esse aduersus ciuitates, ecclesias, hospitalia, causasq; pias in his rebus, quæ vel testamento relicte, vel vendite, vel donate fuerint: tantum sit correctā quo ad ecclesias, monasteria, hospitalia, & similia: non tamen quo ad ciuitates: quæ quidem sententia probatur in

Authē. quas actiones, per quā correctio inducitur, & tamen ea constitutio solum de ecclesiis, non de ciuitatibus tractat, atq; ita isthæc interpretatio communis est, sicuti testantur Iason in dict. Authen. quas actiones. nume. 21. Aymon in dict. nume. 37. idem latius in principio quartæ partis, nume. 99. & sequentibus. Quo fit, vt manifestus fuerit lapsus Boërij hac in re dum cōtrariam sententiam existimat communem esse.

Secundò illud, ni fallor, certissimi iuris est, in illis casibus specialibus, quos Imperator in dict. l. vlti. tradit, aduersus principem necessariā esse centenariam præscriptionem, nec minorem sufficere: quo in sensu accipienda est gloss. in dict. 6. vt autē lex. cum his authoribus, quorum paulò antè post eam memini. Etenim si ciuitati in illis casib? ius hoc datū est, maiori, aut saltem eadem ratione, idem principi datum esse censendum erit. Et præter Angel. & alios modò citatos, hanc sententiam tenuerunt Bart. in l. in omnibus. ff. de diuersi. & temp. præscript. Alberi. & Imola. in l. quamuis. ff. de usufructu. Abb. in cap. cum nobis. colu. penult. de præscript. Angel. in 6. res Fisci. Instit. de usufructu. cap. Soci. in consil. 86. col. vlti. vers. Quintò hæc cōclusio. lib. 1. Aymon in dict. quarta parte, cap. absolutis. numero. 40.

Tertiò in his rebus, & bonis, quæ Fisco principis, vel ratione criminis,

D; aut

Secundæ partis Relectionis.

aut ob vestigal non solum, similiue causa deferuntur, opinor non esse necessariam centenariam præscriptionem: sed eam sufficere, quæ in prima specie à nobis superius tractata fuit. Quod ex Bart. in dicta. l. in omnibus: & his, quorum modo meminimus palam deducitur. Qui denique in hoc tractatu de præscriptiõibus expressim distinguunt casus in dict. l. vlti. nominatos, ab his rebus, quæ principis fisco ex lege deferuntur.

Quarto ex præmissis deducitur, extra casus in dict. l. vlti. ab imperatore nominatos, principem eiusque fiscum minimè gaudere centenariæ præscriptione: sed tempus quadraginta annorum regulariter ad præscribendum aduersus principem sufficere. l. omnes. C. de præscript. trigin. vel quadrag. annorum: nisi aliud lege Regia, aliaue constitutione speciatim cautum fuerit. Quod colligitur ab his, quæ in hac vltima quatuor assertionibus distincta resolutione adnotabimus: & probat optimè Aymon in dict. cap. absolutis, numero. 40. & sequentibus, quem legito ad interpretationem dict. l. vltimæ. Sic extra casus in dicta. l. vltima nominatos aduersus ciuitates quadragenariæ præscriptio sufficit & necessaria est, ex dicta. l. omnes, idque adnotarunt Alexand. consilio. 16. nume. 24. lib. 5. Areti. consil. 154. columna vltima. Balbus de præscriptio. 3. parte. 5. partis principal. quæst. 1. Regia. l. 7. ritu. 29. par-

tit. 3. cui addde. l. 4. & tit. 28. ea. part. Quamuis gloss. Angel. Bald. & alij in vniuersum responderint, aduersus principem secularem non esse admittendam præscriptionem minorem centenaria: sicuti nec contra Romanam ecclesiam: quæ opinio nem reprobat Henri. in cap. diligenti. de præscript. & Guido Papæ quæst. 416. qui post Henri. colum. vlti. extra casus dicta. l. vltim. quadragenariam præscriptionem aduersus principem regulariter exigat.

Vltima species de his rebus agit, quæ principis propriæ sunt: non tamen ea princeps habet iure principatus: sed vt priuatus: quippe qui ea habuerit priusquam princeps esset: vel ea iure priuato adquisierit. Et certè in his rebus aduersus principem admittitur præscriptio ea, quæ aduersus priuatum iure est admittenda secundum Baldum in. l. 2. in princip. C. communia de vscapio. cuius opinionem pluribus comprobatur Aymon in dicta. 4. parte. de antiqua. temporis, cap. absolutis, numero. 31. & 34. præsertim ex glossa in capit. possessiones. 16. quæst. 4. quæ voluit, res patrimoniales clericorum præscribi eo tempore, quo res laicorum præscribuntur: cum non gaudeant privilegio rerum ecclesiarum: cuius gloss. opinionem frequentissimo interpretum suffragio probaram sequitur Roma. singul. 451. Saly. & Iason in dict. Auth. quæ actiones. ad finem eiusque

eiufq; & nos meminimus libro. 1. variari refolue. cap. 4. numero. 1. tametiſi Guido pape in dicta queſt. 416. in his rebus preſcribendis, que princeps, & priuatus obtingit, neceſſaria eſſe aſſeueret quadraginta annorum preſcriptionem, poſt Henricum in dicto cap. diligenti volu. vltima ex dicta. I. omphes. Horum vero ſententia omnino referenda eſt ad ea bona, que per principem iure, & titulo principatus poſſidentur: licet ea non ſint principibus propria iure ſupremie dignitatis, cū poſſent & a quolibet priuato poſſideri, & adquiri ſicut ſuperius diſtingimus penultima ſpecie.

Ex §. ſequenti.

1. Iurisdiclio, & miſſum imperium preſcriptione poſſunt adquiri.
2. Conſuetudo, & preſcriptio differunt.
3. Iurisdiclio, merum, & miſſum imperium in preiudicium principis, non adquiruntur miſeri tempore quā in eo, cuius iurisdiccionem hominum excedit.
4. Regia conſtitutio vltima, ritu. 13. lib. 3. ord. de preſcriptione iurisdiccions examinatur.
5. Iurisdiccionis preiudicium inſertionis a principe preſcribitur tempore ordinario.
6. Latet diſcutitur differentia inter preſcriptionem in memoriam, & centenariam.
7. Quo pacto probatur immemorialis preſcriptio. Ex ibi intellectus Laurina conſtitutionis.
8. Quomodo probetur centenaria preſcriptio.
9. An ſi ſatis in probationem centenaria, quod immemorialis legitime probatur.

§. Tertius.

De iurisdiccionem autem, an ea poſſit adquiri preſcriptione frequentiffime controuertitur: ac tandem omnium conſenſu receptū eſt, merum, miſſum imperium, iurisdiccionem criminalem, & ciuilem preſcriptione adquiri poſſe. Hanc opinionem probauerunt Barto. in. la. 5. denique. ff. de acqui. quot. & aſſua. atq; in ibi. laſoli & Roſa. Bald. in. l. 1. C. de emancipatio. libero. Panorm. columba. 4. & ibi omnes in cap. cum contingat. de foro compet. Barto. Albericus, & alij in. l. in imperio. ff. de iuriſ. omnium iudi. vbi laſon præteritis nume. 20. ſateatur hanc opinionem comunem eſſe. Idem

aſſeuerat Balbus, de preſcriptio. 2. part. princip. 2. part. queſt. 3. Nam in ciuiliſh huiusce partis authorib; minime immorabor: quippe qui videam ab aliis id negotium diſtinger expediri eſſe: & deinde quia dubio procul certiffimū eſſe opinor hanc opinionem communem eſſe cuius rem meminit Ioan. Luſting cap. per veſtras. 2. notabili. 5. apud. 27. ex antiquioribus Oldra. conſi. 254. Iacob. a Belloſu in Authenti. de defenſoribus ciuitat. 5. nullam. diſtinctiq; in cap. annos con. Pro huius opinionis probatione adducitur textus in cap. inſeſſragabili. 5. excuſus. de offi. ord. Egm. cap. cum cōtingat. de foro compet. & in li. viros. C. de diuerſiſſ. offic. lib. 11.

Secundæ partis Relect.

ibitamen de consuetudine mentio

fit, non de præscriptione. Etenim

consuetudo iurisdictionem dare po

test. gloss. in cap. quanto. de officio

ordi. l. vlti. C. de emancipa. libero.

gloss. in cap. conquestus. 7. q. 3. gloss.

Bart. & doct. maxime lason num.

43. ff. de iuril. omniū iudi. idem la-

son in l. 3. nume. 14. ff. de acquiren.

possest. tex. & inibi late Feli. in cap.

auditis. de præscript. Balbus in tra-

ctat. de præscript. 2. parte. col. 7. Ro-

chus Curtius in cap. vlti. de cōsuet.

folio paruo. 17. col. 4. non ex hoc ne-

cessario deducitur idem dicendum

esse de præscriptione: cum multifa-

riam cōsuetudo & præscriptio dif-

ferant, quemadmodum tradidēre.

gloss. Panormit. & alij cōmuniter,

præsertim Rochus folio. 44. in diēt.

cap. vlti. de consuetu. Frācis. Balb.

pe præscript. 1. parte. quest. 10. Abb.

& docto in capit. cum ecclesia. de

caus. possest. & propriet. omnium

laxissimè Aymon Saualli. de anti-

quit. temporis. 4. parte in princip.

Potissimum verò discrimen est:

quod consuetudo ex communi, &

promiscuo vlu ius constituit, &

adquirat omnibus eius regionis,

aut populi ciuibus, nec alicui spe-

cialiter prodest, nec nocet, vnde

nec cert⁹ est aliquis qui præscribat,

nec contra quem præscribatur. At

præscriptio certum vsum habet il-

lius, qui præscribit, ei⁹ vtilitatem,

& ius ppuatim acquirit: & deinde

cōtra quendam priuatum institui-

tur, & dirigitur, ad eius priuatum

incommodum: sicuti eleganter ex-

plicant Abbas & Cardin. quest. 8.

in dicto cap. vltimo. Corne. con-

sil. 268. colum. 3. libro. 4. Aymon in

diēt. 4. parte de antiquita. tempo-

ris. 7. differentia. nume. 21. Deti. con-

fili. 1. 4. colum. final. vnde si quis

priuatus aduersus aliquam vniuer-

sitatem quidquam vlu temporis

questierit, hæc erit vera præscriptio.

Sic vbi vniuersitas è cōtrario quid

per vsum induxerit contra priua-

tum: eadem ratione præscriptio di-

cetur. Item si vniuersitas aduersus

aliam vniuersitatem ius pascendi

intra illius limites acquirere ten-

tat: erit præscriptio propria. Quod

si vlu promiscuo duarum vrbium

vicinarum inductum fuerit, vt

absq; vlla distinctione veriusq; op-

pidi agri sint compascui, & cōmu-

nia pascua vicinis & oppidanis: hæc

verè cōsuetudo dicetur. Hinc ipse

infero, probari omnino iurisdic-
tionem

acquiri posse præscriptione

in locis paulò antè citatis. Nam et-

si inibi fiat mentio consuetudinis:

profecto illa cōsuetudo proprius,

& aptius, præscriptio dicetur. Sed

præter hæc communis sententia

doctorum in dicta. l. imperium.

planè deducitur ex ea resolutione,

quam tradidi proximo. §. vlti-

ma eius parte. Etenim vtrunq; iurisdic-
tionem

merum, & mixtum im-

perium ad principem pertineant,

ea præscriptione acquiri posse sa-

tis manifestum fecimus: omissa il-

la suprema recognitione, quæ per

sub-

subditum præscribi non potest. Igitur cōstitutissimum sit, iurisdictionem civilem, & criminalem, merum, ac mixtum imperium, sicut & alia, quæ principis propria sunt, & ad principem pertinent, præscriptione adquiri posse. An verò sit necessaria principis scientia, id constabit ex his, quæ adnotauimus in hac 2. part. i princip. num. 8. & sequentibus. Et hæc vera sunt, tametsi l. 6. tit. 29. par. 3. expressim voluerit, iurisdictionem præscriptione adquiri non posse. Ea etenim constitutio erit interpretanda iuxta eam resolutionem, quæ paulo post tradetur.

De tempore autem ad iurisdictionis præscriptionem, vel ad meri, & mixti imperii acquisitionem satis controuertitur inter vtriusque iuris interpretes. Ego verò id conabor efficere, ut huius questionis, & nodi expedita sit dissolutio. Et in primis illud erit obseruandum, quod iam semel in proximo, §. admonuimus, iurisdictionis, meri, & mixti imperii, similiumque iurium quasi possessionem potius habere causam continuam, quam discontinuam iuxta Bart. sententiam in l. iusto. §. non mutat. ff. de usucapio. ni. quæ communiter recepta est.

Quia hæc iura personis ipsis competentia retinentur continuo animo, ideoque hæc in parte tractandum non est de tempore, cuius initium memoriam hominum excedat, ea ratione quod quasi pos-

sessio discontinua sit, & tunc tempus hoc requiratur secundum glo. & communem in l. seruitutes. in 2. ff. de seruitu. cum hic detur quasi possessio continua, sicut in specie adnotarunt Bald. in l. 1. C. de emancip. liberor. numero. 20. & in dict. l. imperium. in rep. numero. 1. & in conf. 439. lib. 3. Ancha. col. 142. numero. 12. Et alii plerique frequentissime. His denique prænotatis sit prima conclusio.

Merum imperium, aut iurisdictionis, cum aduersus principem præscribenda est, inque præiudicium principis, cui iure competit, non minori tempore acquiritur quam eo, cuius initium memoriam hominum excedat, vel quadragenarius, titulo tamen præmisso. Hæc assertio duas habet partes, quarum prior probatur ex eo quod merum imperium plura contineat, quæ ad supremam principis dignitatem speciali quodam iure pertinent. Quorum adquisitio necessario exigit tempus illud, cuius initium memoriam hominum excedit. cap. super quibusdam. §. præterea. de verb. signif. vel quadraginta annorum, præmisso titulo: sicuti tradidimus. §. præced. numero. 8. vers. tertia species. reliqua verò quæ ad iurisdictionem causarum criminalium, & civilium attinent, ita propria principis sunt, ut nemini conueniant, nec competere præterquam ipsi principi valeant in quibus præscriptio principi suffragari.

Secundæ partis Relectio.

ac ceteris aduersatur omnino. Nā
iurisdictione tota ipsius principis est,
nec sine ipsius mādato per aliquē
exerceri potest. l. ff. de cōstit. prin-
cip. notant Doct. in l. 1. ad finem,
ff. de iuris. omni. iudiciū. Andreas
Hernia in proemio constitutionū
Neapolit. Et ibi Matthie. Afflictus
q. 3. Regia. l. 1. & 2. tit. 1. lib. 3. ordi-
nat. vnde iure ordinario, & iuris
maxima p̄sumptione intra to-
tus regni limites iurisdictione regis
est: ita quidem ut ciuitatibus, ac po-
pulis, nobilibusq; quacūq; digni-
tate p̄ditis obstat hæc iuris p̄-
sumptio, quæ regi patrociniatur: at-
q; ideo in p̄scribēda iurisdictione,
eāq; ad quēda obseruāda est
cōstitutio. tex in cap. 1. de p̄-
scriptio. lib. 2. eūdem lib. variis re-
solut. cap. 17. num. 7. mentionem fe-
cimus. Ex quibus & posterior con-
clusionis pars satis est confirmata:
ac deniq; sententia eorum probata
qui existimant, merum imperium
aduersus principem non posse p̄-
scribi aliter quā per tempus, cu-
jus initium memoriā hominū
excedat. Quod Paul. de Castro ad-
notauit in dicta. l. imperium, col.
vlt. & alii passim idem obserua-
runt. Qui tamen hoc intelligunt
circa ea, quæ principi reseruata sunt
in priuilegium dignitatis: quod ne-
mini dubium esse potest: per cap.
super quibusdā. De verb. signi-
cuius nos sepissimē meminimus.
Sed ipse latiore constituit assertio-
nem: ex qua opinor ad p̄scriben-

dam quæcunq; iurisdictionem ad
uersus principem, eius quasi posses
sorem, necessaria fore tempora, quæ
continentur expressim in cap. 1. de
prescript. in. 6. et quidem ratione
quod iure communi, & regio præ
sumptio sit maxima, quæ dicat,
iurisdictionem principis esse, nec
ad aliam absq; principis permisso
ne posse pertinere. vnde præsum
ptio, quod iam satis ad monui, prin
cipi suffragatur, cæteris verò cōtra
ria est. idemq; sensit Ioan. Lupi in
cap. per vñas. de donatio. 2. notab.
§. 1. num. 43. est & pulchra l. 4. tit. 1.
lib. 2. Et l. 8. tit. 14 lib. 3. ordinat. quæ
expressim asserit, quò ad iurisi
dictionem civilem, & criminalem
iuris communis præsumptionem
regi patrocinari: cæteris autem con
trariam esse.

norit tempore quàm sit illud, cuius initium memoriam hominum excedit. Igitur fat ex ea lege constat, id statutum fuisse propter presumptionem iuris communis, quæ regi propitia est, aliis vero refragatur ideoq; tanti temporis usus necessarius est. cui quidem constitutioni ad stipulatur hæc prima conclusio: & præterea Pauli Castrensis theoria in dicta l. imperium. col. ult. quæ habet, non posse minori tempore, quàm eo, cuius initium memoriam hominum excedit, præscribi ea, quæ absq; principis cōcessione exerceri nō possunt. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quot. & c. tina. Sic & Bald. i. dict. l. imperium. in repetitione. num. 13. asserit, merum, vel mistum imperium non posse adquiri contra principē in eius præiudicium aliter quàm per tempus, quod appellant immemorabile. Idem post Guiliel. de Cuneo tenet ibi Alberi. num. 40. atq; ita hanc opinionem, quæ eadem est cum prima conclusione, asserit communē esse Caspar Lusitanus in dict. l. imperium. col. 38. Imò in specie Curt. Iunior conf. 147. num. 26. ostendit communē esse opinionem: quod nec mistum imperium nec simplex iurisdictio præscribatur minori tempore, quàm eo, cuius initium memoriam hominum excedit. Eadē tamen ratione in specie constitutionis regie sufficeret loco immemoralis præscriptionis quadraginta annorū usus cū titulo

eius, qui cōcedere cūsum poterat. tex. in dict. cap. 1. de præscrip. in. 6.

Secunda pars regie legis probat, iurisditionem criminalem posse præscribi etiam contra principem, & in eius præiudicium centenaria præscriptione, non minori.

Hæc vero decisio deduci potuit à Nouella Iustiniani in Auth. quas actiones. C. de sacros. eccles. qua sancitum est, non esse admittendā contra Romanā ecclesiam præscriptionem minorē centenaria, quā & ad præscriptionem iurisditionis Bal. inducit in. l. 2. C. de seruit. §. aqua. q. 6. num. 35. idemq; priuilegium habere principem secularē adnotarūt quidam, quorū opinio fuit examinata in. §. præced. num. 9.

Tertia legis regie pars statuit, præscribi posse iurisditionem ciuilem aduersus regem quadraginta annorū usu. & hoc quidē forsan deductū est à l. omnes. C. de præscri. trig. vel quadriannor. superest tamen explicare, quæ nam sit differentia inter primū, & vltimas legis regie partes: siquidē prima ad præscriptionem iurisditionis ciuilem, & criminalis simul exigit tēpus, cuius initium memoriam hominū excedat. Sed verē, ni ego fallor, prima pars tractat de iurisditione ante illius legis cōstitutionē per nobiles, aliosq; priuatos obtenta in aliquot ciuitatib⁹, & villis, atq; oppidis, quæ possederant. vltima vero pars quæ de cētenaria, & quadragenaria præscriptionibus agit, tātum loquitur

Et c. 9. quadragenaria

Secundæ partis Relectionis

loquitur de iurisdictione post eam legem acquirenda, statuens, quoniam tempore in posterum iurisdictione adquiratur, atque hic sensus constare videtur ex verbis dicti. l. vltima. & euidentius ex dicti. l. 2. tit. 27. apud veteres Alfonsi leges. Quod si discrimen istud non placuerit lectori, oportebit profecto inquirere an in præscriptionibus illis centenaria, & quadragennaria sit necessarius titulus, saltem, ut is allegetur: sicuti Ioan. Lupi sensit in dicto. §. 1. num. 43. Quasi ea sit potissima differentia, quod in priori legis parte sufficiat immemorialis præscriptio, in posteriori verò loco huius immemorialis sit necessaria centum, vel quadraginta annorum præscriptio titulo saltem allegato: qui alio qui probandus est in quadragennaria præscriptione, que iure communi immemorialis defectu supplet iuxta cap. 1. de præscrip. §. 6. sed hæc expedientur inferius, cum materiam tituli, & differentias inter centennariam, atque immemorialem præscriptiones tractabimus. Quibus adde omnino. l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinat. Secunda conclusio. Iurisdictione in præiudicium alicuius privati, ac contra priuatum, non contra principem, tempore ordinario, quo alia iura præscribuntur, adquiritur. Hæc verò conclusio satis manifesta est: cum nulla detur ratio, quæ maius tempus exigat in præscribenda iurisdictione aduersus priuatum, quàm quod exigitur in præscribendis cæ-

teris iuribus incorporalibus, sic fanè video ferè apud omnes præsertim iuniores hanc assertionem certam esse in dicti. l. imperium. Eandemque sequuntur, & probant Bald. cons. 439. lib. 3. idem in. l. 1. num. 18. C. de emancipat. libero. Ancha. cõf. 142. num. 12. Alex. cõf. 16. num. 27. lib. 5. qui hanc opinionem fateatur communem esse. idem asseuerat eam sequutus Balbus de præscript. 5. part. princip. 2. par. vers. circa primam quæstionem, quibus item accedit Areti. in con. 154. col. vltima.

Ex his primum infero, falsum esse quod Iason in dicti. l. imperium. scribit num. 42. existimans, merum, mistum imperium, & iurisdictionem aduersus principem præscribi tempore ordinario decem annorum, data scientia ipsius principis: eo verò ignorante esse necessarium tempus id, cuius initium memoriam hominum excedit: additque Iason, hanc sententiam magis communem esse: & Iasonem sequitur Balbus in dicti. vers. circa primam. Etenim etiam sciente principe ad præscribendam iurisdictionem ei competentem, necessarium est tempus immemoriale: vel quadraginta annorum cum titulo: sicuti paulo antè ostendimus: vnde Iasonem expressim carpit Curti. iunior cõf. 174. num. 38.

Secundò hinc apparet Iasonem errasse dum opinatur, quasi possessionem iurisdictionis esse disconti-

nuam

nam. Nam verè causam continuā habet: vt superius probatū est.

Tertiò dū Iason fatetur ex glo. in l. seruitutes. ff. de seruit. ad prescriptionem seruitutis discontinuē sufficere triginta annorū cursum, ad huc fallitur: siquidem ex glo. supradicta cōmuni omnium suffragio recepta constet, requiri tempus cuius initium memoriā hominū excedat. De quo alibi ipse disputaui, & in specie Iasonis sententiā in hoc probārūt Lusitan ibi co. 38. & Curti. Iunior in diēt. cōs. 147. nu. 38.

Superest modò expēdere, quod discrimen sit inter prescriptionem centum annorum, & eam, quę vulgò immemorialis appellatur, ac cōstat ex eo tempore, cuius initium memoriā hominū excedit.

6 Card. etenim in cap. Si diligēti. ad finem de pręscript. in ea est sententia, vt censcat, prescriptionem immemorialem maiorem esse centenaria. Huic subscribere Felin. ibi in fine. idem Felin. in cap. ad audientiam. col. ult. & in cap. cum nobis. col. 2. eo. tit. Et Caspar Lusita. in diēt. l. imperium. col. 39. Quorum ratio ea est quod pręscriptio immemorialis titulum non requirat: centenaria verò absq; titulo non procedat: tex. optimus in diēt. cap. Si diligēti. ad finem: quo in loco expressim hoc probatur. Cōtrariā cōclusionē tenet gl. i diēt. cap. cū nobis. quę cēset, nō esse satis ad probationē cētenarię pręscriptionis, quod probet immemorialis pręscriptio:

cui? glo. autoritate, & aliis propositis rationibus aduersus Card. omnino tenet cōtrariā sententiā Aymon in tract. de antiquit. tempor. 4. parte. cap. absolutis. in princip. Ego verò aliter existimo rē hāc diffiniendā fore. siquidē illud certissimū est, immemorialē pręscriptionē à cētenaria differre: & ideo quādoq; maior cēsetur altera, vel ob maius privilegiū, vel ob aliā causam: quādoq; minor ob faciliore eius probationē. vnde discrimina vtriusq; proponam: non quidem omnia sed ea, quę huic negotio aptius seruire possint, vt huic quęstionis solutio facilius colligatur.

Prima quidem differētia ea est secundum Card. & Felin. ac Lusita. quod pręscriptio centenaria cōtra Romanam ecclesiam titulum requirit pręter tempus, & bonam fidem. idē Aymon concedit in diēt. cap. absolutis. num. 8. dicens idem esse in pręscriptione quadraginta annorum contra quamlibet ecclesiam: sicuti notat Bellamera conf. 3. col. 1. ex cap. si diligēti. de pręscript. Idem Bellamera in cap. cum nobis. de pręscript. num. 7. in quadragenaria contra ecclesias inferiores, & in cētenaria cōtra ecclesiam Romanā titulū esse necessariū probare conat. Sed isthęc tituli ratio minime exigitur in ea pręscriptione, quę cōstat tēpore, cuius initium memoriā hominū excedit, quod receptissimū est. Et sanē mihi hęc differētia omnino nō placet: nā nec iure canonico,

Secundæ partis Relect.

canonico, nec civili titulus requiritur in præscriptione quadraginta annorum contra ecclesias inferiores, nec in præscriptione centum annorum aduersus ecclesiam Romanam. nulla etenim in materia tituli requisiti ad præscribendum est differentia inter ius canonicum, & civile: quemadmodum diximus lib. 1. variar. resolut. cap. 17. num. 7. & resoluit Balb. de præscript. 2. par. 3. part. princip. q. 6. & idem. 3. part. 4. part. princip. q. 2. col. 3. vnde vtroque iure in præscriptione decem, vel viginti annorum necessarium est, quod titulus allegetur, & probeatur: at in præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, vel centenaria, etiam contra ecclesiam Romanam titulus necessarius non est: nisi præsumptio iuris communis sit contra præscribentem. tex. in cap. 1. de præscript. in. 6. Dinus i. reg. postfor. de regul. iur. l. 6. num. 27. doct. communiter ita intelligentes text. ibi in dict. cap. Si diligenti. præsertim Aegidius à Bellamera num. 29. & col. ult. qui post alios, dum Romanus pontifex in eiusdem decretalis responso aduersus ecclesias inferiores, & Romanam ipsam requirit titulum ad præscriptionem eam decisionem interpretatur ubi sit iuris communis præsumptio contra præscribentem: quasi alioqui titulus necessarius non sit, nec in centenaria, nec in quadragenaria præscriptione. Quam opinionem ipse arbitror frequentiori calculo rece-

ptam esse, ex his, quæ Balb. adducit. Quo fit, vt ratione huius primæ differentie immerito Card. Felin. & Lusitanus existimauerint, potiorē esse præscriptionem eius temporis quod memoriam hominum excedit ea quæ centenaria est, cum nec in hac titulus sit necessarius. Fortassis discriminē hoc inter has duas præscriptiones optimè procedit iuxta hunc sensum, vt planè cōstituatur in eo casu, quo præsumptio iuris communis est contra præscribentem: tunc in quadragenaria, & centenaria titulus requiritur: non tamen in immemoriali. Nam & in hunc sensum decisionem Cardinalis accepere Felin. in dict. cap. ad audientiam. Et Matthæ. Afflict. in const. neap. rub. 7. in cap. 1. notab. 6. tametsi Bellamera & alii subobscure loquantur. Secunda, & potissima differentia in probatione versatur: atque ideo hic agendum erit de probatione præscriptionis immemorialis, quæ de re tractat glo. in cap. 1. de præscript. in. 6. quæ Doct. inibi sequitur, & in cap. Quid per nouide, præsertim Anto. de verb. signif. Speculat. in ti. de probationi. vers. vltimo queritur. Aret. in cap. licet ex quadam. col. 1. de testib. Odra. cons. 37. col. 34. Alex. cons. 16. col. 3. lib. 3. Corne. cons. 88. col. 8. lib. 4. & est communis opinio secundum Balb. de præscript. 2. par. 3. part. princip. q. 6. col. 7. Ex quibus apparet, immemoriam præscriptionē probari per testes asserentes;

*Atenda qualiter immemorialis
alio dicitur. quia n. est et c. n. p. q.*

se vidisse semper ita fieri, & nunquam vidisse contrarium actum fuisse; & a senioribus, ac maioribus audivisse id ita factum fuisse, nec unquam audivisse contrarium actum esse; atque huiusce rei publicam esse famam, & opinionem apud eos, qui rei cognitionem habent. Hac enim est sufficiens testium responsio, ut tandem ipsi testes expressim testificentur de eorum visu, & de auditu; ac item de publica voce, & fama apud eos, quibus res cognita est, vel esse potuit: ac deinde quod nunquam nec viderunt, nec audierunt contrarium.

Testes vero, qui hac de re testificaverunt, eius ætatis esse debent, ut possint memores esse, & exponere quid actum fuerit quadraginta annis: sicuti eleganter scribit Lapsus in cap. de præscr. in. 6. Et ibi Dominicus Francus. Paulus item Parisius cons. 27. num. 98. Aymon Sanilli. in tract. de antiquitat. temp. 4. parte. cap. absolutis. num. 3. Chassanæ. in consuet. Burgundie, rub. 1. §. 2. vers. Aduerte. nu. 8. idem in rub. 3. §. 2. ad finem. regia vero Turina. l. 4. eandem opinionem Lapsus probat, ac legis auctoritate confirmat, & præterea lex ipsa requirit, quod testes hi non tantum testificentur de auditu, assuerantes se ita factum esse audisse a maioribus, & senioribus: sed oportere quod asserant, audisse ab illis maioribus, eos ita eorum ætate vidisse, & audisse factum fuisse, nec un-

quam vidisse; nec audisse contrarium. idem probat. l. vltima. tit. 3. lib. 3. ordinat. Hoc autem ultimum etsi à glo. in dict. cap. 1. expressum non fuerit requisitum: attamen ab eius mente, & sensu deducitur: sic quod doctores aliquot ex his, qui glo. sequuntur idem explicare videntur. facit ad hoc pulcher tex. i. l. si arbit. ff. de probatio. In praxi tamen non obstantibus regis constitutionibus adhuc admittit læpillime opinio glo. communiter recepta in dict. cap. cum interpretatione Lapsi, & sequacium.

Hinc falsum est apparet quod Guido Papæ scripsit. q. 373. quo in loco existimat ad probationem huius præscriptionis immemorialis esse necessariam probationem centum annorum: idem eo non citato tenuit Curti. Junior cons. 90. col. vlt. Nā hæc probatio necessaria non est secundum opinionem frequentiori suffragio receptam: modò testes de auditu, & communi, ac publica fama testificentur. Forlan nec sufficeret ad probationem immemorialis probatio centum annorum utcumque legitima: imò necesse est, quod probeatur possessio: vel quasi possessio eius temporis, cuius initium memoriā hominū excedit, cuiusque initium certi, & constituti nulla detur hominū memoria, quæ admodum Alex. i. cons. 16. nu. 16. lib. 3. opinat. Quævis secundum Antonium i. dict. c. qd per novale. nu. 15. post Innocentium ibi. q. aduersus immemoriale probare velit, debet omnino & euidenter

Secundæ partis Relectio.

evidenter ostendere saltem per famam, similemve probationis speciem, contrarium actum fuisse citra centum annos antelitis motæ contestationem. Etenim, ut Alex. opinatur, hoc pacto probatur memoriam hominum extare: non tamen per centum annorum quasi possessionem probaretur præscriptio temporis, cuius initium memoriam hominum excedat. vnde nifallor, centenaria quasi possessio sufficiens non erit ad probationem huius præscriptionis quā immemoriale appellamus. Alioqui necessario dicendum esset, paræ fore centenariam præscriptionem huic immemoriali, quod falsum est, & constat ex his, quæ prænotauimus: præferti ex cap. 1. de præscrip. in. 6. à quo deducitur immemoriam præscriptionem procedere & obtinere absque titulo: imò eam titulum habere, ita quidem, ut nec allegatio tituli sit necessaria secundum communem in dict. cap. 1. glo. & Doct. in verb. nō extat. in cap. super quibusdam. de verb. signif. Frederi. conf. 2. 17. Iaso. in. 1. si certis annis. col. ult. C. de pact. quorū opinio communis est, & vera quoties præscriptio nis iure tempus hoc in iudiciū deducitur, quemadmodum explicat post alios Aymon in. 4. parte de antiq. tempo. cap. absolutis. num. 49. idemq. ipse adnotauit lib. 1. vari. resolut. cap. 17. num. 5. At præscriptio centenaria titulum requirit ubi præsumptio iuris communis est

contra præscribentem: in qua quidem specie immemorialis præscriptio sola absque tituli allegatione sufficiens est: sicuti in dict. cap. 1. probatur. Quo fit ut si aduersus probationem huius immemorialis præscriptionis probetur certum quasi possessionis initium, idq. vitium, etiam ultraceterum annos à die motelitis: exclusa sit præscriptionis immemorialis vis, quod sensit Ioan. Andre. in cap. 1. ad finem, de præscript. in. 6. Et hæc quidem vera esse censeo etiam si Cinus in. 1. 2. C. de ferui, & aqua. q. 10. & Bald. ibi. Cæpola de feruitu. vrb. præd. cap. 19. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. q. 6. col. 6. & Carol. in consuet. Pari. 5. 5. num. 6. teneant tempus immemoriam esse idem quod ceterum annorum. quo in loco addit Carol. hanc sententiam communem esse contra Cardin. & Fel.

Præscriptio autem centenaria probatur variis modis, etiam si difficilima sit eius probatio. Etenim probari poterit per instrumenta, ut Abb. in dict. cap. cum nobis. de præscript. 2. col. scribit. si quidem possessio per instrumentum quandoq. probatur nempe si de traditione rei sit confecta scriptura. l. 2. & ibi glo. C. de adq. poss. notant Alex. & alii in. 1. prædia. ff. eo tit. Sic & de constituto constat per scripturam: sicuti adnotatur ab omnibus in. 1. quod meo. ff. de adq. poss. ite potest probatio possessionis ad perpetuam rei memoriam fieri: & in scripta

scripta redigi. cap. quoniā frequen-
ter. ut lite non contest.

Imò & testibus probari poterit
ceterum annorū quasi possessio: atq;
ita prescriptio: cum testis testificari
iure valeat de his, quæ ante puber-
tatem viderit. Etenim valet eius te-
stimonium: cum eo tempore, quo
testificatur, iā pubes sit, licet actus,
cuius testimonium perhibet, ante
pubertatem eius contigerit. quod
tenent glos. in cap. relatum. 37. dist.
gloss. in l. 3. §. lege Julia. ff. de testib.
& in l. ad testium. §. 1. ff. de testamē-
ris alia in §. testes. Inst. de testamen.

Quæ in hunc sensum communi o-
mnium doctor. sententia, & iudi-
cio accipiuntur in dicto. §. primo.
vbi Areti. Feli. in cap. ultimo de
senten. excom. Detian. l. 2. §. vlti.
ff. de regul. iuris. hanc opinionem
fatentur communem esse. Quæ li-
cet à Deo improbetur, habet ma-
ximam auctoritatem, & probatio-
nem à text. in l. notionem. §. instru-
mentorum. ff. de verb. significat.
vbi seruus factus liber testimoniū
perhibet de his, quæ cum esset ser-
uus vidit. lex item Regia. 9. titu. 16.
parte 3. expressim hanc commu-
nem opinionē veram esse probat:
cui accedit quod cum dicto, & te-
stimonio solius Romani Pontificis
credendum sit. cap. cum à nobis de
testib. id verum est etiam in his,
quæ Romanus Pontifex vidit ante
summū Pontificatū: glos. in cap.
1. de renūtiat. & in cap. ad Aposto-
licę. verb. promississent de re iud.

in. 6. Roma. sing. 26. Feli. in. c. sicut.
de sentē. excom. Areti. in. dict. cap.
cū à nobis. 2. col. & inibi Feli. Qui-
bus suffragatur text. in cap. quere-
lam. de electio. cap. cum olim. in. 1.
de privileg. & in Cle. 1. de reliq. &
vener. Sact. Card. i. cle. 1. de probat.

Non obstat tex. in. §. testes. Insti.
de testamen. quo probatur in testa-
mentis nō admitti testes impube-
res tēpore testamenti, tamen si testi-
monium perhibeant tempore, quo
post testamentū puberes facti sint.
Etenim id procedit in casibus spe-
cialibūs, in quibus ob specialem ra-
tionē, & actus qualitatē iure requi-
ritur, quod testes puberes sint tēpo-
re actus, de quo testificaturi sunt.

Queritur tamen an cētenaria præ-
scriptio probata sit ex eo, quod
quali possessio eius temporis, cui
initium memoriā hominum ex-
cedit, probata in iudicio fuerit. Et
sanē glos. in dict. cap. cum nobis. in
specie censet, non sufficere ad cēte-
nariam prescriptionē, quod probe-
tur in memorialis prescriptio. Qua-
si à iure necessario exigatur ceterum
annorum possessio, eiusq; manife-
sta probatio, saltem eo modo, quo
melius iure probari potest, huic opi-
nioni Bernardi accessere Hostien.
Bellamera, nu. 9. Abb. nu. 3. Card.
Imola, & Antonia. in dict. cap. cum
nobis. & Aymō. Savillianus in tra-
cta. de antiquit. tēp. 4. part. cap. abso-
lutis in. 2. & cap. materia illa. nu.
42. quorum opinio communis est.
ab ea tamē ipse omnino dissentien-

E dum

vim obtineat immemorialis præscriptio, quàm centenaria: tametsi quandoq; difficilimè probari possit immemorialis, ex his, quæ superius fuere prænotata.

Hinc deducitur, præscriptionem immemoriam à centenaria potissimum distingui cū in modo probationis, tum in eius effectibus: atq; ideo Card. opinionem in dicto cap. si diligenti. veriorē esse.

Secundò inferitur ex præmissis interpretatio. l. vlti. tituli. lib. 3. ordi. cuius examē hoc in §. subiicimus. Nam secunda illius constitutionis pars à prima distinguit in eo, quòd præscriptio immemorialis sufficiens est ad iurisdictionis acquisitionē absq; aliquo titulo: vt in prima parte statutum est. At si hæc immemorialis præscriptio desit, necessaria erit cētum annorum quasi possessio cum titulo: Et hoc secunda ipsius legis pars palam statuit quoad iurisdictionem criminalem: quoad civilem verò quadraginta annorum tantum usum cum titulo requirit: quemadmodum paulò antè explicabam.

Tertiò deducitur Aymonem Sauiilli. in dict. cap. absolutis. num. 6. grauiter errasse: dum is argumentatione quadam ostendere conatur, admissa Card. opinione maius priuilegium ecclesiis inferioribus iure concedi quàm Romanæ: atq; ideo nè hoc sequatur existimat opinionem Card. falsam esse. Etenim cēset, quoties præscriptio iuris est

contra præscribentem, necessariam esse immemoriam præscriptionē, etiam aduersus inferiorē ecclesiā, etiam cōtra priuatum: hæc verò immemorialis secundum Card. est maior centenaria: quæ contra Romanam ecclesiā sufficiens est: igitur maior præscriptio requiritur cōtra ecclesiā inferiorem, & deniq; contra priuatum vbi præscriptio iuris communis est contra præscribentem, quàm aduersus Romanam ecclesiā. Hæc sanè est argumentatio, qua doctissimus ille vir vitur ad improbandā Card. sententiam. Ego sanè vel non percipio hanc argumentationē, vel ipsa minùs congruè colligitur. Fateor quidē etiam aduersus inferiorem ecclesiā necessariam esse immemoriam præscriptionem vbi præscriptio iuris communis sit contra præscribentē: & eandem præscriptionē admitti in eadē specie aduersus Romanam ecclesiā. Ex hoc tamen tantū potuisset colligi, parem esse conditionem Romanę ecclesię, & inferioris: non autē esse maius priuilegiū ecclesię inferioris quā sit Romanę ecclesię: aduersus quā in idem necessaria est præscriptio immemorialis, quoties titulus præscribenti deficit, & iuris cōmunis præscriptio ei aduersatur. Ostēdam adhuc maius esse priuilegium Romanę ecclesię, quā inferioris: idē luce clarius apparet, si animaduertamus, aduersus ecclesiā inferiorem sufficere quadraginta annorū præscriptionē,

E. 2. etiam

Secundæ partis Relect.

etiam vbi iuris cōmunis præsumptio contraria sit præscribenti, modo isritulum habeat: contra ecclesiam verò Romanam hoc tempus non sufficere, sed in hac specie necessariam fore centenariam præscriptionem cū titulo: quod satis probatur in dict. cap. 1. de præscri. in. 6. & in cap. si diligenti. eo. titu. vnde apertissimi iuris est, non tātum ius ecclesiæ inferioris non esse maius, quā sit in hoc tractatu ius ecclesiæ Romanæ, sed nec par: licet Card. opinionem admittamus.

Quartò ex his deducitur eiusdem Aymonis error, qui in dict. cap. ab solutis. numero. & censet in præscriptione immemoriali non exigi tēpus centum annorum, quod ad præscriptionem cētenariam requiritur: sed sufficere immemoriam probari eo modo, qui communi omniū iudicio, & sententia traditur in cap. 1. de præscri. in. 6. Etenim fallitur Aymo in huius cōmunis sententiæ interpretatione: siquidem licet modus ille probandi sufficiens sit, nec expressim contineat cētum annorum probationem, certè dubio procul præsumptione quadam saltem centum annorum quasi possessionem præmittit, eiusq; probationē includit iuxta omniū intellectum, & sensum, quem paulò antè explicuimus.

Hæc diximus de differētia præscriptiōis immemoralis & cētenariæ ad earū cognitionē: quæ præscriptiōni iurisdicōis admodū seruit. De

viribus autē immemoralis sequēti. §. aliqua trademus præter ea, quæ in præcedentibus explicita fuere.

Ex. §. sequenti.

1. *Examinatur Regia constitutio de Vassallorum oneribus, q̄ impositiones appellant: & nu. 4.*
2. *Annua præstatio, & vniuersalis, an longo tempore inducat titulu, & causā præsumptionis?*
3. *Annua præstatio vniuersalis, iure annui redditus triginta annis soluta, inducit acquisitionem redditus perpetui.*
4. *Annua præstatio contingens tempore immemoriali absq; vilius causæ allegatione, inducit annui redditus acquisitionem.*
5. *Annua præstatio facta a Vassallis domini, nō acquirit ipsi ius redditum illum exigendi.*
6. *Dominus qualiter possit acquirere ius cogeti subditos, et ad eius molendina deferant triticum molendum?*
7. *An possit fieri statutum, quòd subditi promolendo tritico ad alius quā ipsius Reipublicæ molendina accedere non valeant?*
8. *Statutū istud, & si validum sit, an molendinis ecclesiarum præiudicet?*

§. Quartus.

De præscriptione ei⁹ tēporis, cui⁹ initiū memoriā hominū excedit, plura tradidēre iuris vtri⁹q; doctores passim: quorū & nos quādoq; meminimus lib. 1. variar. resolu. cap. 10. & cap. 17. ac deniq; in hac ipsa relectiōe. §. 2. & 3. Nunc tñ obiter, nam & tractatui de præscriptionibus cōuenit, examinabim⁹, quam vim habeat hæc præscriptiō circa ea onera, quæ Duces, Marchiones, Comites, & nobiles quotidie a clien-

à Clientibus, quos Vafallos appel-
lamus, exigunt, & percipiunt: eaq;
impositiones, vulgari sermone di-
cuntur. Etenim Regia constitutio
à Carolo primo Hispaniarum Re-
ge, Quintoq; Romanorum Cafare
statuta in Madritio Cōuentu anno
Millefimo Quingētesimovicesimo
1 octauo, cap. 20. distinguit, ius pos-
sessionis à iure proprietatis. Nam
quo ad possessionem nē ea priuen-
tur nobiles, vtq; in ea defendātur,
sufficit, & necessaria est quasi pos-
sessio continua quadraginta anno-
rum: at quo ad proprietatē, & ve-
rum titulum huius iuris sufficiens
cenfetur, & omnino exigitur im-
memoralis præscriptio. de posses-
sione hoc in loco agendū non est.
Sed quantum ad proprietatem, fa-
tis cognita omnibus est sententia
Ioan. Andr. Hostien. Henri. Panor.
& doct. in regul. quod latenter. de
regul. iur. qua definitum est, suffice-
re ad hæc onera Vafallis imposita
percipienda, atq; adquirenda, & ne-
cessariam esse immemoriam præ-
scriptionem: modò probatū sit ab
ipsis dominis, quod subditi spon-
te, & nō per vim ea onera exhibue-
rint, & soluerint. cū alioquin eis
suffragetur præsumptio iuris dictā-
tis, potius in his præstationibus
vim, & coactionem præsumi, quā
subditorum liberalitatē, ritulum-
ue spontaneum, ac iustum. l. i. C. nē
liceat potent. l. i. & l. i. ff. de alienat.
iudic. l. principalibus. & l. sequen.
ff. si certū petat. notat Alexan. cōfi.

l. name. l. lib. 4. idēq; licet probe-
tur immemoralis præstatio Vafalli
erga dominum præter ea iura, quæ
lege domino debentur à Vafallis,
præsumitur coacta vafallorum vo-
luntas eorumq; oppressio potius
quā libera cum ipso domino pa-
ctio, quæ iustum titulum exhibe-
ret: atq; ita colligitur ex communi
omnium resolutione in dicto cap.
Quod latenter. cui Regia constitutio
refragatur dum in specie san-
xit, sufficere hanc immemoriam
præscriptionem, eamq; iustum esse
titulum ad hæc iura adquirenda
contra Vafallos: & præmittit ex ea
præscriptione iustum titulum po-
tius quā vim, & oppressionem
præsumi. Quam ob rem ad huius
quæstionis perfectam examinatio-
nem ego prænotandum esse cen-
seo, posse à nobilibus aduersus Va-
fallos plura præscriptione adquiri.
Etenim aut agitur de adquirendis
his quæ iure cōmuni principis pro-
pria sunt, eiq; speciali quadam sum-
mi principatus priuilegio compe-
runt. Et in hac specie necessaria est
immemoralis præscriptio, aut qua-
dragenaria cū titulo, vel centena-
ria iuxta distinctionem à nobis tra-
ditam. §. 2. huius secundæ partis, cū
ex hac præscriptione fiat præiudi-
cium principis summo. qua ratione
quoties dominus erga Vafallos vsu
temporis vult acquirere ea, quæ ad
principem pertinent, tunc sanē præ-
scriptio ista tendit in damnū prin-
cipis: & idē in ea obseruanda sunt,
E 3 que

Secundæ partis Relectionis.

que de præscriptione aduersus prin-
cipem in proximis Paragraphis ad-
notauimus. Nec locus erit in hoc
casu Regiæ cōstitutioni quo ad se-
cundam eius partem: quod dedu-
citur ex his, quæ ipse tradidi libr. 1.
variar. resoluti. cap. 17. numero. 6.

Aut domini contendunt aduer-
sus Vassallos de iure alicuius annuæ
præstationis, quam seruitium dici-
mus: aut de alio simili iure, quo Va-
salli tenentur domino quolibet an-
no soluere certam quantitatem ra-
tiōe officij, vel artificij: variè etenim
hæ impositiones, hæcve iura solent
per dominos à Vassallis exigì. In his
quidem præstationibus, & simili-
bus oneribus verè Regia constitu-
tio versatur: cuius interpretationi
præmittenda est interpretatio com-
munis Iurisconsulti in. l. cum de in
rem verso. ff. de vsuris. ab ea quidē
colligitur cōclusio prima. Annua,
& vniformis præstatio cuiuslibet
reditus facta ex causa expressa decē
annis continuis inducit præsum-
ptionem veræ causæ, & tituli. sic de
niq. Iurisconsulti responsum intel-
lexere Bart. ad finem. Saly. col. 3. &
col. 5. quest. 3. in dicta. l. cum de in
rem verso. Bald. columna. 2. Saly.
col. vlti. Alexan. colum. 3. in. l. si cer-
tis annis. C. de pact. Antoni. in cap.
peruenit. col. 9. de censib. Francif.
Balb. de præscript. 3. part. principi. par-
te. 1. q. 12. Alexan. consi. 13. colu. 2. &
consil. 108. lib. 2. & cōsi. 75. lib. 4. Ca-
rolus Molinæ. optimè in tracta. de
contractibus. questio. 20. tex. opti-

mus in. l. lib. 9. C. de agricol. & cen-
sit. lib. 31. quorū opinio cōis est.

Ex qua inferitur, quod si appareat
quolibet anno, etiam per decennium
præstationem factam fuisse Sem-
pronio, non tamen constet ex eis-
dem præstationibus, qua ratione,
& causa fuerint factæ, non ex hoc
præsumitur obligatio ad finem a-
gendi pro tempore futuro, quāuis
creditor certam causam, & titulū
allegauerit: quod deducitur ex mē-
te Bart. & aliorum, quos modò ci-
taui. præsertim id in specie tenent
post Saly. Balb. in dicta. q. 10. vers.
Secundò limita. & Carol. Molinæ.
in dict. q. 20.

Secundò ab eadem conclusione
deducitur, admittendam esse pro-
bationem in contrariū, nempe ad-
uersus hanc præsumptionem iuris:
vt tandem cōstet nullum titulum
ab initio his præstationibus accef-
sisse: secundum Cinum in dicta. l.
si certis annis. quest. 10. & ibi Iaso.
col. vlti. Alexan. cōsi. 13. col. 5. lib. 1.
Francif. Balb. in dict. q. 10. col. 9. vers.
Tertiò limita. idem tenet Paul. Ca-
strensis in dicta. l. si certis annis.

Tertiò probatur ex his, eandē cō-
clusionē veram esse etiā in rusticis:
nam præstatio annua vniformis à
rustico facta ex causa, & titulo, in-
ducit præsumptionē, quod illa cau-
sa sit vera. cuius opinionis author
est Barto. in dict. l. lib. 8. & idē in
dict. l. cū de in rem verso. col. 3. Bal-
colum. penulti. & ibi Iason num.
14. in dicta. l. si certis annis. Paul.

*Attende. facit n. huc Castrensis
d. q. 7. p. modo agitur
in huc. Balb. d. lib. 8. q. 10.
Saly. d. lib. 9. q. 12. de præscriptio*

Castrenſin conſi. 51. columna vlti-
lib. 2. Alexand. conſi. 124. col. 1. lib. 4.
laſon in §. præiudiciales. de actio-
nibus. nume. 36. Carol. Molin. cō-
ſuetudi. Pariſienſ. §. 7. numero. 17.
Balb. in dicta. queſt. 11. col. 11. verſi.
Et an illa lex. cum de in rem verſo.
quo in loco aſſeuerat hanc opinio-
nem cōmuniem eſſe contra Ci-

num in dict. l. ſi certis annis. queſt.
5. & Alexand. conſi. 30. lib. 3. ad fi-
nem; qui aduerſus ruſticos trigin-
ta annorū præſtationes requi-
runt. 1. 1. *interdum innotat* *id est* *pro*
Secunda Concluſio. Annua præ-
ſtatio iure & ratione redditus per-
petui continuis trigin. annis fa-
cta, non tantum inducit tituli præ-
ſumptionem, ſed verā redditus per-
petui adquiſitionē per præſcriptionem.
Hæc probatur: quia hoc tem-
pore abſq. tituli probatione proce-
dit præſcriptio, etiam in rebus ma-
ximè præiudicij. Bald. in d. male agi-
tur. C. de præſcript. trigin. vel qua-
dragin. annorū. Bart. in l. ſoluit. §.
1. ad finem. ff. de offi. præconſu. tra-
dit Balb. de præſcript. 4. part. 4. par-
tis princip. queſt. 9. notat in ſpecie
hanc concluſionem Carol. in dict.
queſt. 11. col. 2. idem in conſuetu.
Pariſienſ. titu. 1. §. 7. numero. 21. text.
optimus in l. ſicut. & in l. cum no-
tiſſimi. C. de præſcript. trigin. vel
quadragin. annorum. §. poteſt. 16.
queſt. 1. cap. ſancto. ea ratione, qua
conſtat ad præſcriptionem trigin-
ta annorum non eſſe neceſſarium
titulū, nec eius probationem; qua

dere ſtatim aſſeri ſumus: unde mi-
hi hæc aſſertio ſecunda iure pro-
batiffima videtur: nec deficit præ-
ſentientis ius, licet ex aduerſo pro-
betur de defectu principij: ſicut
Carol. docet dicta queſt. 11. col. 21.

Tertia Concluſio. Annua præſta-
tio vniſormis; & contingens per
tempus, cuius initium in memoriam
4 hominū excedit, titulum iuſtum,
& ſufficientē inducit, etiam ſi præ-
ſtationes non fuerint factæ ex cau-
ſa illa; quam præſcribens allegat,
imò nullius cauſæ ſpecialis allega-
tio eſt neceſſaria. Hæc enim eſt vis
immemorialis præſcriptionis, vt
in liſ; que abſque titulo ad quicun-
tempore non poſſunt, immemo-
riali præſcriptione quætantur. cap.
1. de præſcript. in 6. l. hoc iure. §.
ductus a queſt. ff. de aqua quor. &
cſtius. hanc denique concluſionē
iple colligo à Cino, queſt. penulti.
Angelo, Paulo, & Iaſone col. vlti.
in dicta. l. ſi certis annis. Barto. in
dicta. l. cum de in rem verſo. col. 11.
Panormita. conſilio. 94. lib. cap. 1.
& in cap. vlti. columna. 2. de cauſ.
poſſeſſ. & propriet. Feli. in cap. cau-
ſam queſt. col. 3. de præſcriptio. verſo
ſed aduerte. Balbo in dicta queſt.
11. col. 9. limitatione. 2.

His tandem præmiſſis, vt ad in-
ſtitutum redeamus: apparet quo-
ad annuas præſtationes, quas Vaſal-
li, & ſubditi domini conſueuere
annuatim exhibere, immemoria-
lem præſcriptionem ſolū neceſ-
ſariam in eo caſu, quo titulus ali-

E 4 quis

Secundæ partis Relect.

quis nō allegatur, nec apparet quā ratione quolibet anno facta fuerit præstatio: id est ubi præstationes factæ fuerint nulla causa expressa. Alioquin si annua præstatio à Vassallis domino facta fuerit causa ipsius expressa: nempe iure constituti in recognitionem subiectionis, aleaque iusta ratione, etiam per decennium tantum: poterunt cogi, & cogendi sunt Vassalli pro futuro tempore eadem domino præstare: modò is causam allegauerit annuæ præstationis, & ex ea potius quàm ex continuis præstationibus ius proprium in iudicium deduxerit: nec Vassalli aduersus titulum præsumptum defectum initij probauerint: quod inferitur ex præmissa resolutione: idq̃ expressim respondit Alexander consilio. 124. lib. 4. Imò annua hæc præstatio iure perpetui redditus per triginta contingens annos absq̃ tituli probatione sufficeret ad veram annui redditus acquisitionem, cui nō obesset probatio deficientis ab initio tituli: sicut paulò antè subnotabam. Quæ quidē resolutio quo ad dominos cōtra Vassallos maximā dubitationem habet, cū propter cōmunem omnium adnotationem in dicta reg. quod latenter, tum ob legem Regiam. Ex quibus immemorialis præscriptio necessaria est. Ego iustissimam esse opinor legem Regiam, eamq̃ à receptissimā doctōrum sentētia deduci. Nam quoties aduersus præscribentem adest iuris

cōmunis non quidem levis, sed vehemens præsumptio, ei plurimū resistens: necessaria est præscriptio immemorialis, vel saltem quadragenaria iusto probato, & allegato titulo cap. de præscriptio. in. 6. At in hoc casu, quo tractamus de præscribendis à domino contra Vassallos annuis præstationibus, & aliis quidem iuribus, quæ iure cōmuni à Vassallis domino minimè debentur, non tantum est præsumptio aduersus dominum simplex pro subditorum libertate: sed vehemens valde, quòd et præstationes per extorsionem, violentiam, & tyrannidem à subditis dominus extorserit. l. vlti. §. si iusto. ff. quod met. causa. idq̃ expressim adnotarunt Innocentius in cap. bonæ. in secundo. de postulat. prælat. idē & ibi doctores in cap. si diligenti. de præscriptionib. ubi Aegidius Bellam. columna vltima, Ioannes Faber in. §. quæ si agat. de actionib. quæst. princip. ad finē. Bald. in cap. 1. §. pactiones. de pace Cōstantiæ. Aretinus consil. 14. colum. 11. Guido Papæ consilio. 1. nume. 7. & consilio. 65. numero. 2. vnde palam deducitur, necessariam esse immemorialem præscriptionem: quemadmodū lege Regia statutum est, & frequentissima omnium sententia probatum in dicta regula, quod latenter. Quibus duo adiacere decreui, quæ forsā vera sunt, & iure admitti possunt. Primum quidem, Quadragenariam præscriptio-

scriptionem titulo probato, & allegato sufficere loco immemorialis prescriptionis in hac causa, quam examinamus: atq; ita interpretandam fore regiam constitutionem, ut vel immemorialis sufficiat etiam quoad proprietatem, vel quadragenaria cum titulo, eiusq; probatione, & allegatione, tex. singularis in dict. cap. 1. de prescript. in. 6. Secundò est considerandum, probata immemoriali prescriptione aduersus subditos, & vasallos, non esse presumendam vim, nec extortionem. Etenim tanti temporis usus prescriptione presumptionem violentiæ, & oppressionis excludit: sicut probatur ex regia constitutione, & ex his auctoribus, quorum modò meminimus, præsertim ex Guidone cõf. 63. in princ. & cõf. 1. num. 16. & l. regia. tit. n. lib. 4. ordinat.

¶ Fittandem ex his, ut si tractetur lis inter dominum, & vasallos super exactionibus, & iuribus, quæ iure communi domino à vasallis minimè debentur, semper necessaria sit, & sufficiens prescriptio eius temporis, cuius initium memoriâ hominum excedit. unde hinc poterit responsio adsumi & exhiberi pluribus questionibus, quæ solent in iudicium deduci circa has exactiones, & iura, quæ domini à vasallis exigere conantur. Sed de operis à vasallis domino præstatis ad domus, & castri custodiam tradit latè Boërius, decisione. 213. num. 9. & de excubiis præstandis

lason in l. diuortio. §. impendia. ff. solut. mat. Angel. in l. turres. C. de operi. publi. Lucas de penam. l. cum seimus. col. 2. C. de agrico. & censu. lib. 11. Alberi. in l. si usus fructuarius. vers. si ex prædictis. ff. Quib. modis usu amitt. Iacobin⁹ in tract. de roidis. col. Massuerus in ti. de tallis, & collectis, ac excubiis.

¶ Præceteris frequentissimè ad suprema hui⁹ regni tribunalia deferret querela vasallorū, q. coguntur per dominos ad eorū propria molendina, & furnos triticū molendū, & panes coquēdos ducere, soluta ordinaria mercede: & prohibētur alios furnos & molendina habere, ad alia ue huius officii causa omnino accedere. Etenim nisi legitimè probata fuerit hæc in re prescriptio immemorialis, absoluuntur ab his oneribus subditi: damnanturq; domini ut subditis liberè permittant priuata, & propria molendina, ac furnos habere: ad eare accedere huius muneris causa prout ipsis subditis libitū fuerit, quod sæpissime fit.

¶ Quibusdam forsitan videbitur adhuc nec immemorialē prescriptionē sufficere in hac specie ob eā regulam, quæ dicat, minimè posse prescriptioni adquiri ea, quæ à mera voluntate procedere solēt. cū ex actib⁹ merè voluntariis q̄si possessio adquiri nō possit. l. Proculus. ff. de clam. infest. l. 1. §. deniq; Marcellus. & l. si in meo fundo. ff. de aqua pluui. arcend. l. 2. ff. de via publi.

E   Etenim

Secundæ partis Relectionis

Etenimis qui amicum longissimo etiam tempore hospicio acceperit, non poterit inuitus cogi idem hospitium amico exhibere; quod spaciatur Innocent. in cap. cum ecclesia. de caus. poss. & propriet. Cinus in l. 1. & 2. C. de seru. uic. & aqua. Panor. in cap. signifi. cante. de appellat. Deti. conf. 3. col. 1. & conf. 175. col. 6. quorum opinio communis est. tex. optimus in l. qui iure familiaritatis. vbi Bart. Paul. Imola. & Alex. ff. de adquir. poss. l. 1. & habet. §. hospites. ff. de pre. car. l. si mulier. ff. quib. mod. v. sus. fruct. amitt. Panormi. in dict. cap. cum ecclesia. idem in cap. Abbate sancti Syluani. de verb. significat. Paul. Castren. in conf. 179. col. 3. lib. 2. quo in loco ex hac regula infert, quæstores publicos, qui vnius eccle. siæ, aut sancti nomine in aliqua ci. tritate, vel prouinea elemosynas exegerunt, etiam longissimo tem. pore, nō posse prohibere alios quæ. stores elemosynarum exactioni. bus. Ac p. ideo vassalli, qui longissi. mo tempore panem, & triticum coquendum, & molendum in fur. nos, & molendina domini detule. runt, non poterunt cogi & nūc ad eadem molendina, & furnos hu. ius officii causa omnino ire: & iri. dem prohiberi ne ad alia molendi. na, aut furnos accedat: quod in hoc. calu respondit Signorolus inter cō. si. Bal. conf. 71. lib. 1. tex. insignis in. l. 18. tit. 17. part. 3. Quamobrem am. biguum est, an & tempore imme.

moriali hoc ius possit per dominū contra vassallos adquiri.

Huic sanè obiectiōi duplex responsio aptari poterit. Prior quidem, vt ius istud, de quo modò tractauimus, tempore quæratu domini aduersus vassallos, quouies va. salli volētes ad alios furnos, vel alia molendina accedere, prohibui fue. rint. & huic prohibitioni consensien. tes ad domini molendina accesse. rint. Sic sanè hæc præscriptio non aliter procedit, quod glo. aduertit in l. qui luminibus. ff. de seru. vt. ba. præd. & in l. 1. C. de seru. & a. qua. Bart. Angel. & Floria. in dict. l. qui hominibus. Panorm. per tex. ibi in cap. signifi. cante. de appellat. & in dict. cap. Abbate sancti Syl. uani. Iason in l. quo minus. ff. de flumi. nu. 17. & ibi Ripa. num. 32. Guido Papæ. q. 298. idem Ripa. in dict. cap. cum ecclesia. num. 60. De. ti. in dict. conf. 8. & conf. 157. col. 2. Cinus & Bald. in l. 1. C. de seru. & aqua. latissimè Balb. de præscri. ptio. in 4. parte. 5. parte principalis. q. 5. & 6. Iason in §. 1. q. quæsi. agat. de actio. num. 41. post Fabrum ibi, & Aymon conf. 111. num. 22. idem in tract. de antiquit. tēpo. 4. part. cap. materia ista. nu. 99. Carol. Molinæ. in consuet. Parisi. §. 1. glo. 4. num. 11. Et Iacobi. i. tract. de Feudis. verbo, & cum molendinis. num. 4. Boe. rius. q. 135. 2. col. quorum opinio dubio procul communis est. Et probatur in l. hæc autem. ff. de ser. uit. vrb. prædio. vnde fit, vt si pro. batum

batū sit à domino aduers⁹ vafallos quòd fuerint vafallivolētes ad alia molēdina deferre triticū molēdū, hoc facere prohibiti, & accesserint huic prohibitioni cōfētiētes ad fur nos & molendina domini, ex hoc probata sit q̄si possessio hui⁹ iuris, & ea ratione p̄scriptio, quē à die prohibitionis incipit, & procedit.

Posterior respōsio ab ea ratione deducit^r, qua quibusdā placuit, probata p̄scriptione immemoriali, & sic probato vsu tāti tēporis, cui⁹ ini tiū memoriā hominū excedit, non esse necessariū probari, quòd vafalli prohibiti ad alia molēdina accedere, huicq; prohibitioni cōfētiētes, ad domini furnos, & molēdina triticū molēdū, & panes coquēdos detulerint, quod colligitur ex Dec. cōf. 371. nu. 14. & 15. Aymo. in dict. cons. in. col. penul. Hoc verò ita est accipiendum, vt ex hoc tempore p̄sumatur quasi possessio adqui sita eo modo, & forma, quæ iure necessaria est iuxta opinionem, cuius modò meminimus. Alioqui immemorialis vsus in vim p̄scriptionis parum prodesset: quia nisi quasi possessionem legitimē obtētam p̄sumamus, p̄scriptio etiā huius tēporis deficit. reg. sine possessione. de reg. iur. in. 5. Sic deniq; quòd ista p̄scriptio adsumēda sit ex tanti temporis vsu, sensu Saly cet. in. l. auctoritatem. C. vnde vi. cui & alii suffragantur: sicuti i hac. 2 huius relectionis parte obiter tetigimus, in princip. num. 8. ad finē.

Hæc ipsa cōclusio, quòd immemorialis p̄scriptio, aut immemorialis vsus sit sufficiens in his, quæ iure familiaritatis solent exhiberi, & volūtaria sūt, placuit Felino i. c. cū M. Ferrariēsis. nu. 7. de cōstitut. & probatur ex his, quæ diximus superius, vers. Secunda conclusio. Ego sane hæc p̄sumptionē prohibitio nis ad adq̄rēdū q̄si possessionē tūc p̄sumere, quādo immemorialis tēporis vsus probat^r simul cū aliquot prohibitionib⁹ in ipsius tēporis tra ctu cōtigētib⁹: licet nō probe^r prohibitio ita antiqua vt ipsa immemorialis q̄si possessio ab ea processerit: sed sufficiet probatio prohibitio num aliquot, quæ motam litem trīginta, quadraginta, aut quinquaginta annis præcesserint: etenim p̄sumā ex hoc immemorialē q̄si possessionē à prohibitionē processisse. Alioqui nulla probata prohibitio ne minimē admitterē quod ex Decio, Aymo. & aliis modò adnotauī.

Poterit etiā immemorialis hic vsus allegari, & in iudiciū deduci nō i vim p̄scriptionis: sed ad probationē tituli: quē actor asseuerat se ipsū habere ad hoc ius percipiendū. probatur etenim titulus ex hoc immemorialis tēporis vsu, qui vim habet cōstituti, & privilegi. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. & estina. cap. super quibusdā. de verb. signif. ca. de p̄scrip. in. 6. cū his, quæ nos adnotauimus lib. 1. variar. resol. c. 17. nu. 1. atq; ita videt^r respōdēdū fore i hac specie, tametsi Pe

trus

Secundæ partis Relect.

trus Iacob. in practica, libello, de
furno. Barthol. Cœpola de seruit.
urb. præ. cap. 50. Ripa in dicto cap.
cum ecclesia Sutrina. num. 68. Ay
mon in dict. tract. de antiquit. tem
por. 4. part. cap. materia ista. num.
98. Et Boërius ques. 125. col. 2. expref
sim asseueret non sufficere quo ad
hæc iura molendinorum, & furno
rū, quæ modò examinamus, vsum
tanti temporis, cuius initium me
moriā hominum excedat: nisi à
die prohibitionis legitima præscrip
tio processerit: quæ quidem con
trouersia rem dubiam satis efficit.
Et ideo etiam si prior opinio ad
mittenda sit: posterior tamē, ni fal
lor, obtinebit quoties actum sit
de acquirendo iure merè & simpli
citer negatio: tunc enim, nisi pro
betur prohibitio, adquiri nō potest
iūs negatiuum, etiam tempore im
memoriali, cuius rei exemplum sit
in dict. l. q. luminibus. vbi Accur
sus. Nam si meus vicinus domū
habens, aut aream propriam per cē
tum annos, aut deniq; mille, altius
eam non ædificauerit: minimè ego
possum asserere mihi acquisitum
esse ius seruitutis altius non tollen
di contra vicinum: imò ipse po
terit liberè altius tollere. Qua de
re oportet exactè cogitare quoties
quæstio in praxim inciderit, legen
diq; sunt diligenter præcitati auto
res, maximè Cœpola & Ripa, in
dict. l. quo minus. num. 11. qui ali
quot quæstiones aliis nominatim
auctoribus adductis tractauerūt.

Illud omittendum non est,
dominos habentes iurisdictionē,
principem tamen superiorem reco
gnoscentes, nequaquam posse
subditos cogere iure communi,
quod ad domini molendina tri
ticum molendum deferant, & nō
ad alia, is enim actus meræ volun
tatis est: vt patet, & ideo permitten
da non est, nec iure permittitur
7 domino hæc violentia: adeò quidē
vt nec per statutum ipsius domini
aut populi id fieri possit: cū id ten
dat in graue subditorum præiudi
cium, præsertim eorum, qui alia in
eadem vrbe, eiusq; territorio molē
dina cōstruxerint, & edificauerint,
aut cōstruere velint. huius sentētię
auctores sunt Bartho. Soci. cōf. 272.
lib. 2. Ioā. Baptista de S. Seuerino i
rep. l. omnes populi. ff. de iustit. &
iur. col. 36. Signorol. inter consilia
Baldi cōf. 56. lib. 3. & inibi Bal.
cōf. 37. Ancha. in cap. canonum
statuta. de constit. q. 11. Ripa lib. 1.
responforum, cap. 11. Nicola. Boeri.
decis. 125. idq; maximè obtinet quā
do statutum istud sit ad priuatam
ipsius domini vtilitatem, quod fa
tentur Bald. in cōf. 416. lib. 5. & Ia
cob. in tract. de feudis. verb. & cū
molendinis. q. 1. Aymō in 4. parti.
de antiquit. tempor. cap. circa præ
missa. num. 4. Quasi tres hi postē
riores auctores velint, & probare
conentur hoc statutum fieri posse
ad ipsius vniuersitatis vtilitatem,
quoties lucrum inde adquirēdum
in totius communitatis vtilitatem
expen.

expendendum est. Ego verò priorē sententiam, quæ communis est, sequor absq; vlla distinctione: idq; video sentire Doct. quos ad eius cōprobationē citavi: nō enim facis est, quod lucrum ex molendinis ipsius rei publicæ futurum sit, vt à populo superiorem habente statutum illud fiat in præiudiciū ita graue subditorum: & in damnum libertatis illius, quæ iure communi cuiq; concessa est.

Quam ob rem veluti iniquum est rescindendum: nam & ab eo appellari potest. l. 1. §. soler. ff. quando appell. sit. l. qui se grauatos. C. de cētib. Non inficior posse contingere aliam publicam vtilitatem, cui statutum istud innitatur, ex qua iustificari valeat. quod ex tempore, loco, & aliis iudex discretus arbitrabitur: tantum enim illud hīc admonemus aduersus Bald. & Iacob. non esse rationem iustam huius statuti, quod lucrum acquirendum ipsius communis necessitatibus distribuendum sit in publicam vtilitatem: siquidem hæc non est sufficiens causa vt iniqua lex fiat: cum possit aliunde publicis oneribus, & expensis subueniri. Hinc planè deducitur, huiusmodi statutum minimè ratione fortiori admittendum esse in præiudiciū furnorum, & molendinorum ecclesiarum. Nam etsi præmittatur hoc statutum validum esse, quod modo negauimus, id tamen aduersus

8 ecclesias quo ad earum furnos, & molendina non obtinebit, secūdū Calderi. inter Ancha. consilia cōf. 12. & Ancha. cons. 12. quo in loco refertur hæc de re collegii Bononienfis responsio: idem Ancha. cons. 135. Boëri. in dict. quæst. 135. Ripa lib. 1. respo. cap. 11. Socii in dict. cons. 172. lib. 2. col. 3. Iason in l. ciuitas. col. 4. ff. sicert. pet. Baptista in dicta. l. omnes. col. 26. ff. de iust. & iur. Ancha. in cap. canonū statuta. quæst. 11. de constit. Alex. cons. 21. lib. 2. secundo numero. 10. Iason optimè in dict. l. quo min⁹. ff. de flumini. q. 25. vbi num. 136. scribit hanc opinionem communem esse: quam item sequuntur Panor. in rep. cap. ecclesie sanctæ Mariæ. de constit. num. 31. Quibus suffragatur tex. in cap. vlt. de immu. eccles. in. 6. quo excommunicantur laici statuētes, & prohibentes cōtractus emptio nis, & venditionis inter subditos eorum iurisdictioni, & personas ecclesiasticas. Ex qua cōstitutione probatur, statutum illud dici cōtrariū libertati ecclesiasticæ, quo aufer tur, & tollitur ab ecclesiis, vel cleri cis id, quod iure cōmuni omnibus est liberè concessum: quæ admodū adnotarūt Antoni. Imol. & alii, præsertim Felin. nu. 3. & Deti. col. 2. in cap. ecclesia. de constit. Rochus in cap. vltimo de consuetud. Folio paruo. 47. col. 2. vnde constat Aymonem Saulli. in dict. tract. de antiquit. 4. parte, cap. circapremissa. num. 17. non rectè aduertisse quid

Ab Antu
in quo lo
pe appella
re

Secundæ partis Relectionis

quid in hac specie in dict. cap. ult. statutū fuerit. Nam probare conatus, statutum istud de molendinis non esse contra libertatem ecclesiasticam: respondit ideo verum id esse quia iure communi non habet ecclesia priuilegium cogendi quē quam ad eius molendina triticum molendum adducere: sed liberum esse cuique eum accessum: & ea ratione potius secundum eum tollitur statuto libertas laicis, quā ecclesiæ. Etenim quantum valeat hæc responsio palam ostendit ipsa Romani pontificis cōstitutio, quæ cēset libertatem ecclesiasticam tolli ac diminui, si laici prohibeantur cū clericis contrahere, commercia, & permutationes inire, & tamen liberum erat laicis hæc commercia cū clericis tractare, qua ratione non satis est responsum decisioni prædictæ constitutionis ult. de immunitat. eccles. in. 6. His etiam accedit præter alia quę in dict. cap. ecclesia. per Feli. & Deti. traduntur, elegās Thomæ Grammatici testimoniū in decis. 100. refert enim is, & iustissimi id factum esse contendit, apud regium Neapolitanum prætorium definitum esse mota controversia inter Salerni ciuitatem, & Abbate sancti Benedicti: statutum illius ciuitatis, quo prohibitum extat, in eam urbem adduci vinum extra ipsius fines & territorium collectū minimè comprehendere vina, quę ex ecclesiarum vineis colliguntur: atque addit ipse nō obstante hoc sta-

tuto clericos posse vinum aliunde quā ex territorio collectum in ciuitatem adducere. Quo quidem in loco Thomas hanc decisionem communem de molendinis ecclesiarum probat, & sequitur num. 14. oportet tamen in hac & similibus contentione aduertere ad immemorabilem præscriptionem, & consuetudinem promiscuam laicorum, & clericorum consensu probatam saltem tacito: item ad regias constitutiones, quę generaliter in utilitatē reipublicæ statutæ, nihilq; contrarium sacris canonibus instituentes, solent & clericos & ecclesiarum res complecti. de quo alibi opportuniū disputabitur.

Caterum in hac specie, quam tractamus, Calderini, Anchar. & aliorum responsis, ex aduerso refragatur idem Calder. tit. de conscri. conscri. expressim contrarium respondens: Bald. item conscri. noster consilia Ancha. & Aymon Sauilli. in dict. cap. circa præmissa. num. 8. qui aliquot rationes adducit parū huic negotio cōueniētes, idcirco ipse opinor duo vel tria esse hæc in parte adnotanda ad huius difficultatis resolutionem.

Primum, non posse statuto domini aut populi, subditos prohiberi, quod non deferant triticum molendum ad alia quā publica molendina: siue id fiat ad utilitatem domini: siue ut lucrum inde communicati ex molendini redditu ma-

ius

ius accedat, atq; hanc esse communem sententiam exprænotatis constat.

Secundò hinc manifestum est, tale statutum & similia maiori ratione nequâquam molédinis ecclesiarum obesse, neq; hâc statuti prohibitionem ad ea extendi: sicuti frequentissimo omnium cõsensu definitum extat.

Tertiũ est, quod maximam contentionem habet. Nam si iuxta tẽporis, & publici status conditionẽ regimini publico, & ipsi communitati, cuius pars est ipse clerus, maxime conueniat hoc statutum, siq; omnibus laicis quidem, & clericis vtile: non propter redditus maiores ipsius communitatis: sed aliam ob causam: quæ vniuersum hominũ illius societatis cõuictũ spectet: fortassis hoc statutum admittendum erit, etiam in præiudiciũ ecclesiarũ haberiũ molédina. Cũ conueniat ita fieri, nè illa ciuitas graue detrimentũ omnibus in vniuersum nocens, patiatur. quod probari poterit ex decisione Bar. in l. cunctos populos. s. q. C. de summa trinit. quæ licet communiter improbari sit, in hoc tamen casu ob promiscuam, & totius reipublicæ vtilitatẽ defendi commodè potest. tradita tẽ Feli. in dicto. cap. ecclesia. num. 8. Hoc ipsum fulcitur ex eo, quòd licet statutum prohibens bona in eum, qui subditus non sit, alienari, minimè comprehendat ecclesiam secundum Bart. in l. filius fami-

lias. s. diui. ff. de legata. cuius opinionem latè expendunt inibi doctores, præsertim Iason qui numero. 72. in prima lectione fatetur eam communem esse: tamen si ob statum reipublicæ, communitati conueniat, maxime ad eius vel tutelam, vel regimen: quòd res quædam in ecclesiam, aut clericos minimè transferatur: tunc statutũ id validũ erit, & aduersus ecclesias obtinebit: secundũ Card. in cons. 144. Ioan. Crottum in dict. s. diui. col. 4. & ibi Ferdinadum Loazes nu. 44. idemq; sensu Frederi. cõsil. 35. incipienti, statuto ciuitatis.

Hinc deniq; infero, non omnino fallum esse quod inter consilia Ancha. Bald. respondit, & Calderi. in dict. cõs. tit. de cõstit. licet idẽ Calderinus, cui ceteri doctores in specie accesserũt, cõtrariũ scripserit: in his etenim Calderini & Baldi respõsis nõ agitur de statuto directè prohibetõ nõ q; triticũ deferat molédũ ad alia quã ipsius cõmunitatis, & reipublice molédina: nam hoc inualidũ esse, maxime in præiudiciũ ecclesiarũ, ipse fateor. Sed actum est de municipali lege, quæ tempore publicæ inopiæ, cùm res publica grauaretur annonæ penuria, nè triticum ipsius ciuitatis ad exteros deferatur, vetitũ sit nè quis triticum molendum extra urbem deferat, nisi duodecima pars tritici quæ molendi ratione dari solet, in ipsius ciuitatis exitu portarũ custodibus soluat, nõ minè cõmunitati recipien

Secundæ partis Relect.

recipientibus id pro molendinis, quæ extra urbem respublica habet, ad quæ deferendum est triticum ut inibi molatur. Nam etsi ex hoc statuto sequatur damnum ecclesiis quo ad earum redditus, qui ex molendinis ecclesiarum extra urbem existentibus percipiebantur: tamen respublica tota gravissimum detrimentum patiatur, cui quidem damno aliter obuiam iri non potest. Admittendum est statutum, quod non sit ob augendos redditus ipsius vniuersitatis. Hæc verò diximus obiter ad perfectiorem eius quæstionis, quam examinauimus, cognitionem. Quibus addere libet in ea dubitatione, an laici possint edicto, aut statuto, ad tempus vel perpetuò prohibere clericos uti pascuis communibus ipsi reipublice omnibusq; ciuib; legendos esse Oldrad. conf. 3. Antoni. in cap. no uerint. de sent. excom. Abb. conf. 6. lib. 1. Feli. de ap. ecclesia. de constit. num. 104. & Lucam de Penna in l. i. in h. de nauiculariis nō excusand. lib. 11.

Haftenus de tempore ad præscribendum requisito tractauimus: deq; immemoriali præscriptione: de centenaria ac de earum differentiis: atq; itidem de possessione. Nunc breuiter de titulo agemus, cum & is sit necessarius ad usucapionem, & præscriptionem.

Ex sequenti. §.

1. Titulus in hac materia præscriptionis quid sit?
2. Titulus quando in præscriptione sit necessarius quinque conclusionibus expeditur.
3. Filius suus hæres præscribere non potest tunc pro herede, etiam iure Nouellarum: & inibi traditur decisio. l. nihil. C. de usucap. pro herede.
4. Filius suus hæres ueniens ex capite unde agnati, præscribit titulo pro herede.
5. Filius suus hæres repudiatus hereditatem simpliciter an possit postea eam accipere ex capite unde agnati?

§. Quintus.

Iltulum ad præscriptionem iure requiri satis probatur in cap. Si diligenti. de præscript. in l. Celsus. ff. de usucapionib. & alibi passim apud ius canonicum, & ciuile: sicuti dicit. l. Celsus. Bart. Franciscus Balbus, & alii tradiderunt post Dinum in regul. possessor. de reg. iur. ex quorum commentariis nos hoc in loco aliquot assertiones exponemus pro huius materie compendio.

Illud verò est præmittendum, quod titulus est causa ex se habilis ad translationem domini: etenim in hunc sensum accipitur à iure, præsertim in hoc tractatu de usucapionibus, & præscriptionibus, secundum Cinum in l. cogi. C. de petit. hered. Paul. Castresii. l. Celsus. proximè citata: Balbum in tracta. de præscriptioni. i. par. 3. par. principal.

quest. 2. tametsi frequentissimè ex titulo isto sufficienti ad translationem domini non transferatur dominium ipsum, sed tantum vsuapiendi conditio: idèq; variis ex causis contingit, maximè ex eo quòd is, à quo titulus habetur, dominiū non habebat, nec poterat illud transferre in alterum, cui titulum concessit.

Prima igitur conclusio sit. In prescriptione decem, vel viginti annorum, quæ ordinaria est, tituli allegatio, & probatio iure exigitur: & idem in vsucapione triennali. dict. l. Celsus. l. nullo. C. de rei vñdicat. vbi Bart. & doct. hoc ipsum adnotarunt. Et procedit hæc conclusio iure Canonico, & Ciuili. nam in materia tituli nullum est interius Cæsarum, & pontificiū discrimen. optimus text. in cap. placuit. §. potest. 16. quæst. 3. siquidem Balbus latè. 2. parte. 3. part. quæst. 6. & 2. parte. 4. part. princip. quæst. 2. columna. 3. ex aliis resoluit quo ad materiam tituli nullam esse differentiam inter ius Canonicum, & ciuile: quod & nos obiter probauimus lib. 1. variar. resoluit. cap. 17. nume. 7.

Hinc colligitur secundum Gratianum in dicto §. potest. Dinum in dicta regula possessor. nume. 23. & sequē. grauerit errasse, dum existimat iure Pontificio in præscribendis his rebus, quæ possunt possideri, & prescriptione adquiri, & in quibus non est præsumptio contra præscribentem, nõ requiri titulum:

sed sufficere bonam fidem, etiam in prescriptionibus decem, vel viginti annorū. Etenim hoc falsum est. Nam in longitemporis prescriptionibus adhuc iure Pontificio præter bonam fidem titulus est necessarius.

Secunda Cōclusio. In prescriptione triginta vel quadraginta annorū, nec iure Pōtificio, nec Cæsareo titulus requiritur: sed sufficit bona fides. l. oēs. C. de præscript. trig. annorum. c. placuit. §. potest. 16. q. 3. & est cōmunis opinio in dicto cap. si diligēti. & in dicto cap. sanctorū. de præscript. vnde si priuatus præscribat contra ecclesiam aliquam rem, etiam si requiratur tēpus quadraginta annorum, titulus tamen non est necessarius, nec fuit vnquā iure veteri: secundū Panor. in cap. de quarta. nume. 14. & 26. & Balb. in dict. quæst. 6. & q. 2. 4. part. col. 3.

Tertia Conclusio. Prescriptio immemoralis, etiā vbi aduersus præscribentem adest iuris communis præsumptio, titulum, nec eius allegationem, nec probationem exigit. Sicuti probatur in dicto cap. 1. de prescriptione. in. 6. & nos tradidimus §. 3. huius secundæ partis, nu. 7.

Quarta Conclusio. Centenaria prescriptio quæ regulariter aduersus Romanam ecclesiam necessaria est, iure ordinario titulum non requirit, nec eius probationem, nec allegationem. Hanc cōclusionem hic repetimus: eam etenim probauimus in dict. §. 3. nume. 6.

F Quinta

Secundæ partis Relectionis.

Quinta Conclusio. Quoties præsumptio iuris cōmunis est contra præscribentem siue in præscriptione aduersus ecclesiam Romanā, quæ centenaria est, siue in quadragenaria cōtra inferiorem ecclesiam, semper tituli allegatio & eius probatio necessaria est: vel oportet loco harum præscriptionum immemorialis temporis quasi possessionē probare: text. insignis in dicto cap. 1. de præscript. in 6. glof. Dinus nu. 27. in hac reg. glof. cōmuniter recepta in dict. cap. si diligenti. Quam quidē conclusionem & nos examinauimus lib. 1. variar. resolut. c. 17. nu. 7. quo in loco attigimus, & explicuimus, quæ præsumptio iuris sit ista.

Verū in hac materia tituli extat Cæsarum pulchra constitutio, C. de vsucapio. pro hærede. in hac quidem verba: Nihil pro hærede posse vsucapi, suis hæredibus existentibus, obtinuit. Ex qua Bald. Saly. & alij communi omnium cōsensu adnotarunt, titulum pro hærede alioqui in extraneis satis sufficiens ad præscribendum, minimè sufficere ad hoc vt sui hæredes, & necessarij præscribant: text. optimus in l. 2. §. vltimo. ff. pro hærede. Huius decisionis ea est ratio, quod in suis nulla datur propria hereditas: sed tantum domini cōtinuatio: neq; enim videntur filij sui hæredes, & necessarij post parentis mortem patris hereditatem percipere nouo saltem titulo. l. in suis. ff. de liberis & posthu. vbi Bar.

ro. Alexand. & alij opinantur, hanc esse veram rationem dictæ constitutionis Imperatoris in dict. l. nihil. Quæ procedit etiam iure nouo, quo in successione ceteris sublata differentia emancipationis, & patriæ potestatis quantum ad suitatatem. l. meminimus. C. de suis & legit. heredib. & in Authen. de hæreditatib. quæ ab intestat. deser. §. nullam. Nam hæc differentia non est in vniuersum sublata: sed tantum quo ad succedendum: siquidem succedit emancipatus pariter cū suo, & equaliter vt successisset si suus foret: nec tamen sublata est differentia emancipationis & suitatatis quantum ad modum succedendi. Etenim suus succedit vt suus: emancipatus vt emancipatus: quæ admodū notat Areti. in l. cū quidam. §. suū. ff. de adquir. hered. idē Areti. in l. vetre. nu. 9. ff. de adquir. hered. qui ex hoc scribit, emancipatum etiam iure nouo ex potentia suitatatis non transmittere hereditatem non agnitam: & addit hanc esse communem opinionem: idē asseuerat eam sequutus Alex. in l. si fratris. C. de iure deliber. & in l. si emancipati. C. de collat. columna. 3. notat optimè Fortun. in leg. Gallus. §. & quid si tantum. columna. 3. 7. ff. de liberis & posthumis. Sic & hodie adhuc extat differentia emancipationis, & patriæ potestatis, quoties agitur de infringendis parentum testamentis: nam suus habet ius dicendi nullū patris

unde. Ad.
rationes. ex p.
archib. C. de
temp. p. 32. di.

patris testamentum, in quo præteritus fuerit: emancipatus vero habet tantum bonorum possessio nem cōtratabulas: præsertim cum præteritio contigerit causa inserta, & expressa in ipso testamēto. gloss. in Authē. de heredib. & Falcid. §. exheredatos. gloss. in l. si emancipati. C. de collat. & in Authen. ex causa. C. de liber. præterit. & exheredat. quarum resolutionem explicuimus in cap. Rainuntius. de testamen. in princip. numero. 3. & 4. Quibus addenda sunt quæ de hac cōtinuatione domini parentis in filium tradit Andre. Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocand. donat. in princ. nume. 19. vnde comprobata est responsio Caesarum in dict. l. nihil. Cuius interpretationem aduersus communem aliter explicat Stephanus in Necyomantia Iuris, dialogo. 36. cum legito. Baldus tamen Rubri. de præscript. existimat hanc decisionem veram esse vbi fi-

4 lius allegat se vñcepisse, aut præfer-
pisse titulo filij hæredis ex capite fi-
liationis, & sui iuris habentis hære-
ditatem: quasi secundū Bald. aliud
dicendum sit quorū filius allegauerit se possedisse, & habuisse hæreditatem titulo agnationis: ex capite inquam agnatorum, omisso capite sui iuris, & filiationis: tūc etenim procedit præscriptio titulo hæredis ex hoc agnationis iure. eam conclusionem censet mirabile esse Alexā. in l. in suis. col. 1. ff. de liber. & post. quæ sequitur Balb. in rep. l.

Celsus. ff. de vulga. in l. part. princ. col. penult.

Huius verò sententiæ examinationi præmittendum est, an filius in potestate tempore, vel repudiatione priuatus, & exclusus à capite vnde liberi, admittatur ex capite vnde agnati? Quæ de re adest text. optimus in l. 1. §. Sed videndum. ff. de success. adiect. quo responsum est, filium in potestate tempore, aut repudiatione exclusum à capite vnde liberi, admitti ex capite vnde agnati: cui decisio non obstat quod Accursi. ibi notauit scribēs, simplicem repudiationem ab omni capite repudiantē excludere: quam quidem conclusionem dicit singula. Alex. in l. si creditori. ff. de legat. 1. Paul. Castrensi. in l. vnica. C. quando non petent. part. idem Paul. & Iason in l. 3. C. de iur. & fact. ignorant. id enim intelligendū est, vbi plura capita, & iura simul eodem tempore cōpetunt repudianti. Nam eo casu simpliciter repudians renūtiare videtur cuiuscūq; iuri, & capiti ex quo bona, & hæreditas, quibus simpliciter renuntiat, eidem competunt. At in hac specie, quam modo examinamus, capite vnde agnati non comperit priusquam caput vnde liberi exclusum fuerit. Ergo si filius, cui hæreditas primo loco defertur ex capite tantum vnde liberi, hæreditatem repudiauerit, solum censetur repudiasse eam ex capite vnde liberi: non ex capite vnde agnati: & ideo adhuc post sum-

Secundæ partis Relect.

plicem repudiationem habet caput Vnde agnati, cui non renuntiavit: cum nō dū tempore renūtiationis cōpeteret, nec esset ei delatum. l. is potest. ff. de acquir. hæredita. l. quamdiu. ff. eodem titu. l. si ita scriptum. §. si sub conditione. ff. de legat. 2. atq; ita esse intelligendam opinionem gloss. in dicto. §. sed videndū. notat Dcti. in. l. quoties duplici iure. ff. de regulis iuris. quo in loco priorem conclusionē glossa in dicto. §. sed videndum. intelligit, ubi renuntiatur simpliciter hæreditati: tunc enim omnibus iuribus, ex quibus hæreditas delata fuerit, renuntiatum esse censetur. Barto. in. l. nec is. §. 1. ff. de acquir. hæredita. per. l. si duo. §. idem Iulianus. & §. si quis iuraverit. ff. de iureiuran. & est communis opinio secundum Iason. in dicta. l. Nec is. §. primo. colum. 3. tãtēsi inibi disputet aduersus Barto. & alios qui hanc communem sequuti sunt.

His deniq; prenotatis satis explicita est sententia Baldi in dicta Rubrica, de præscript. quam & Alex. sequitur in. l. qui se patris. C. vnde liberi. 4. colu. idem in. l. filius qui patri. ff. de vulga. & pupil. colu. vltima: vbi Socinus num. 16. & Curtius Iunior in. l. si emancipati. C. de collat. numero. 30. sensere, maximā esse Baldi auctoritatem, & ex ea plurimum tribui huic opinioni: eam tamen dubiam esse vterq; existimat. Tandem Iason in. l. in

suis. colum. 2. ff. de libe. & posthumis. reprobatur sententiam Baldi: atque allēgat contra ipsum. l. de bonis. ff. de Carb. edict. quem text. inquit singularem esse. Ex eo etenim probatur, filium emancipatum, qui omisso capite Vnde liberi ex capite Vnde agnati patris hæreditatem accepit, adhuc suum dici. Huic autem edicto, inquit Paulus, locus est, etiam si ab intestato ad bonorum possessionem veniant liberi: tametsi ex inferioribus partibus petant, qua legitimi vocantur, quoniam sui sunt: vel ex illa, quæ cognatis datur. Hætenus Iurisconsultus: sed poterit huic loco responderi, filium in potestate venientem ex capite vnde agnati: suum quidem dici, non quod verè suus sit, sed quia loco sui hæredis à prætore vocatur: vt probatur in princip. & in. §. sunt autem. Instit. de bonorum possessione. Nam & suitas non capit nisi primum gradum. l. prima. §. sciendum. ff. de suis & legiti. hæredib. Igitur suus filius repudiando primum gradum definit esse suus quo ad effectum saltem: licet nudum nomen retineat: argumento sumpto à. l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de legat. 1. Nec vlla iusta ratione defendi potest, quod filius omisso capite vnde liberi accipiēs paternā hæreditatem ex capite vnde agnati, habeat iura suitatis, & omnino ea privilegia, quæ iure filiis suis cōceduntur. vnde Baldi interpretatio ad. l.

ad l. nihil. C. de vsucapio. pro here
de admittenda videtur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Bona fides figmentum quodlibet, & dolum
excludit.
- 2 Bona fides plerunq; significat quod equum
& bonū sit.
- 3 Aequitas, & rigor, qualiter distinguantur:
& de summo, atq; stricto iure.
- 4 Bona fidei contractus, vnde hanc appellatio
nem habuerint, latè traditur.
- 5 Bona fidei contractus, an iure canonico ab
stricti iuris conventionibus distinguatur?
- 6 Bona fidei contractus, quāobrem ipso iure nulli
dicantur dolo dante causam contractui nō
sic stricti iuris?

§.Sextus.

UPEREST nūc
de bona fide, quæ
ad præscriptionem
necessaria est, quæ
dā examinare: non
equidem à nostris

- intacta, sed quæ non ita vt par est
fuere per eos discussa. Illud enim
uerò sciendum est iuris vtriusq; cō
ditores bonam fidem plerunque
exigere in eum quidem sensum,
vt actus fiat, & tractetur citra vllū
1 figmētum, & dolum: simpliciter
quidem. l. si seruus communis. §.
quod si sciens. ff. de furt. l. ab em
ptione. ff. de pact. l. 3. C. de peri. rei
vēdit. explicat Budęus in l. empto
rem. ff. de actio. empti. Sic apud
Plautū in Aulularia, Euclio senex
Liconidem adolescentem alloquu
tus actu. 4. scena. 6. inquit: Dic bo-

na fide, tu id aurum non surripui
sti? Apud Terentium in Heautoti
mo. actu. 4. scena. 5. Chremes Syru
interrogās inquit, bona ne fide? In
summa deniq; bonam fidem ipse
interpretor iudicium illud priua
tum, quo quisq; de rebus propriis
diudicat secum: particulariter qui
dem de omnibus propriis actibus
moralibus. Nam & fides iudiciū
quoddā est, quo credim? aliquid:
itē & illud, quo proprios nostros
actus morales iudicam?: quam ob
rem in hac parte fides pro cōsciētia
adsumitur: & cōscientia creduli
tas quēdam est: & præterea iudiciū
examinās actiones nostras. ideoq;
à Paulo ad Roma. cap. 14. fides ap
pellatur: dū inquit, Omne quod
non est ex fide, peccatum est: ex fi
de inquam, id est ex cōscientia: au
ctore Ambrosio in cōmētariis epi
stolæ ad Romanos. cap. vlti. de præ
scriptio. cap. quærat aliquis. de pœ
nit. dist. 3. qua ratione quoties quis
actum cogit contra cōsciētiā, &
aduersus id, quod priuatum eius
iudiciū dicat, dolo quidem nō bo
na fide vtitur. vnde ad discernen
dū alicui? bonam, vel malam fidē,
respiciēda est vniuscuiusq; propria,
nō alterius cōscientia, vel opinio. l.
1. §. Iulian? scribit. ff. de itin. actuq;
priuat. Quo fit, vt is dicatur bona
fide possidere: bona fide contrahe
re: qui credit se id iustè facere, & vt
dicitur, nullum habēs in corde fi
gmētum nec dolum. l. qui à quoli
bet. ff. de contra. empt. l. bonæ fidei
F 3 emptor.

Secundæ partis Relectionis.

emptor. ff. de verb. signifi. Is verò, qui corde aliud credit, quàm quod dicatur, is inquam mala fide possidet, & contrahit. l. res bona. ff. de cōtra. empt. l. bonam fidem. C. de actioni. Etenim secundum Cicero nem lib. 1. de officiis, fides inde dicta est, quod fiat id, quod dicitur: & iustitiæ est fundamētum. idcirco in omnibus negotiis ratio bonæ fidei habenda est: cùm ei aduersetur mala fides, & dolus, qui in republica minimè est tolerandus: imò à quocunq; negotio summis viribus exterminandus. Hinc sanè quæritur, quam ob rem iure civili actiones quædam, & cōtractus eo distinguantur, quòd quidam sint bonæ fidei, reliqui verò stricti iuris. §. actionum autè. Inst. de actio. l. in actionibus. de in litem iur. text. in cap. cū venerabilis. de exceptio. & inibi glos. Panor. & alij. Nam cùm in omni actione bona fides, & eadem in omnibus cōtractibus considerari debeat. l. si mandato. §. 1. ff. mandat. l. bonam fidem. C. de actio. & obligat. mirum quibusdam, qui iuris civilis disciplinam summis, quod aiunt, digitis tetigere, videbitur, cur cōtractus quidam speciali titulo bonæ fidei censeantur.

Verùm apud iuris civilis responsa interdū verbū hoc: bona fides, nō tam sincerā illā voluntatē, & animū dolo contrariū, quàm equitatem quādam, & iustitiam ipsam à rigore quodam summo segre-

gatam, & puram significat. l. bona fides. ff. deposit. l. at si quis. §. hæc actio. ff. de relig. & sumpti. funer. l. si mādauero. §. Iulianus. ff. mād. l. 2. §. vlt. ff. de precar. Rursus strictū ius apud iurisperitos appellatur ius prædurum, exactum, & rigoris plenū: quod quidem æquitati, bono, & æquo opponitur. l. 2. §. item Varrus. ff. de aqua plu. arcen. l. placuit. C. de iudi. l. in. his. ff. de cōdit. & demōst. tradit eleganter Budę. in l. 1. col. 2. ff. de iust. & iure. ac de æquitate quidem multa Oldēdorp. in tract. de formula inuestigandæ actionis. c. quid sit æquitas. Et idē in forēsi disputatione de æquitate. Cælius lib. 4. lectio. Antiquar. cap. 22. ex quibus illud satis cōstat strictum ius esse, quod strictè & propriè ad corticē literæ absq; vlla benignitate, & humanitate est intelligēdum, atq; interpretandum: & ideò opponitur æquitati, ac bono & æquo, à quo benigna & humana deducitur interpretatio. l. Pantonius. in princ. ff. de acqui. hęredit. l. si ita scriptū. in princ. ff. de liber. & posthu. l. 1. §. qui operas. ff. ad Tertulli. l. Thais. §. libertatē. in fine. ff. de fideicō. libert. l. si debitor. §. 1. l. inter eos. §. 1. ff. de fideiussor. omnium latissimè Andreas Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 35. gloss. 1. in princip.

Hinc deniq; æquitas rigori, & stricto iuri opposita, est mitigatio & interpretatio legis scriptę ex aliqua circumstantia personarum, rerum, aut

aut temporum: quemadmodum ab Aristotele deducitur lib. 5. Ethicor. cap. 10. ex nostris præter alios id adnotarunt Fortunius & Budæ. in l. 1. 4. notab. ff. de iust. & iure. cuius rei & author est iuriscultus in dicta. l. bona fides. ff. deposit. qui exempla huic conclusioni suppeditat. Sic & Quintilianus lib. 7. Institutio. cap. 7. eo exemplo utitur quo & Michael Ephesius super Aristo. in dicto cap. 10. de lege statuente, quod peregrinus muros ascendens occidatur: cuius legis verbis, & rigori stricto subest peregrinus, qui muros ascendens hostes urbem inuadentes eiecit, & fugauit: adest tamen æquitas, quæ legem superscriptam interpretatur, & dictat, hunc peregrinum occidendum non esse. Sic constat, æquitatem esse admirabile quoddam temperamentum, quod ex perfecta ratione omnia moderatur. l. Diu. ff. de integ. restit. l. si seruo fideicommissaria. ff. de hæredib. institu. explicat & Ioannes Coras. lib. 2. Miscel. cap. 18. Hæc verò moderatio ab æquitate deducta ius ipsum non violat, si legislatoris mentem inspiciamus: sicut manifestum est: imò iustitiam æquitas ista præ se fert authore iuriscultus in l. 1. ff. de iustitia & iure. quo in loco scriptum est, ius esse artem boni, & æqui. Hinc apud Aristotelem illud *ἐν μέντοι*, & *ἐν μέντοι* quibus strictum ius plerumque moderatur. quemadmodum & de hac *ἐν μέντοι*, sunt Iuriscultus -

rum testimonia plura, potissimum in l. aut facta. ff. de pœnis. & in dicta. l. bona fides. optimus tex. in l. nulla. ff. de legibus. quæ duriorem interpretationem scriptæ legis reprobatur. Quasi æquitas, quæ moderatrix est, à iure non dissentiat. Nam & Cicero ad Herennium libr. 3. iustitia, inquit, est æquitas ius unicuique tribuens pro dignitate cuiusque: idem Cicero lib. 3. officiorum inquit: In primis operam dabunt, ut iuris & iudiciorum æquitate suum quisque teneat. probat idem tex. in l. cum nec patronos. C. de iniur. quod si quando æquitas apud authores à iure, vel à iusto distingui videatur: tunc ea distinctio vel referenda est ad ius strictum, & ad iustum, quod ab scripta lege descendit: vel ad æquitatem: quæ remissio potius benigna sit, & ad indulgentiam quædam atque humanitatem quam ad ius ipsum spectet. l. 1. ff. de iustitia & iure.

Ex quibus deducitur ius strictum id dici quod prædurum sit, & asperum, à quo non liceat nec latum vnguem discedere: cuius nihil addi, nec detrahi possit; nisi quod scriptura loquitur. l. si alij. ff. de usufructu. legat. l. contractus. C. de fide instru. hocque ius æquitati opponitur: idemque appellatur ius subtile. l. si ita scriptum. in princ. ff. de lib. & posth. l. in bello. §. Codicilli. ff. de capti. l. si quis ita scripserit. §. 1. ff. de manumiss. testam. l. si tibi. ff. de donat. l. filio præterito. ff. de iniusto, rupt. l. per fundum. ff. de seruit.

Secundæ partis Relect.

rust. præd. quibus iuriscultorū
 responsis ius strictū, quod nullam
 admittit interpretationem, subtile
 appellatur, & benignæ ac humane
 interpretationi, æquitatēq; opponi
 tur. ad idem. l. generaliter. §. si quis
 seruo. ff. de fideicō. libert. Hac ra-
 tione ius istud strictum, quod nul-
 lam interpretationem admittit, sed
 prædurē leges & cōstitutiones iux-
 ta literam intelligit, à veteribus au-
 ctoribus dictum est summū ius:
 idemq; summa iniuria censetur: cū
 nimis seuerē, & durē absq; nullo tē-
 peramēto ex eo leges accipiantur:
 alioquē in maximā Reipublicē vti-
 litatem ex variis causis interpretan-
 dæ, ac moderandæ. Etenim summū
 ius appellatur, quoties de verbis tā-
 tūm legis contenditur, nec specta-
 tur quid senserit qui scripsit, aut
 qui loquitur est: quo in genere ple-
 rūq; sub authoritate iuris pernicio-
 se erratur. l. si seruū. §. sequitur. ff.
 de verb. obligat. Hinc Terētius in
 Heautontim. dixit: summū ius sæ-
 pe summa malitia. Cicero itē lib. 1.
 officiorum: existunt, inquit, etiam
 sæpe iniuriæ calūnia quadam, & ni-
 mis callida iuris interpretatione: ex
 quo illud, summū ius summa iniu-
 ria, factum est iam tritum sermone
 prouerbiū. Hactenus Cicero: qui
 & in oratione pro Cecinna elegan-
 ter scribit. Cæteri tū ad istam hor-
 tationem decurrunt, cū se in cau-
 sa putant habere equum, & bonū,
 quod defendant: si cōtrā verbis, &
 literis, & vt dici solet, summo iure

cōtenditur, solent eiusmodi iniqui-
 tati, & boni, & equi nomen digni-
 tatēq; opponere. Meminere & hu-
 ius prouerbij Columella lib. 1. rei
 rustic. cap. 7. & Valerius Maximus
 lib. 8. cap. 2.

Igitur ex his apparet ratio, quare
 contractus quidam bonæ fidei di-
 cantur: reliqui verò stricti iuris. Nā
 bonæ fidei cōtractus ideò quidam
 4 cēsentur: quòd in his alter alteri ar-
 bitrio, & officio equissimo iudicis
 teneatur de eo, quod ex bono, &
 æquo præstari oportet, etiā si in cō-
 uentiōe id dictū nō sit. habet etenim
 iudex potestatem in his actionibus
 iudicandi quod sibi bonū, æquūq;
 visum fuerit: quanquā nihil à cō-
 trahentibus dictū sit: quòd sensē-
 re iuris vtriusq; interpretes, præser-
 tim in. §. actionū. de actio. glos. &
 Panor. nu. 20. in cap. cū venerabi-
 lis. de except. qui cōtractus stricti
 iuris ideò dici arbitrantur quòd in
 his nihil veniat, nec quidquā pos-
 sit iudex, nisi quatenus nominatim
 à partibus cōuentū sit: cū omissum
 censeatur quod palā verbis expres-
 sum non sit. l. quidquid astringen-
 dæ. l. si ita stipulatus. §. Chrysogo-
 nus. ff. de verb. obli. atq; ita hāc esse
 huius discriminis rationē nostra-
 tes existimāunt: & his suffragatur
 quod modò latè deduximus, ne pē
 bonam fidem quandam equitatē
 esse, benignamq; ex bono, & equo
 interpretatiōē. His accedit Triphon
 iuriscōsul. in. l. bona fides. ff. depo-
 siti. bona fides, inquit, q̄ in cōtracti-
 bus

bus exigitur summā æquitatē de fiderat. Sic Caius i. l. ex maleficiis. ff. de acti. & obligatio. His actionibus, ait, inuicē experiri possunt de eo, quod alterū alteri ex bona fide præstare oportet. ad idem tex. insignis in. l. quæro. in princip. ff. locat. Nam & tātū in his actionibus bonæ fidei valeat officiū iudicis, quātū in stipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. l. itē si, in fine. cū. l. sequēti. ff. de negot. gest. l. mora. §. in bonæ fidei. ff. de vsur. l. Lucius. ad finē. ff. de positi. Cicerolib. 3. de offic. Quintū Scæuolam refert existimantē, in his iudiciis, & actionibus bonæ fidei, summā vim esse quo ad iudicis arbitriū, & fidei bonæ nomē manare latissimē: idq; ver fari in tutelis, societatibus, pignori bus, deposito, mādato, emptione, venditione, cōductione, & locatio ne: siquidem eo auctore in his magni est iudicis statuere, præsertim cū in plerisq; sint iudicia cōtraria, quid quenq; cuiq; præstare oporteat.

Sed adhuc controuertitur, unde hi contractus & actiones denominationē istā acceperint: cū sint in iure Cæsareo alia multa, i quib⁹ benigna, & æqua est adsumēda interpretatio: & in quibus iudicis arbitriū plurimū possit, nec adhærēdū mordicū sit verbis, & scripto: sicuti passim apparet. Huic profectō quæstioni, tametsi sufficiēs respōsio detur ex paulò antè prænotatis ob exuberantē æquitatē, quæ in his iudiciis examinandis versatur,

adhuc pro huius rei perfectā cognitione adnotādū est, quod olim prætores Romæ multis impediti negotiis priuatas causas non iudicabāt: sed litigatoribus tantū petentibus iudices dare solebant. optimus tex. in. l. placet. C. de pedane. iudicib. Prætor verò statuta die vocatis ad se litigatoris eisq; summātim auditis formulā quādā exproposita causa cōcipiebat, quā ad pedaneū iudicē deferret litigatores: quāq; formulā in quibusdā iudiciis strictē in ea ferē verba, quibus contrahentes vsi fuissent, aut in alia ex natura rei ita includebat, vt iudici fas non esset ab eius præscripto discedere, etiam si fortē id æquum esse censeret. Ita enim eam concipiebat formulam: Si patet Titium Seio centum mutua dare oportere, Caius cōdemnato: extra quam si pactum cōuentum, nē ea pecunia mutua peteretur, factum sit. Cuius quidem vsus, & prætorii instituti meminēre passim veteres, præsertim Cicero libro secundo de Inuentione: Theophilus in princip. Inst. de interdict. l. prima in princ. ff. de fluminib. l. 1. ff. de doli exceptio. & hæc formula stricti iuris ideo dicta est, quod iudici priuato recedere non liceret à prætoris præscripto: sed omnis eius potestas intra formulæ terminos, & fines concludebatur: quod & Seneca lib. 6. de beneficiis. c. 5. & 6. significat. In quibusdā verò cōtractib⁹, his videlicet qui à iuriscō

Secundæ partis Relectionis

sultis bonæ fidei dicuntur, prætor cum iudices dabat addere solebat illa verba: ex bona fide. Ex qua prætoris formula liberam iudicandi facultatem iudex habebat iuxta id quod sibi æquum visum fuisset: nec tenebatur ad strictam prætoris delegationem: nec ad contractus præduram verborum conceptionem: quod probatur auctoritate Pauli iurisconsulti in dicta. l. Quæro. ff. locat. vsuræ, inquit, in bonæ fidei iudiciis non tam ex obligatione proficiscuntur, quam ex officio iudicis applicantur: & rursus inibi fideiussionis formula ad hos contractus ita concipitur: In quantum illum condemnari ex bona fide oportebit, tantum fide tua esse iubes. Cicero item hoc ipsum palam testatur: ita enim lib. 3. de officiis, inquit: Atque iste dolus malus etiam legibus erat vindicatus, ut tutela duodecim tabulis: & circumscriptionis adolescentium, lege Latoria: & sine lege, iudiciis, in quibus Ex bona fide: additur. idem Cicero statim. Q. quidem Scævola Pontici. Maxi. ait, Summam vim esse dicebat in omnibus iis arbitriis, in quibus adderetur: Ex fide bona quo in loco meminit omnium ferre actionum bonæ fidei. idem paulo antè scripserat: Itaque Calphurnius cum demolitus esset, cognossetque Claudium ædes postea proscripsisse, quam esset ab auguribus demoliiri iussus, arbitrum illum adegit, quidquid sibi dare facere oportere-

ret Ex fide bona. M. Cato sententiā dixit, & pronuntiavit, emptori damnū præstari oportere. Hæc Cicero: qui elegantius rem istam explicuit lib. 6. Topicorum ad Trebatium, dum inquit: In his omnibus igitur iudiciis, in quibus: Ex fide bona: est additum, plurimus earum usus est. Quo in loco Boëtius eius interpres ait: In his igitur iudiciis, in quibus additur, ut ex bona fide iudicetur: id est ubi iudices dantur, ut non strictas inter litigantes stipulationes, sed bonam fidem quærant, plurimus causarum usus est. Hactenus doctissimus ille Cicero nis interpres. Ex quibus constat, quæ sit vera, & propria ratio ob quam contractus quidam, actiones quædam dictæ sint stricti iuris, quædam bonæ fidei. Etenim lege duodecim tabularum sancitum fuerat his quidem verbis: In contractibus ea præstantor, quæ lingua nuncupata sunt. sicuti meminit Cicero lib. 3. de officiis. Hanc verò legem prætor obseruandam esse censuit in contractibus stricti iuris, idcircoque secundum eam formulam concipiebat: non ita in contractibus bonæ fidei in quorum iudicio exhibebat liberam formulam, addens, ut iudex condemnaret iuxta id, quod ex bona fide præstari oporteret.

Quæram sanè adhuc libèter, cur prætor potius his iudiciis, & actionibus addere solebat verba illa: ex bona fide: quam aliis? Et profectò id in causa fuit, quòd hic contractus, qui

qui nominatim à iurisconsultis bonæ fidei censentur, magis quàm alii essent ad humanum conuictū, & societatem necessarij: sine quibus humana societas consistere nequit. cuius quidem rationis testis integerrimus est ipsemet Cicero lib. 3. de officiis. Fidei quæ bonæ nomē inquit Scæuola existimabat manarelatissimè: id quod versari in tutelis, societatibus, fiduciis, mandatis, rebus emptis, venditis, conductis, locatis, quibus vitæ societas continetur. facit ad hæc tex. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. & l. iuris gentium. in princ. ff. de pact.

Ex præmissis primò infertur, manifestā esse rationē discriminis inter cōtractus bonæ fidei, & cōtractus stricti iuris: & quam obrè eā appellationē habuerint: & in sūma i cōtractibus, & actionibus bonæ fidei officiū iudicis plurimum posse, nō sic in cōtractibus stricti iuris: sicuti probatur in §. in bonæ fidei. de actio. l. quæro. in princ. ff. locat. l. bona fides. ff. deposit. cū multis aliis, quæ modò præcitata fuerunt, & statim expressim adnotabuntur. Etenim hanc rationē veteres iuris vtriusque professores in dict. c. cum venerabilis. & in dict. §. actionum. de actioni. nō omnino ignorarunt, tametsi originis cognitionē minimè nacti fuerint.

Secundò ex his ipse potissimū ambigo, sitne verum quod hac in re Zasius vir doctissimus scripsit in l. Qui autem. col. 3. ff. quæ in fraud.

credit. vbi existimat, cōtractus istos quos bonæ fidei nomē, habere diximus, ideo sic nuncupatos, quod olim apud Romanos hi cōtractus iuris gētū celebraretur in tēplo Fidei, nemine præsentē nisi ipsa dea Fide: citat huius antiquitatis auctorē Dyonisiū Halycarnasē: cui tamē hac in re ipse opinor minimè credēdū esse. etenim præterquā quod reliqui latini auctores hoc subticuerunt, minimè subticēdū: nō est vero simile in republica ita bene instituta, cōtractus istos, quibus humanū cōmerciū innititur, à deo secretē celebrari, vt nullus testis esset conuentionis, si ea, contempta diuina religione: quod frequentissimè cōtingit, negaretur: ideo quæ hanc Zasii rationem reiiciēdam esse censeo: potissimè quæ ex variis auctorū locis apparet, apud Romanos cōtractus istos testibus, & arbitris celebrari solere.

Tertiò hinc apparet, adhuc iure Romanorū, & nouellarū constitutionū ætate Iustiniani, & hisce quidem temporibus manere discriminē maximum inter actiones bonæ fidei, & stricti iuris: tametsi solēntas illa prætoris, qua formulas & concipiebat, & dabat, sublata sit. l. 1. C. de formulis. & ibi Doct. tradit Iason in princ. de actioni. numero. 27. ac notatur in l. edita. C. de edendo. & explicat Alciat. libro quarto dispunct. cap. vlt. Quatò subsequitur ex præcedētibus, falsam esse opinionem Bald. qui in capit. 1. de plus petit. in fine scribit iure

Secundæ partis Relect.

5 iure canonico contractus omnes bonæ fidei censerentur, etiam eos, qui iure civili stricti iuris nominantur: atque idcirco iure pontificio sublatam esse distinctionem contractuum stricti iuris à contractibus bonæ fidei. huic sententiæ Baldum sequutus subscripsit Iason in. §. actionum. num. 4. & in. §. quadripli. ad finem, de actioni. item Lancel. Galiaula i. l. 4. §. Cato. col. 18. ff. de verb. obligat. etenim hæc conclusio falsa est, nec iure pontificio alicubi hæc actionum distinctio reprobata fuit. unde cum ea iure civili admissa sit, existimandum est in dubio tacite à iure ipso pontificio admitti. cap. 1. de noui oper. nuntiat. imò expressim isthæc iuris Cæsarei distinctio probata videtur in c. cum venerabilis. de exceptioni. quæ ratione à Baldo dissentiunt Iason in. l. cum postea. num. 3. C. de pact. idem in. l. quod te mihi. num. 34. ff. si cert. petat. Antoni. Burgensis in cap. cum dilecti. de emptio. & vendit. num. 54. & Ludou. Gomeci. in dict. §. actionum. num. 4. posset fortassis Baldi adnotatio procedere vbi versatur causa pia, vel quid simile ex mente ipsorum canonum. Quinto hinc explicari poterit discrimen illud, quod communi omnium consensu constitutum est inter contractus bonæ fidei, & contractus stricti iuris. Nam licet do-
6 lus dans causam contractui bonæ fidei efficiat contractum illum nullum ipso iure. l. & eleganter. vbi

glo. & Bart. ff. de dolo. l. 3. §. ult. ff. pro socio. l. in causa. ff. de minori. glo. in l. 12. C. de rescind. vendit. l. 57. tit. 5. partis. tamen dolus etiam dans causam contractui stricti iuris non reddit contractum nullum ipso iure, sed rescindendus is contractus est. l. dolo, vel metu. C. de inutilib. stipulat. dict. l. & eleganter. §. non solum. Quæ quidem differentia traditur per glo. in cap. cum dilecti. de empt. & vendi. Bart. in dict. l. & eleganter. Communique doctorum suffragio recipitur secundum Imol. col. 3. & Antoni. Burgens. num. 45. i. dict. cap. cum dilecti. Iason in dict. §. actionum. num. 28. vbi glo. eandem distinctionem probat. Fatetur item eam esse communem Nicellus de concordia glossarum cap. 13. aduersus quam communem post Petrum à Bellapertica, & Fabrum in dict. §. actionum. disputat latissime Ioan. Igneus in l. contractus. ff. de regul. iur. num. 105. contendens, contractus bonæ fidei etiam ipso iure nullos non esse, imò validos censerentur, licet dolus eisdem causam dederit: sicuti & validi iure ipso sunt contractus stricti iuris quibus dolus causam dederit.

Quid autem referat, contractum esse nullum ipso iure, aut rescindendum, tradidere multi, sed præsertim Andre. Tiraquel. i. l. si vnquā. C. de reuocan. donatio. verbo. reuertatur. num. 119. & sequentibus. hoc tamen in loco non omitteam referre, quæ Franciscus Duarenus
in

in. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. num. 15. scribit, de his contractibus bonæ fidei, & stricti iuris quibus dolus causam dederit. Nā premitit apud veteres, prætorem, qui iuris civilis custos dicebatur, ius nō habuisse tollēdi aut abrogandi ius civile, & populi Romani leges: sed ei tantū permissam fuisse emēdationē, ac interpretationē iuris, quæ ex bono, & æquo fit. l. 1. ff. de feriis. l. ius autem. ff. de iust. & iure. Quod igitur prætor ad emēdationē, & interpretationem iuris civilis statuebat, licet ius diceretur, attamē quia ius civile primariū erat, & superius, nō ita simpliciter nomē iuris obtinuit: ideoq; ius illud civile exprimere volentes Iurisperiti per excellentiā, & quia prætorium ius ad illius interpretationē, & moderamē statuebatur, ipsum ius, appellāunt. testis est Ulpianus in. l. 1. §. vlti. ff. de superficie. Seruitutes, inquit, prætorio quoq; iure constituuntur, & ipsæ ad exemplū earum, quæ ipso iure constitutæ sunt, vtilibus actionibus petuntur. idem in. l. 1. ff. quod falso tutore. ait: si prætor decreuerit ratum se habiturū id, quod his auctorib; gestum est, tunc valebit per prætoris tuitionem: nō ipso iure. Ad hæc est & singularis tex. in. l. 1. ff. Quib. mo. vsufr. amitt. parui, inquit Iurisperitus, refert, vtrum iure sit constitutus vsufructus, an tuitione prætoris. Hoc ipsum probatur in. l. si vsufructus. ff. vsufructua. quemadmo. caue. Illud, ait, scien-

dum siue ipso iure quis vsumfructum habeat, siue per tuitionē prætoris: nihilominus cogendum esse fructuarium cauere, aut actiones suscipere. Hinc sanē pactū iure civili, per pactum nō tollitur: sed per tuitionem prætoris. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. Nam etsi legibus Romanis cautum sit stipulationē per stipulationem tolli, & elidi, nō sic eodem iure civili de pactis statutum est: & ideo qui iure ipso, id est iure civili, obligatur, per prætoris tuitionem defenditur ab obligatione. Prætor enim æquitatem motus pacta quædam tuetur temperans rigorem iuris civilis, ex quo vim nullam obtinuerant. His Cicero ad stipulatur lib. 2. de Inuent. 61. & lib. 2. ad Herennium ita scribens, Sunt enim pacta, quæ legibus seruanda sunt: Sunt item pacta, quæ sine legibus obseruantur ex conuētu, quæ iuri præstare dicuntur. Iuri verò dicuntur præstare: quia cū prætor exceptione data eū, qui iure civili obligatus est, tueatur, constat actionem iure civili cōpetentē inefficacem remanere. §. 1. Inst. de exceptioni. l. nihil interest. ff. de reg. iur. l. quod si maritus. ff. de cōstit. pecu. Prætoris siquidem formula hæc erat: Si patet Titium Sempronio stipulanti centum promississe, Mæuius iudex esto, extra quā si dolo inductus, aut metu coactus promiserit. Vel ita cōcipiebatur exceptio pacti de non petendo, Extra quā si pactū cōuētū, nè ea pecunia peteretur

Secundæ partis Relectionis

peteretur, factū sit. arg. l. exceptio. ff. de exceptio. Atq; hæc ideo prænotata fuere, vt hinc constet apud veres iurisconsultos verba isthæc: ipso iure: idem significare quod illa: iure ciuili: ad differentiam iuris prætorii, eiusq; equitatis, ac moderationis. Qua ratione postea iure pontificio, & constitutionibus nouellis hæc verba in eum sensum accipiuntur, vt significant ab initio statim vel actum nullum esse, vel valere iure pontificio, cæsareo, quocunq; uel alio, de quo tractetur, ad exemplum quidem veteris significationis, iuxta quam omnino iure ciuili actus vel erat nullus, vel validus: licet prætoriam æquitate rescinderetur quandoq; & plerunq; tuitio quadam defenderetur,

His deniq; præcognitis illud est obseruandum, quod olim apud Romanos contractus dolo initus efficax erat, doliq; nulla ratio apud iudicem habebatur, nisi in bonæ fidei iudiciis, aut nisi minor dolo esset circumscriptus: donec prætores ius ciuile moderantes vel doli actionem, vel exceptionem litigatoris concedebant sequuti, & in iudiciis constituendis admittentes formulas quasdam, quas Aquilius Iurisconsultus aduersus dolosos ediderat. cuius rei testimonia sunt apud ipsum Ciceronem lib. 3. de officiis: is inquam ait, Atq; iste dolus malus, etiam legibus erat vindicatus, vt tutela duodecim tabulis, & circumscriptio adulescentium lege La-

toria, & sine lege iudiciis, in quibus? Ex bona fide, additur. Idem Cicero eodem lib. Stomachari, inquit Cannius. Sed quid faceret: nondum enim Aquilius collega, & familiares meus pertulerat de dolo malo formulas. Item & ipse Tullius lib. 3. de natura Deor. Inde tot iudicia de fide mala, tutelæ, mandati, pro socio, fiduciæ: reliqua quæ ex empto, aut vendito, aut conducto, aut locato contra fidem fiunt. Inde iudicium publicum rei priuatæ lege Laetoria, inde euerriculum malitiarum omnium, iudicium de dolo malo, quod Caius Aquilius familiaris noster protulit. Idem lib. 1. de officiis: Iam illis promissis non standum esse, quis non videt, quæ coactus metu, aut dolo deceptus quis promiserit: quæ quidem pleraq; iure prætorio liberantur, nonnulla legibus. Hactenus Cicero. Ex quibus apparet, dolum iure ipso, id est ciuili in bonæ fidei iudiciis vindicari: in cæteris iure tantum prætorio per actionem, aut exceptionem doli: quo item fit, vt iudiciis bonæ fidei nusquam oportuerit à prætore dante iudicem addi exceptionem doli: ea etenim ipsi iudiciis huiusmodi inest. l. huiusmodi. §. qui seruum. ff. de legat. 1. sed et si. ff. solut. matri. l. 3. C. de rescind. vendit.

Sexto ab huius quæstionis definitione infertur, plurima cessare, quæ per Petrum, Cinum, & alios adducuntur aduersus communem sententiam, qua definitum est, contractus

tractus bonæ fidei, quibus dolus causam dederit, nullos esse ipso iure: non sit contractus stricti iuris. Nam ius civile irritum esse censet contractum bonæ fidei ab ipso quidem initio: & nullum omnino ratione doli, qui causam contractui dederat: atque ideo ipsum ius civile actionem dat, & exceptionem ad illum dolum vindicandum, ex quibus contractus rescissio ad expeditio-rem effectum peti, vel obici poterit. eaq; actio de dolo ipsi contractui videtur inesse, sicut & exceptio doli, quemadmodum superius probatum: quidquid aliter hac de re Doctores nostri scripserint.

Septimò hinc & illud constat, non satis Petrum à Bellaperticarem istam intellexisse, dum aduersus rationem communioris opinionis argumentatur contractum stricti iuris, cui dolus causam dederit nullum esse ipso iure, si & contractus bonæ fidei ex hoc nullus sit. Nam ipse scribit ita in contractibus stricti iuris, ut in bonæ fidei ex dolo dante causam contractui deficere consensum, quem dolus omnino impedit, & sic substantiam obligationis & contractus: ideoque si contractus bonæ fidei nullus censetur ipso iure ex eo, quod substantia, quæ à consensu pendet, deficiat, eadem ratione & contractus stricti iuris censeretur debet ipso iure nullus ratione doli dantis causam contractui. Etenim utcumque sit, etiam si consensus desit in contractibus stricti

iuris, quia dolus dat contractui causam. l. qui cum tutoribus. §. q. per fallaciam. ff. de tractat. l. si per errorem. ff. de iuris. omni. iud. l. si quis cum aliter. ff. de verb. obligat. tamen lex civilis Romanorum, quæ à prætório iure distinguitur, noluit dare actionem ad vindicandum istum dolum, nec eum vindicare in contractibus stricti iuris: tamen si in contractibus bonæ fidei dolum istum non tantum improbet sed & legibus vindicandum esse censet. unde Conrad. in summario totius operis de contractibus ad. q. 57. distinctione. 3. post decimum quartum dictum, Petrum in hac argumentatione reprehendit, ex eo quod ius civile voluerit contractum bonæ fidei, cui dolus causam dederit, nullum esse: nec tamen idem voluerit de contractu stricti iuris, etiam quo ad consensum defectum omnino pari: nepe quia dolus contractui causam dederit. unde secundum eum etiam si ex natura rei ob deficientem consensum hi contractus bonæ fidei, & stricti iuris pares sint: tamen quo ad iuris civilis remedia, & dispositionem liberam impares censentur, & censendi sunt. Cum liberum legi fuerit hoc uni concedere, & alteri negare variis ex causis. Non tamen omnino est admittenda ratio superscripta, qua diximus dolum dantem causam contractui consensum impedire, quatenus consensus substantia contractus est. l. consensu. ff. de actioni. & obligat. nam si hæc fuisset principalis ratio, ex qua ius civile

Secundæ partis Relect.

84
 ciuile voluit, & statuit nullum esse contractum bonæ fidei: profectò eadem ratione idem foret in contractibus stricti iuris dicendū: cum & in eis substantia, id est consensus deficeret. quod fatetur Bart. in dict. l. & eleganter. col. 3. Sed quāuis dolus det causam contractui bonæ fidei, vel stricti iuris: non ex hoc sequitur consensum substantialem contractus defecisse, etenim verè contrahens consensit. Quod si dixeris, hic non consensisset nisi dolo inductus foret ad consentiendum: fateor quidem: & tamē illud constat, quod nihilominus verè cōsensit contractui, licet in causa inducente ad consensum errauerit, & deceptus fuerit: sicuti Bart. in dict. l. & eleganter, adnotauit idēq; probatur efficaci exemplo. Ad cōtractum enim matrimonii cōsensus & is liber omnino pro ei⁹ substantia necessarius est: cap. cum lo cum. de sponsali. & tamen si quis dolo inductus fuerit falsis persuasionibus, & causis, vt Mariam vxorem accipiat, in eamq; vxorem accipiendam cōsentiāt: alioqui dubio procul non consensurus, si certus esset causas sibi expressim significatas falsas esse: profectò hic matrimonii contractus validus est: non alia ratione quā quod substantialem consensum habeat: qui ad coniugium necessarius est: quemadmodū in hac specie ipse probaui in Epitome ad. 4. lib. decret. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 3. quo in loco, & de

matrimonio per errorem cōtracto tractaui.

Octauò infertur, non esse propriam, nec veram rationem, quam tradit Curtius Iunior in. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. num. 4. huius quidem distinctionis contractuum bonæ fidei à contractibus stricti iuris. Is inquam existimat, bonæ fidei actiones ideo dictas esse, quod licet dolus ab omni contractu abesse, ac bona fides vbique adesse debeat tamen in his contractibus, qui bonæ fidei sunt magis necessaria sit, & ad eorum substantiam pertineat: cum contractus bonæ fidei nullus sit ipso iure, si dolus ei dederit causā: quod modò explicuimus. Etenim iuxta præmissam à nobis traditionem non ideo contractus bonæ fidei ex dolo dante causam contractui nullus est ipso iure, quod bona fides ad eius substantiam requiratur. Et præterea libenter quæram à Curtio cur magis in his cōtractibus bona fides ad eorum substantiam pertineat quā in aliis, qui stricti iuris nominantur: vnde sufficiens non est ratio Curtii, præsertim quod priuilegia, & iura, quæ his contractibus bonæ fidei legedantur, ac competūt, etiam ad eos pertinent, in quibus contrahentiū dolus minimè contigerit. l. bona fides. ff. de posit. l. 1. §. actionem. ff. eo. tit. & constat ex differentiis, quas inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris explicat glo. in dict. capit. cum venerabilis. vbi Panor. de exceptionio.

ceptio. doct. in dicto. §. actionem. vbi Ludo. Gomec. tradit num. 24. sex differentias inter cōtractus bonæ fidei, & strīcti iuris: aliā ponit gloss. in cap. cū dilecti. de empt. & vend. Deinde ratio Curti ex eo deficit, quod bonæ fidei vocabulū in hoc tractatu non tantū pertinet ad id, quod à dolo, fraude, & calliditate alienum est, sed & ad illud quod bonum, & æquum censetur, iuxta dict. l. bona fides. & ea, quæ ex Cicerone paulò antè commemorauimus.

Nonò deducitur ab his, in animæ iudicio minimè considerandā esse hanc differentiam cōtractus bonæ fidei & strīcti iuris, quoties dolus dederit causam cōtractui. Nam siue cōtractus, cui dolus causam dederit, sit bonæ fidei, siue strīcti iuris, omninò null⁹ erit, nec dolosus eo vti poterit etiā nulla rescissione præmissa, nec dolū passus ex eo tenetur ante rescissionem: siquidē in eo foro non tractatur de subtilitatibus his, & distinctionibus iuris ciuilis à prætorio: sed tantū agitur de natura rei secundum quam nō differt cōtractus strīcti iuris quantum ad hoc à cōtractu bonæ fidei: cū etsi lex ciuilis omiserit actionem dare aduersus dolosum, non ex hoc eum liberat ab eo iure naturali, quo tenetur is dolo abstinere: proximūq; non decipere: atq; ita visum est Conrado in tractatu de cōtractibus, in Summario totius operis ad quæst. 57. distinct. 3. post deci-

munquartum dictum. idemq; potest colligi ex his, quæ nos explicuimus in regul. Peccatum. de regulis iuris. 2. parte. §. 3. nume. 7. Hec sanè de bonafide quantum attinet cōtractus, qui à Iurisconsultis bonæ fidei dicuntur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Quis dicatur bonæ fidei possessor?
- 2 An possit dari medium inter bonam, & malam fidem? & inibi qualiter contrariorum eadem sit disciplina.
- 3 Dubitans an res sit sua, vel aliena, an habeat bonā fidem, & an possit eā rem vsucapere?
- 4 Intellectus cap. Si Virgo. 34. q. 2.
- 5 Errans in iure nec assistenti, nec resistēti, an habeat malam fidem: & ibi de iuris errore, nume. sequentibus.
- 6 Examinatur sentētia Bart. in. l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hered.
- 7 Ignorantia iuris humani, an habeat culpam?
- 8 Error iuris an in animæ iudicio præscriptionem impediatur?
- 9 Error iuris maximè dubij & perplexi, non impedit præscriptionem.
- 10 Error iuris simul cum errore facti contingens, an impediatur præscriptionem?

§. Septimus.

UPEREST nūc examinare bonæ fidei significationē quo ad vsucapionis, & præscriptionis tractatū: cū in eo sapissimè requiratur exacta huius dictionis elucidatio. maximè agendū erit, quis dicatur habere bonā fidē: item quis dicatur bonæ fidei possessor. Et sanè bonæ fidei possessor

G for

Secundæ partis Relectionis

for is est, qui iuste credit rem, quā possidet, ad se pertinere. l. bonæ fidei. ff. de verb. signifi. vbi bonæ fidei emptor dicitur qui credit vedito rem tradentem esse dominū: ac subinde credit rem veditam titulo emptionis in eius dominiū transiisse. Sic & is, qui scit rem veditam non esse veditoris, potest habere bonam fidem, si eam emerit, existimans veditorem habuisse à vero domino vendēdi licētiā: quod probat Dinus in hac regula, in principi. ad hanc facit tex. optim⁹ in cap. si virgo. 34. q. 2. Etenim si mala fides est credulitas rei alienæ, à contrario bona fides erit iusta credulitas rei propriæ. tex. ad idē in l. si existimans. ff. pro solut. l. si fundum. ff. de adquiren. posses. l. vlti. C. vnde vi. tradidēre Bart. in l. furtum. §. fundi. ff. de vsu capio. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princip. in princip. Docto. in cap. vlti. de præscript. Et in hac regul. possessor.

Primò hinc deducitur quæstio non inelegans, qua cōtrouertitur: possitne dari medium inter bonā & malam fidem, ita quidē vt quis in eo sit statu constitutus, quòd in re per eum possessa nec habeat bonam, nec malam fidem? Et Dinus in huius reg. cōmentariis in principi. existimat, bonam & malam fidem cōtraria esse: atq; ideò si quis sit malæ fidei possessor, statim appare re, eum non esse bonæ fidei possesforem: & præterea inquit, quòd habita cognitione bonæ fidei, cogno-

scitur & mala fides: quia si cōtrariū eius, quod posuimus ad bonā fidē, cōstituamus: id pertinebit ad malā fidē. Sic deniq; contrariorū eadem est disciplina: id est eadē est ratio cognoscēdi contraria: eūm per intelligentiam vnius contrariorū, & alterius vis cognita sit. Etenim, vt Aristoteles ait lib. 2. Rhetoricorum, cōtrariorum eadem est disciplina, sed cōtraria vis. idem repetit Arist. in Topicis. idcirco quidē contrariorū eadem est disciplina: quia eadē est ratio cognoscēdi contraria: cū alterorum cognito, vtriusq; proprietates cognita sit: sed tamen cōtraria vis est contrariorū: nō contrarium eius, quod in vno constituimus, in altero est statuēdū. qua de re latius Alexan. Zasius, & alij in Rub. ff. de adqui. poss. Euerard. in locis legalibus. c. 75. Titelmānus in dialectica, cap. 22. lib. 5. & alij pleriq; quorum exēpla modò missa facim⁹: hoc tantum ad intellectu Dini, qui eadē vtitur argumentatione, adnotātes. Ex quib⁹ & illa procedit argumentatio: ad remotionē vni⁹ cōtrariorū sequitur positio alterius: & illa, ad positionē vnius contrariorū sequitur alteri⁹ remotio, secūdū Arist. lib. 2. Topicor. l. hec verba, ille. ff. de verb. significat. l. sed si pupillus. §. si institutoria. ff. de institutoria. l. 1. C. de furtis. cap. cūm renūtiatur. 32. q. 1. cap. quicūq; ab origine. de pœnit. dist. 2. igitur qui bonā fidem nō habet, is necessariò in mala fide est: & qui malam fidem non habet, eadem ratione

ratione bonam fidem habere dicitur: vnde consequitur, non esse dare mediū inter bonam, & malam fidem.

Verū argumentationem istam oportet planius intelligere. Nā vbi inter duo contraria nullum constitui potest medium, valet prædicta argumētatio affirmatiuē, & negatiuē in hunc modum: Est cōtractus bonæ fidei: ergo non est cōtractus stricti iuris. item, non est cōtractus bonæ fidei: ergo est cōtractus stricti iuris. Quod si duo sint cōtraria mediātē, quia inter ea medium constituitur, valida est argumentatio affirmatiuē: non negatiuē: est hæc res alba, ergo non est nigra. non tamen rectē sequitur: hæc res nō est alba: igitur est nigra. Sūt enī & alij colores medij inter albū, & nigrum: atq; ideò ad negationē vnius coloris non sequitur positio alterius contrarij: tex. optimus in. l. si inter me, & te. vbi Paul. de Castro. ff. de except. rei iudi. gloss. in. l. 1. §. scientiam. ff. de tributo. cui & alia est in hoc similis in. l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hæred. & ibi Paulus de Castro. notant in specie Euerar. in dict. cap. 75. ad finem: Andreas Gammarus lib. 2. Topicor. cap. de loco à cōtrarietate. Claudius Cantiuncula in loco à cōtrariis, & Hegedorphinus lib. 4. vbi de loco à cōtrariis agit. Ad propositā ergo quæstionem manifestē deducitur, nō posse argumentationem negatiuē procedere: hic nō est bonæ fidei

possessor: igitur mala fide possidet. Sic nec illud sequitur: hic non est malæ fidei possessor: ergo bona fide possidet: tametsi optimē sequatur: hic est bonæ fidei possessor: ergo nō possidet mala fide. Item hic possidet mala fide: igitur nō est bonæ fidei possessor. Est equidē mediū inter bonam, & malā fidē. l. 1. §. scientiam. proximē allegata. Hoc autem medium constituitur in eo, qui dubiū habet, & dubitat, an res per eum possessa sit sua, vel aliena. hic sanē non habet bonam fidem, nec item malam: non enim habet bonam, quia non credit rem ab eo possessam esse suam: non habet malam, quia non scit rem ipsam alienam esse: quam ob rem, dubitanti non habere nec bonam, nec malā fidem, adnotarūt gloss. in. l. 1. C. de acqui. poss. glo. in. l. 2. ff. pro solut. gloss. item in. l. 3. §. generaliter. ff. de acqui. posses. cōmuniter inibirecepta secundum Alex. & Iason. & hinc distinctio singularis exponitur quo ad præscriptionem, vt dubitans non possit incipere vsucapionem, nec præscriptionem, & dubitatio impediāt initium præscriptionis: non tamen eius cursum, si ab initio præscribēs bonam fidem habuit: licet postea priusquā præscriptio fuerit perfectā superueniāt dubitatio, quemadmodū explicāt Bar. in. l. naturaliter. 2. col. ff. de vsu capioni. Panormit. in cap. ultimo de præscript. nume. 39. Imol. verbo, bona fides. Felinus ibi numero. 9.

G 2 Syluest.

Secundæ partis Relect.

Syluester, verb. præscriptio. 1. §. 3.
Francisc. Balb. de præscriptioni. 2.
part. 3. part. princip. quæst. 2. & hæc
est communis resolutio, vt faten-
tur Panormita. Felin. & Balb. in di-
ctis locis. idem asseuerat Ioan. Han-
nibal in repetit. dict. l. naturaliter.
nume. 117. quo in loco latissimè de
hac distinctione disputat, pluraq;
adducit in cōprobationem, & im-
probationē hui⁹ cōmunis sentētiæ.

Cæterum Panormi. in dict. cap.
vlti. nume. 39. in hac quæstione ra-
tionem quandam comminiscitur,
quam & ipse commēdat scribens,
quod is dicitur habere bonam fi-
dem, qui ignorat rem, quam possi-
det esse alienam: vel qui non habet
scientiam rei alienæ: cap. si virgo. 34.
quæst. 2. is autem qui dubitat non
habet scientiam rei alienæ: igitur se-
cundum eum dubitans bonam fi-
dem habet: quod etiam adnotauit
glos. in dicto cap. vlti. & in cap. si
diligenti. de præscriptio. Hæc verò
Panor. ratio satis falsa est, nec potest
vlla ratione defendi. primū etenim
si ea vera esset, posset præscriptio à
dubitāte incipere: & deinde dubi-
tans bonam fidem haberet: vtrūq;
quidem communis omnium sen-
tentia, quam & ipse Abb. sequitur,
omninò negat. non obstat text. in
in dicto cap. si virgo. dum dicit:
is est bonæ fidei possessor, quandiu
se possidere ignorat alienum. Nam
verbum illud: ignorat: accipitur de
illa ignorātia positiua, qua quis er-
rat credēs rem, quam possidet pro

priam esse: cū sit aliena: nec intelli-
gitur de ignorantia negatiua, qua
quis dubitat, rem quā possidet esse
suā. hic enim intellectus patet ex si-
militudine, qua vtitur ille tex. prio-
ris casus ad sequentem de illo, qui
rem carnalem habuit cū ea, quam
ignorat antè cū alio matrimoniū
contraxisse. Nam si posterior hic ca-
sus de dubitāte esset intelligēdus,
proculdubio mortale adulterij cri-
men esset hæc fornicatio: quod ille
tex. negat: vnde vterq; casus nō de
dubitāte accipiēd⁹ est: sed de igno-
rante vera quidem & posita igno-
rantia: quam ob rem parū ille text.
vrget pro Panor. sicuti aduertunt
Hadrian. quodlib. 2. vers. ad secun-
dam. idē in. 4. sent. cap. de præscrip-
& Ioan. Medina de resti. q. 10. & 17.
locus autem alter à glos. ex Iuriscō-
sultis adducitur in. l. qui scit. §. bo-
næ fidei. ff. de vfur. Cuius authori-
tate glos. existimat dubitantem ha-
bere bonam fidem. Enimuerò Iu-
risconsultus inibi loquitur de eo,
qui postquam semel rē habuit bo-
na fide, ante completam vsucapio-
nem habuit scientiam rei alienæ:
& sic non agit ille text. de dubitan-
te: atq; ita si locus ille probaret, du-
bitātem bonam fidem habere: idē
profectò expressim probasset, scien-
tem rem alienam esse bonam fidē
habere: quod falsum est. Potissi-
mū locus ille Iuriscōsulti huic pro-
posito minimè conuenit: quia tra-
ctat de fructib⁹ perceptis ab eo, qui
rem bona fide adquisiuit, postea ta-
men